بسم الله الرحمن الرحیم

کتاب پېژندنه

د کتاب نوم: اروا پوهنه

څانګه: اداره او منجمنټ

مولف: محمد طیب ببرک

ژباړن: قاری محمد حلیم

د څار کمېټه:

- محمد آصف ننګ د تخنیکي او مسلکي زده کړو معین
- دیپلوم انجنیر عبدالله کوزابي د تعلیمي نصاب رییس
- محمد اشرف وحدت په تعلیمي نصاب کې د معینیت د مقام سلاکار

د تصحیح کمېټه:

- فرشته
- عبدالجمیل ممتاز

د ګرافیک او ډیزاین څانګې مسئول: محمد جان علیرضایي

ګرافیک او ډیزاین: علی مومنی

چاپ کال: ۱۳۹۲ لمریز کال

تیراژ: ۳۰۰۰ ټوکه

چاپ ځل: لومړی

وېب پاڼه: www.dmtvet.gov.af

برېښنالیک: info@dmtvet.gov.af

کډ ISBN: ISBN 9789936300668

د چاپ حق د تخنیکي او مسلکي زده کړو له معینیت سره خوندي دی

Download from: www.aghalibrary.com

ملي سرود

دا وطن افغانستان دی — دا عزت د هر افغان دی
کور د سولې کور د توري — هر بچی یې قهرمان دی
دا وطن د ټولو کور دی — د بلوڅو د ازبکو
د پښتون او هزاره وو — د ترکمنو د تاجکو
ور سره عرب، ګوجر دي — پاميريان، نورستانيان
براهوي دي، قزلباش دي — هم ایماق، هم پشه یان
دا هیواد به تل ځلیږي — لکه لمر پر شنه آسمان
په سینه کې د آسیا به — لکه زړه وي جاویدان
نوم د حق مو دی رهبر — وایو الله اکبر وایو الله اکبر

Download from: www.aghalibrary.com

د پوهنې وزارت پیغام

ګرانو زده کوونکو، محصلانو او درنو ښوونکو!

د یوې ټولنې وده او پرمختګ کاملاً د همغې ټولنې د پیاوړو کاري کادرونو، بشري قوې او ماهرو فکرونو په کار او زیار پورې تړلي دي. همدا بشري قوه او کاري متې دي چې د هیواد انکشافي اهدافو ته د رسېدو لارې چارې طی کوي او د یوه نېکمرغه، مرفه او ودان افغانستان راتلونکی تضمینوي.

انسـان په خپل وار سره د الله تعالی له جانبه او هم د خپل انسـاني فطرت له اړخه مؤظف او مکلف دی چې د ځمکې په عمران او د یوه سـوکاله ژوند د اسـبابو او ایجاباتو د تکمیل لپاره خپل اغیزمن نقش، همدارنګه ملي او اسلامي رسالت ادا کړي.

لـه همدې ځایه ده چې د یوه ژوندي او فعال انسـان نقـش، د خپل ژوند د چاپېریال او خپلې اړوندې ټولنې په اړه، تل مطلوب او په هېڅ حالت کې نه نفي کېږي او نه هم منقطع کېږي.

په ټول کې د پوهنې نظام او په خاصه توګه د تخنیکي او مسلکي زده کړو معینیت مسوولیت او مکلفیت لري چې د اسـلامي ارزښـتونو، احکامو او همداراز معقولو او مشروعو قوانینو ته په ژمنتیا سره، د افغانسـتان په انکشاف کې فعاله، چابکه او موثره ونډه واخلي، څکه دغه سـتر او سـپېڅلي هدف ته د رسـېدو په خاطر د انساني ظرفیت وده، د حرفوي، مسلکي او تخنیکي کادرونو روزنه او پراختیا یو اړین مقصد دی. همدا په تخنیکي او مسلکي زده کړو مزین تنکي ځوانان کولی شي چې په خپلې حرفې او هنر سره په سیستماتیک ډول د هیواد انکشاف محقق او میسر کړي.

جوته ده چې په افغانستان کې د ژوند تګ لاره، دولتداري او ټولنیز نظام د اسلام له سپېڅلو احکامو څخه الهام اخیسـتی؛ نو لازمه ده چې زموږ د ټولنې لپاره هر ډول پرمختګ او ترقي باید په علمي معیارونو داسـې اسـاس او بنا شي؛ چې زموږ د کارګر نسـل مادي او معنوي ودې ته پکې لومړیتوب ورکړ شي. د حرفوي ظرفیت جوړونې تر څنګ د ځوانانو سالم تربیت او په سوچه اسلامي روحیې د هغوی پالنه نه یواځې پخپل ذات کې یوه اساسي وجیبه ده، بلکې دا پالنه کولی شي چې زموږ وطن پخپلو پښو ودروي، له ضعف څخه یې وژغوري او د نورو له سیاسي او اقتصادي احتیاج څخه یې آزاد کړي.

زموږ ګران زده کوونکي، محصلان، درانه اسـتادان او مربیون باید په بشـپړه توګه پوه شي، چې د ودان او نېکمرغه افغانستان ارمان، یواځې او یواځې د دوی په پیاوړو متو، ویښ احساس او نه ستړي کېدونکي جد او جهد کې نغښتی او د همدغو مسلکي او تخنیکي زده کړو له امله کېدای شي په ډېرو برخو کې د افغانستان انکشافي اهداف تر لاسه شي.

د دې نصـاب له ټولو لیکوالانو، مولفینو، ژباړونکو، سـمونکو او تدقیق کوونکو څخه د امتنان تر څنګ، په دې بهیـر کـې د ټولو کورنیو او بهرنیو همکارانو له مؤثرې ونډې او مرسـتو څخه د زړه له کومې مننه کوم. له درنو او پیـاوړو اسـتادانو څخه رجامندانه هیله کوم چې د دې نصـاب په ګټور تدریس او فعاله تدریب سره دې د زړه په ټول خلوص، صمیمي هڅو او وجداني پیکار خپل ملي او اسلامي نقش ادا کړي.

د نېکمرغه، مرفه، پرمختللي او ویاړمن افغانستان په هیله

فاروق وردګ

د افغانستان د اسلامي جمهوریت د پوهنې وزیر

Download from: www.aghalibrary.com

لړلیک

خپرکي	سرلیکونه	پاڼې
لومړی	د اروا پوهنې تعریف	۱
دویم	د شخصیت تعریف	۱۳
درېیم	د هېرېدنې حافظه	۲۵
څلورم	احساس او ادراک	۳۱
پنځم	شرطي کېدل او یادګیري	۳۷
شپږم	هوښ	۴۳
اووم	انګیزش	۵۳
اتم	هیجان	۶۱
سرچینې او اخیستنې		۶۸

Download from: www.aghalibrary.com

مقدمه

ګرانه زده کوونکیه! ممکن چې له داسې پوښتنې سره مخ شې، چې اروا پوهنه څه ګټه لري. مخصوصاً کله چې ته د اروا پوهنې یا تربیتي علومو محصل ونه اوسې، ممکن چې له خپل ځان څخه وپوښتې، چې ولې د عمومي اروا پوهنې تر عنوان لاندې يو مضمون مطالعه شي. البته احتمال لري ځينې په طنز سره دا خبره وکړي، چې د اروا پوهنې د مطالعې هدف دا دی چې يو مضمون په نورو مضامينو ور اضافه شي؛ تر څو وکولای شي خپل تحصلي سند تر لاسه کړي، ممکن دا خبره د ځينو لپاره هدف وي. خو پوره يقين لرم چې دا به د ټولو محصيلينو لپاره هدف نه وي، که لاندې مطالب په غور سره ولولی ښايي دا به ښه درک کړی، چې زموږ موخه د دې کتاب له تدوين څخه څه شی ده؟ يا د اروا پوهنې له علم سره آشنايي کومې ګټې کېدای شي چې ولري.

اروا پوهنه يې د يون، يا تګ په علم سره تعريف کړې، يعنې د يوه فرد عکس العمل په يو محيط او يوه ټاکلي وخت کې، چې په عين حال کې هم په فرد او هم په يوه محيط پورې تړلی وي، تل د معنی لرونکی دی، نو بناً د اروا پوهنې له علم سره د اشنايۍ کلي موخه او هدف دا دي چې وکولای شو، خپل او د نورو رفتار يا عکس العمل په يوه چاپيريال اوپه يوه ټاکلي وخت کې مطالعه کړو.

ممکن دا پوښتنه وکړی، چې په داسې حال کې چې څوک نه غواړي اروا پوه شي، بيا نو دغه مطالعه څه ګټه لري. موږ هم فکر نه کوو، چې د دې پوښتنې ځواب ډېرسخت وي. لنډه اشاره څو داسې مواردو ته چې هلته پکې اروا پوهنه د استفادې بڼه نيسي، نو هلته به نه يوازې داچې ستاسې پوښتنې ځواب، بلکه تاسو به د دې کتاب ويلو ته ښايي ترغيب کړي.

د اروا پوهنې د يادولو او يا مطالعې اړتيا:

تر هر څه مخکې تاسو پدې پوه ياست، چې تاسو زده کونکي يا محصلين ياست، نوبايد د دې کتاب او د ټولو نورو درسي کتابونو مطالب زده کړی. تاسو نه يوازې دا چې د خپلو درسي کتابونو مطالب زده کړی، بلکه هغه بايد د آزموينې تر وخته پورې په خپله حافظه کې وساتی.

ځينې نور کسان هم همدا راز په لرې او نيژدې کې شته (ورور، خور، زوي، لور، دوست او آشنا) چې په اجباري ډول بايد څه شيان ياد کړي. احتمالاً ځينې افراد به ښه موفقيت او ځنې نور به بيا چنداني موفقيت په لاس نه راوړي. تاسو هم ممکن د دې دوو ډلو څخه د يوې ډلې جز واوسی. د اروا پوهنې له علم سره آشنايي، په ځانګړي ډول آشنايي د يادولو له اصولو سره کولای شي له تاسو سره مرسته وکړي؛ تر څو په خپله تاسو يو شی سم او بهتره زده کړی او هم خپل اطرافيان په غوره يادولوکې رهنمايي کړی.

که د يادولو په اصولو ښه پوه وی، نو بيا به په لازم وخت کې ښايي، چې د مطالبو د ياد ولو لپاره صرفه جويي وکړی، يعنې دا معنې چې خپل وخت به موسپمولی وي او په نتيجه کې به د نورو کارونو لپاره وخت درته سپمېدلی وي.

پوهېږو چې کوچنی په تدريجي ډول سره وده کوي او له خپلې ودې سره ډېر قدرتونه په لاس راوړي. د دې لپاره چې کوچنې وکولای شي، د ځينو کارونو د ترسره کولو له عهدې څخه ووځي، نو لازمه ده، چې کوچنی بايد د جسمي او ذهني ودې له پلوه ټاکلي هدف ته رسېدلی وي.

لکه، کوچنی بايد تقريباً يوکلن وي؛ تر څو په لاره تګ وکړای شي، دوه کلن وي؛ تر څو معنی لرونکې کلمې په خوله راوړای شي او پنځه کلن يا شپږ کلن وي؛ ترڅو وکولای شي ويل او ليکل زده کړي.

په کلي توګه سره هرکار خپل وخت لري، هرشی په هر وخت او هر چا ته نشو کولای ورزده کړو، هر هغه څوک چې دغه واقعيت په نظرکې نه نيسي، نو دا په اصل کې اوبه په هاون يا اوکلۍ کې ټکول يا کيښتۍ په وچه کې چلول دي.

Download from: www.aghalibrary.com

نــو د دې کتــاب په مطالعه کولو سره به دا درک کړی، چې د مختلفو عمرونو درلودونکو کوچنيانو څخه د څه شي انتظار او تمه ولرو.

تاســې ښــايي متوجه شــی، چې ټول متعليمن په هغه چې ممکن دي د عمر له پلوه توپير ونلري، د ذهني وس او تــوان لــه نظره د پام وړ توپيرونه لري، نوځکه خو د هغوی په ښــو ونه اوروزنه کې حتــماً بايد فردي تفاوتونه په نظرکې ونيسی.

لــه کلمو څخه يوه کلمه، چې هغه زمــوږ د ټولو په ژبه باندې جاري ده هغه د هوښ کلمه ده. هغه کوچنی چې ښې خبرې کوي يا ښه درس وايي، نو هغه ته په هوښ يا هوښيار وايو، همدارنگه هغه افراد چې حاضر ځوابه وي هغه ته هم هوښيار وايو.

خو لنډه داچې هوښ په تحصيل، کار، شــغل او په کلي توگه سره د عادي ژوند په اکثره څانگو کې د بريالیتوب او کاميابۍ خورا مهم عامل بلل کېږي، کله هم هوښ توارث (ارث) ته او کله يې هم چاپېريال ته نسبت ورکوو.

د دې کتاب په مرستې سره به ښايي متوجه شی، چې کاميابي يوازې د هوښ محصول نده، ډېر محصلين او متعليمن شــته، چې له پورتنۍ خبرې سره چندانې موافق ندي، دغه کتاب به ښــايي تاسو ته در وښي چې عدم مو فقيت په کومو عواملو کېدای شي تړلی وي او کله چې په دغه کتاب کې وړاندې شــوي دلايل او نتايج تاســو قانع کړای شي، چــې چاپېريــال او توارث دواړه د هوښ په پيــدا کولو کې مهم رول لري او هېڅ يو هم په تنهايۍ سره نشي کولای، چې يو رول يا يو نقش ولري، نو له عقل څخه، د داســې چاپيريال په راوســتلوکې شــی، چې په هغه کې ستاسو د اولاد د هوښ د خوشحالۍ او سپړلو امکان را منځته کېږي ښاي غور او دقت وکړی.

ډېــر خلــک له خپلې کمزورې حافظې څخــه گيله لري، ډېری محصلين هم دغه گيله لري، احتمال لري تاســو هم داســې متعلمين او محصلين وپېژنی، چې هغوی د ډېر زيات زحمت او زيار په مقابل کې ډېره کمه پايله په لاس راوړي، يعنــې هېــره د هغــوې له خواه غټه ســتونزه ده، چې هېره څه مهال او ولې رامنځتــه کېږي او د هېرې د مخنيوي لارې کومې دي.

شايد دا زده کړی، چې څرنگه ولولی او مطالعه يې څه ډول ذهن ته وسپاری؛ تر څو مو هېره کمه شي. دغه کتاب به تاســوته در زده کړي، چې يادول تل پاتې او زر هېر نشي، اړتيا څه وخت دې ته مهال پيداکوي؛ ترڅو په بشــپړه توگــه پــه ذهن کې ځای ونيسي، نوځکه بايد د يوې مطالعې له ياد ولو وروســته، نــه بايد پرته له فاصلې څخه بل مطلب يې ياد شي، بلکه د هغوی په منځ کې بايد يوه وقفه رعايت شي.

په ورځني ژوند کې ډېر خلک وينو، چې متفاوتې او بېلې موخې تعقيبوي، يو يې د قدرت غم نيولی اما يو بل فرد بيا وينو چې په کلي توگه ورزش يا هنرته بېگانه دی، خو د لوړو مؤسســو محصلين بيا هغه موخې تعقيبوي، چې بيا هغه د عامو خلکو لپاره بېگانه پاتې دي. موږ ټول به همېش په يوحال نه پاتې کېږو، کله به ډېرزيات خوښ او کله به ډېر زيات غمجن کېږو، کله به غصه کېږو او کله به وېرېږو، يعنې حالتونه په خپل ځان کې وينو، چې ډېر سخت او زر تلونکي دي. دغه حالتونه د هيجان په نوم نومول شوي دي.

نو بناً پردی هيجان يعنې کلي عکس العمل ســخت او لنډ اورگانيزم (پيکر بدن) يو غير منتظر موقعيت ته له يوه عاطفي حالت سره خوشــاينده او ناخوشــاينده کېداي شي وويل شي، چې هيجان هغه عامل دی، چې ارگانيزم په حرکت راولي، د اروا پوهنې په علم کې يو ډېر اساس او بنستيز ځای لري، ځکه چې را بطه يې له نيازونو او انگيزش سره ډېره نيژدې ده او کېدای شي، له رواني يا بدني اختلا لونو څخه يې ډېره ريشــه وي، هيجان کولای شي د انســان سلامتي تخمين کړي، ځکه چې هيجان د اورگانيزم د جوړښت موجب گرځي.

احتمال لري چې تر اوسه پورې مو د رواني امراضو کليمات لکه د ليونتوب، رواني رنځ، د نوروله تکليف څخه خوند اخيســتل، مړاوی توب اوداسې نورو ځينو امراضو نومونه اورېدلې وي اوپه دقيقه معنی به يې نه پوهېږی. ممکنه

Download from: www.aghalibrary.com

ده، چې پوه به نه یاست، په دې هکله چې د طبیعي (بهنجار) او غیر طبیعي (نا بهنجار) په منځ کې څه توپیردی، ښایي نه به پوهېږی، چې رواني مریض لیونی نه دی، بلکه مریض دی. احتمالأ وینی به یې چې نیکه یا انا او یا پلار اومور تل د پښــو او معدې له درد څخه چیغې وهي، اما ډاکټر هغه ســالم او روغ ســړی تشخیصوي او وایي، چې نوموړی په (رواني) مرض مبتلا دی اوتاسې په دې تر اوسه نه پوهېږی، چې هستري څه معنې لري، چې ځینې یې تاســو وینی، افراد په دوره یي توګه سره مړاوي او خوشــحاله کېږي او تاســې د دې حالت په علت نه پوهېږی، نو د دې اثــر په مطالعې سره البته په دې شرط، چې په بشــپړ فهــم سره مطالعه شي، نه په چرت وهلو سره، نوبیا له پورتنیو پوښتنو څخه ډېرو پوښتنو ته مناسب ځواب ولرئ.

خپــل او د نــورو د رفتــار علتونه تر یوې اندازې پورې تحلیل کړئ، د طبیعي او غیــر طبیعي افرادو په منځ کې په توپیر باندې پوه شــی، ناروا تور په جا مه لګوی او هم پدې پوه شــی، کوم رفتار طبیعي اوکوم غیر طبیعي دی. او په مختلفو موقعیتونو کې کوم ډول رفتار مناســب او کوم ډول نامناســب دی. احتمالآ دغه به مو اورېدلي وي، تر بیم نه ســړی په بلا کې ښــه وي،ممکن چي پوښــتنه وکړي، چې منظور او هدف څه شی دی، هدف دا دې چې په هېڅ وخت کې د وه زړه کېږي مه او په حالت د نه تصمیم نیونې کې مه اوسي، یو معروف قول دی، مرګ یو ځلې راځي، یوځلې هر څه چې دی تصمیم ونیسي، کوښــښ دا کوي، چې زړه نازړه یعنې دوه زړه پاتې نشي، ځکه چې هغه افراد په همدغه حالت وخت تېروي.

ټول آزمایښــتونه داښــیي چې احتمالأ د معدې په زخم به اخته کېږي اوکه داسې تصمیم ونیسي، چې هغه تصمیم لــه غــم، زحمت، له ناراحتۍ سره وي، نو د هم دغه تصمیم ضرر او زیان د دوه زړه توب، په پرتله مراتبوکې لازمه ده، لــه دوو لارو څخــه یــوه لاره انتخاب کړو، ډېر تردید خپل ځانته مه پرېــږدئ او مه ډېر وخت په حالت د بې تصمیمۍ کې تېروئ، بنأ پرهغه ویل شــوې د اروا پوهنې زده کړه، برســېره، پردې چې د ښــوونکو او پالونکو لپاره ضرور ده، همداراز په دولتي او خصوصي دوایروکې د اداراتو د مسؤلینو او کارکوونکو لپاره هم یوه ټینګه او حتمي اړتیــا بلل کېږي؛ تــر څو د روحیاتو، علتونو اود افرادو د عکس العمل د انګېزې د اوامرو او لارښــونوپه مقابل کې اوپه محوله امورو‌کې د هغوی د موفقیت او عدم کامیابۍ د څرګندوالي علتونه وکولای شي غوښتونکي لازم تصامیم اتخــاذ کــړي. د اداري آمران او کارکونکي اړتیا لري؛ ترڅو په اســتفادې له دې رفتار څخه خپل ځان د همکارانو او مراجعینو په مقابل کې عیار کړي.

Download from: www.aghalibrary.com

Download from: www.aghalibrary.com

د اروا پوهنې تعریف

ټولیز موخه:
د اروا پوهنې د علم تعریف، اهمیت، دندې او موخې

د زده کړې موخې: د دې څپرکي په پای کې زده کوونکې کولای شي:

- د اروا پوهنې د علم د انکشاف او توسعې تاریخچه تشریح او توضیح کړي.
- د اروا پوهنې مختلفې شعبې توضیح کړي.
- د ذهني شاته پاتې والي علتونه توضیح کړي.

تاسـو چې اوس فعلاً د دې کتاب په ویلو مشـغول یاستی آیا پوهېږی، چې لوست مو څرنګه زده کـړ؟ آیـا پوهېږی، چې په لاره تلل مو څنګه زده کـړل او همداراز خبرې کول او فکر کول مو څنګـه زده کـړل؟ آیا تل د خپـل رفتار او او اعمالو په علت پوهېږی، چـې ولې ځینې محصلین د پوهنتون د کانکور په آزموینه کې نه شي کولای چې ومنل شي او ځینې بیا منل کېږي؟ آیا پوهېږی، چې هوښ څه شـی دی او څنګه وده کوي، آیا پوهېږی، چې د هوښـیارۍ علت څه شی دی؟ آیا پوهېـږي، چې دځینو خلکو رفتـار عجیب معلومېږي او علت یې څه شـی دی. آیا پوهېږی، چې ذهني وروسته پاتې والی څه شي دي، اوکوم لاملونه د وروسته پاتې والي سبب ګرځي؟ آیا پوهېږي، چې ولې خوب وینې؟

اروا پوهنه، کوښـښ کوي، چې داسـې پوښـتنو ته بلکه په سـل هاوو نورو داسې پوښتنو ته ځواب پیداکړي، نوځکه خو د اروا پوهنې جزابیت په همدې کې دي، چې ستاسو پوښتنو ته ځواب درکوي، بله دا چې اروا پوهنه په خپله ستاسو په باره کې ګړېږي، چې څنګه فکر کوی، چې څنګه قبلېږي او څنګه نه قبلېږي، څرنګه د غم او ښـادۍ احسـاس کوي، ولې مو له یوه شـخص او یا له

Download from: www.aghalibrary.com

یوه رنګ څخه بد راځي، ولې موکله یو نفر بد اېسي، په داسې حال کې چې په علت یې نه پوهېږو.
لنـډه داچې څرنګه رفتارکوي، نو په همدې بنا(نوپه حقیقت کې) کله چې اروا پوهنه مطالعه کوی یا یې وایی، نو په اصل کې خپل رفتار مطالعه کوی اوپه نتیجه کې کولای شي د نورو رفتار هم همداسې مطالعه کړی. په دې اساس اروا پوه هر هغه څوک دي چې خپل او د نورو رفتار مطالعه کوي، البته ښه او غوره اروا پوه هر هغه څوک دی، چې لومړی خپل ځان او بیا نور مطالعه کړي.
اما تجربه لرونکې اروا پوه ډېر ښه پوهېږي، چې هر فرد له نورو سره فرق کوي، یعنې پوهېږي، چې د هغه افکار، علایق، انګېزې، عواطف او قدرتونه هغه نه دي، چې نور یې لري، تجربه لرونکې اروا پـوه پـه هغه څه پوهېږي، چې خپله د ده پـه هکله صدق کوي، ممکن چې د نورو په هکله صدق ونکړي.
اروا پوهـان هغـه څه بیانوي، چې خلک یې تر سره کوي، لکـه خندل، لوبې کول، منډه وهل، شوخي کول، د مطالعې تمرین کول، اشعار ویل، البته تردې هم اضافه ماناوې لري چې وروسته به ښایې ور ورسېږو.
نو په همدې حسـاب دا معلومېږي، چې اروا پوهنه یو جالب او په عین حال کې سـتونزمن علم دی، ځکه چې هر هغه څه چې د اروا پوهنې اړونده دي هغه مسـتقیماً د لیدنې وړ نه وي، اروا پوهنه نه شي کولای، د افرادو هوښ، حافظه او شـخصیت مسـتقیماً اندازه کړي، هغه یوازې کولای شي، د افرادو کړنې مشـاهده کړي او د هغوی په بنسـټ ووایې چې؛ مثلاً: هوښـیار دی یا کم هوښـیار، قوي اوپیاوړې حافظه لري او یا ضعیفه، طبیعي شخص دی، که غیر طبیعي، یو مثال راوړو؛ تر څو په ښه توګه روښانه شي، چې اروا پوهان څرنګه ذهن مطالعه کوي. د سره کاغذ یوه پارچه د ۵×۵ سـانتي مترپه اندازه تیاره کړئ او بیایې د یو ه خاکسـتري متن په مخ کېږدی، په یوه سـترګه او د ۴۰ ثانیو لپاره یې منځ ته ځیر شـی او روسته له څلوېښـتو ثانیو یې پورته کړئ، ترې لاندې به یې یوه شـین رنګې لکهووینی، دغه شـین رنګې لکه، چې د انځور د شـاه د اصطلاح یا (after image) پـه نامه یادېږي، هغه چېرته قرار لري، ستاسـو د جسـم څخه د باندې او یا هم د ننه؟ مسـلماً د خاورین متن په مخ کوم داسـې واقعي شی شتون نه لري، ځکه که وغواړی، چې هغه په لاس لمس کړی، نو ښایې کوم څه شی به احساس نکړی، د دې ترڅنګ که خپلې سترګې په حرکت راولی، نو لکه به هم ښایې حرکت وکړي، نو له دې څخه پردې نتیجه اخلي، چې ستاسو له بدن څخه د باندې څه شی وجود نه لري او هر هغه څه چې وینی، هماغه انځور دي، چې ستاسو د بینایۍ په دستګاه کې منځته راغلي دي، دغه پایله اخیستنه یا دغه استنتاج پرته له کوم چون او چرا څخه د منلو وړ ده، اما نه باید هیر کړو، چې یوازې یو استنتاج دی، نه یوه مستقیمه مشاهده.
له هر هغه څه چې تاسې خبرداری او آګاهي لری، هغه هر هغه شی دي، چې ستاسو له جسم څخه د باندې شتون لري. تاسو د هغه ذهني انځور د تولید له پیدا ینښتونو څخه، چې ستاسو د ننه پېښېږي، معلومات نه لری، تاسې له خپل لیدونکې مستقیم رفتار څخه نتیجه اخلی، چې د بینایۍ

Download from: www.aghalibrary.com

دستګاه په د ننه کې پېښ شوي دي.

ستاســو رفتار هماغه ليدل د شــنې لکــې او د هغه اعلانول دي، څکه چې ټــول دغه رفتار په همدغه شرايطوکې ښيې او په منلوکې يې د ترديد ځاى نه پاتې کېږي.

نــو بنــاءً ذهن يا روان يوازې کېداى شي، چې په غير مســتقيمه توګــه وپېژندل شي، د هغه د باندنيوښودنو په بنسټ، د هغه څه په مرسته چې انسانان يې وايې او هغه کارونه چې يې ترسره کــوي او حتــی کله هم د هغو کارونو په مرســته چې نه ترسره کېږي، ياخــبرې چې نه يې کوي ، (مخکېنيو مواردو په پرتله) د ننه په انســان کې پېچلي ســاختمانونه شــتون لري. کېداى شي دغه ســاختمانونه د مختلفو محرکونو په واسطه تحريک کړل شي. د هر تحريک اثر تر مشاهدې لاندې ونيول شي. او د ذهن يا روان په هکله څيزونه کشف کړل شي. اما نه بايد له پامه وغورځولاى شي، چې په بدن کې د شــته ساختمانونو کړنې واقعاً پېچلې دي او د دې کړنوپه هکله چې اروا پوهنې هرڅومره ډېرشيان کشف کړي دي، خو سره له هغه بياهم د دې پېچلتيا د حل د پاره ډېره اوږده لاره پــه مــخ کې لري. او معلومه نده چې څه وخت به وکړاى شي، چې په دې مهمه کاميابۍ لاس بري شي.

نو په دې هکله، هغه څه چې مو تر اوســه او تردې ځايه وليدل، کولاى شــو په لاندې ډول يې را ونغاړو.

(اروا پوهنې يعنې د روان يا ذهن پېژندل څکه نه شو کولاى د نورو له ذهني خلقتونو يعنې له هغه څخه چې د نورو د مغز په د ننه کې پېښــېږي، مستقيم شناخت ولرو. دهغوى کړنې بايد په اجبار يا په بل عبارت دهغوى رفتار بايد په نظرکې ونيســو، البته دغه طريقه زموږ د خپلو ذهني خلقتونو په هکله صدق کوي .)

يعنې هغه وخت کولاى شو، له خپلو ذهني (موندنو) څخه باخبر شو، چې خپلې کړنې په غور او وخت سره په نظر کې ونيسو.

شايد د پورتنيو مطالبو وروستی جمله ستاسو لپاره بې معنی ښکاره شي، په همدې ترتيب چې تصور وکړى، هر انســان له هر هغه څه چې د ننه په ده کې تېرېږي خبر لري، اما داســې ندي او دغه واقعيت فرويد(freud 1856-1939)تايد کړى.

اوخپله تاسې په کمه توجه سره کولاى شی هغه تجربه کړی،

فرويد (۱۹۳۹ ـ ۱۸۵۶) به ويل د ژوند په عادي اوضاع کې ممکنه ده په يو شي فکر وکړو، پرته له دې نه چې وپوهېږو، په هغه فکر کوو، مثلأپه وار، وار له خپلو دوســتانو او قريبانوڅخه اورو، چې د هغه کار په هکله چې تر سره کړی يې دی. يا يې ندی تر سره کړی، داسې وايې نه پوهېږم چې ولې مې دغه کار ترسره کړی يا نه پوهېږم چې ولې مې هغه هېر کړی.

فرويــد بــه کله له دې نه هم مخکې ځي، هلتــه چې به يې ويل خندل هم کېداى شي د تنفر يوه نښه وي. دغه خندا (چې له خشم څخه بدتره وي) حتی د افرادو د نوم هېرونه اويا د هغوی

Download from: www.aghalibrary.com

د نوم په تلفظ کولو کې، ســختي یاســتونزه هم کولای شي د تنفر یوه نښه وي. دغه بېلګه دا ښيې چــې احتــمال لري موږ په یوه شي فکر کوو پرته له دې څخه چې وپوهېږو په هغه فکر کوو، نوبنا پــردې چې مســتقیم لیدونکې هغه څه چې په ذهن کې تېرېږي امکان نــه لري، نو ناچاره باید د ذهن کړنې تر مشاهدې لاندې ونیسو او د هغوی په بنسټ دهغه شي په هکله چې زموږ په د ننه کې تېرېږي پایله اخیستنه وکړو.

البته نباید هېر کړو چې دا ډول نتیجه اخیستنې همېشه په لاس کې نشته، مخکې تر دې چې د دغو پایلو اخیستنو له صحیح والي څخه مطمئن شو، لازمه ده چې په ډېر دقت او غور او تعمق سره رفتاربــررسي کړو، ځکه چې خندا نشي کېدای همېشــه متنفر آمېــزه وي. په ډېرو مواقعو کې ساده او هېره هم پېښېږي.

د فرویــد موخــه له دغــه رنګ خپرونوڅخه دا وه، چې وښــیې څرنګه کېــدای شي د ذهن په مطالعه کې په عین توګه سره اســتدلال وشي، هغه دغه طریقې دخپلو ذهني بهیر په مطالعه کې هم کارولې دي.

مثلاً: کله به یې چې د ځینو افرادو نوم هېراوه، نو نتیجه به یې اخیسته چې یو څه شی به یې پــه مغز کې شــتون لري، چې خپله دی له هغو څخه بې خــبره دی. هغه د مغز دغه برخه ناخبره نوموي.

د اروا پوهنې تاریخچه:

که څه هم د اروا پوهنې د علم ظهور (۱۸۷۹م) کال ته نســبت ورکول کېږي، هغه کال چې ویلیم وونټ ۱۹۲۰ـ ۱۸۳۲م د اروا پوهنې لومړنۍ آزمایش ګاه د آلمان د لاپزیک په ښار کې جوړه کړه، د روح یا روان مطالعه یا د ذهن کړنې ډېر اوږد تاریخ لري او حتی کیداي شي، چې د انســان له خلقت سره سم منځ ته راغلی وي.

ټولو لرغونو فلاســفه وو لیکونکو او ډاکټرانو، په یو ډول نه په یو ډول یې د انســان د رفتار په هکلــه خــبرې کړې دي، نو بنا پــر دې، د اروا پوهنې د تاریخ د پېژندنې لپــاره لازمه ده چې، په لرغونې زمانه کې د ادبیاتو فلســفي طبابت او د نورو ټولو علومو غوړولو او ظهورته اشــاره وشي. دغــه کار د یــوه بېل کتــاب د اروا پوهنې د تاریخ تر عنوان لاندې تهیه کولــو ته اړتیا لري. او نور کتابونه په همدې هکله لیکل شویدي. د دې لپاره، چې هم خپل کار آسانه کړو او هم د محصلینو حالت په نظرکې ونیســو، نو یوازې د اروا پوهنې مختــصره تاریخچه په دوو پېړیو یعنې په ۱۹ او ۲۰ پیړۍ کې توضیح کوو.

د ۱۹ پېــړۍ پــه لومړنیو کې د علومــو ودې او صنعتي انقلاب ډېرې ټولنیــزې اړتیاوې منځته راوړې، د تولید د زیاتونې په منظور عامې روغتیا، د کوچنیانو تحصیل، انساني مناسب روابط او ... په دې دوره کې ســیاسي انقلابونه پېښېږي. په ډېرو هېوادونو کې شاهي نظامونه ټولېږي، انسانان

Download from: www.aghalibrary.com

جرأت پيداكوي؛ ځو خپل ځان د پادشـا هانو او ډلو ټپلو له سـلطې څخـه خلاص كاندي، اوخپلو بنسټيزو حقونوته لكه، د ژوند حق، كور اوهمداراز د خپل ځان او نورو د مواظبت او ساتنې حق ته ورسېږي.

د ژان ژاک روسـو (J.J.Rousseau) (۱۷۱۲-۱۷۷۸) پـه ادبياتو كـې ټولنيزې بې عدالتۍ فاش كېږي. ويكتورهوگو(V.Hugo) رومانتيزم (داستان وېينه) د شگوفايې اوج ته رسوي او ماركس او انگلس (K.Marx,F.Engles) كتابونه نشروي، لنډه دا چې د دوو پېړيو ۱۹ او ۲۰ په اوږدو كې د انسان د هيلو اعمال اورفتار په ټولو جبهاتو او په مختلفو طريقو بيانېږي.

(W.Weber) په آلمان كې د بينايې د احساس په اړه كاركوي. اود وبر د قانون په نتيجه كې د خورا كم محسوس تفاوت په مفهوم سره منځ ته راځي.

فيخنر(G.Fechner) د وبركارونه تعقيبوي. او د سايكوفيزيک (د بدني يا جسمي اروا پوهنې) طرح رېزي كوي.

(هغـه څـه چې د جسـم او د روان د روابطو نظريه بولي) وونت د فيخنرشـاگرد، څنگه چې مو اشـاره كړې ده، داروا پوهنې د لومړني آزمايښـت ځاى بنسټ ايږدي، اوپه پايله كې د نوې اروا پوهنې د پلار په نامه شهرت مومي. د وونت د لټولو په سيوري كې د اروا پوهنې توصيفي څنډې تـه كوي؛ تر څـو د تجربوي علم په بڼه را ووځي. په امريكا كې ويليام جېمز (W.James) پرېكړه كوي ځو آلمان ته لاړ شي او د وونت د شـاگردانوله جملې څخه راووځي جېمز هم د وونت ټولې آگاهۍ يا هوښـيارۍ تر آزمايښتي څېړنې لاندې نيسي. د هيجانونو په هكله داسې نظريه وړاندې كوي، چې په هغه كې هيجاني آزمويښـت د فزيولوژيک له بل ډوليز څخه د معلوماتو موندنې په بڼه تعريفېږي.

د هيجان څېړكې:

جېمـز اروا پوهنـه تقريباً د امريكا ټولـو ځانگو ته وړي. او موخه يې مشـخصه وي او ډېرى څېړنيزې موضوگانې وړاندې كوي، هوښ، هيجان، نگرش، زمان او عكس العمل ...

په فرانسـه كې فزيولوژيكې اروا پوهنه د بروكا (P.Broca). د كارونو د همت په وجه پراختيا مومي، شـاركو (J.M.Charcot) د هسـتريک د افرادو د مشـاهدې طريقې رواني مريضان منځته راوړي.

هغه ډېر شاگردان روزي، چې له هغوى څخه يوېې، د ريبو (Th.Ribot) په نامه يادېږي، چې په فرانسه كې يې آزمويښتي اروا پوهنې طرح ريزي يا پلان كړې دي.

او بينه (A.Binat) بيا د كوچني له ودې سره او د هوښ له مطالعې سره علاقمند كېږي.

پـه اوتريـش كې (S.Freud) اروا پوهنې ته او په روسـيه كې پاولـوف د اروا پوهنې په علم پيل كوي.

Download from: www.aghalibrary.com

پــه همدې ترتیب د ۲۰ پېړۍ په لومړیو کــې اروا پوهنه په کارپیل کوي. په آلمان کې وونټ، په فرانسه کې شارکو او ریبو، په امریکا کې جیمز، په اوتریش کې فروید او په روسیه کې پاولوف.

د اروا پوهنې مکتبونه عبارت دي له:

- ساخت پالنه
- کردار پالنه
- ټول پالنه
- روان کاوي (د روح اوځان کاوش)
- انسان پالنه
- رفتار پالنه
- پېژندل پالنه
- ټولنه او دود پالنه
- ژوندون پالنه

د اروا پوهنې څانګې:

ومو ویل چې اروا پوهنه د انســان رفتار حتی، چې د حیوان رفتار مطالعه کوي، چون درفتار ډولونه ډېر زیات دي، طبیعتآ باید د اروا پوهنې بېلا بېلې څانګې شتون ولري؛ څو هر یو له هغوی څخه د انسان او حیوان د رفتار اړخونه مطالعه کړي.

په اروا پوهنه کې د موجودو څانګو تعداد ډېر دی، اما دلته مهمو څانګوته اشاره کېږي.

۱ ـ حیــواني اروا پوهنــه: د حیوانانو د رفتار مطالعه په طبیعي یا آزمایښــتي چا پېریال کې د هغوی د یو بل سره د پرتله کولو په خاطر او د انسان رفتار ته د نتایجو دودول یاخپرول.

۲ ـ فزیولوژیکــي اروا پوهنه: د بدن او رفتــار د رابطې مطالعه د بنیادي، عصبي، خلقتونو د پېژندنې لپاره لکه حافظه او ژبه.

۳ ـ جنیتیک یا وراثتي اروا پوهنه: د رفتارمطالعه د انسان له ودې سره سم: کوچني والي، نوې ځواني، ځواني، پوخ عمر، ډېر عمري، او زړتوب، له دې مطالعې څخه موخه د انسان د ودې پېژندنه او د هغه بحراني شیبې.

۴ ـ ټولنیــزه اروا پوهنــه: د فرد د مطالعې د رفتار په ډله کې د متقابل کردار دپیژندنې لپاره د فرد او ډلې په مابین کې او له فرد سره مرسته د خپلې ټولنې د جوړښت لپاره.

Download from: www.aghalibrary.com

۵ ـ د ژبــې اروا پوهنــه: د ځينو هغو خلقتونو مطالعه، چې د فرد لپاره ځانګړې شــوې ده، د انساني او حيواني ژبو له جملې څخه دغه ځانګه تر يوې اندازې پورې تازه پويا او الهام بخښونکې ده، هدف دادی چې په ژبه باندې حاکم قوانين او کلامي ارتباط وپېژندل شي.

۶ ـ د فردي توپيرونو اروا پوهنه: د انسانانو د تشابهاتو او توپيرونو په هکله څېړنه او همداراز د دې ځانګې موخه د بنسټيزو رفتارونو پېژندنه د ننه په يو ډول او په مابين د ډولونو کې ده.

۷ ـ تربيتي اروا پوهنه: په ښوونه اوروزنه کې د اروا پوهنې کاري اصول، د يادولو د بېلابېلولارو مطالعه او د تدريس فنون د محصلينو د مرستې په منظور په تحصيل کې دهغوی د کاميابۍ لپاره.

۸ ـ صنعتي اروا پوهنه: د کارکوونکو ټاکنه، د توليد د فنونو ټاکنه، د حرکاتو تحليل او په بازار بانــدې د حاکمو فنونو مطالعه، د دې ځانګــې موخه د اروا پوهنې کارول او د فرد مطالعه د کار په چاپيريال کې ده.

۹ ـ عمومــي اروا پوهنــه: د اروا پوهنې د بنســټيزو مفاهيمو مطالعه؛ لکــه: يادول، حافظه، هېريدنه، احساس، ادراک، انګېزش، هيجان او ...د رفتار له کلي اړخونوسره د محصلينو او متعليمينو د آشنايۍ په منظور او د هغوی آماده کول، د اروا پوهنې د تخصصي درسونو د پيل لپاره.

۱۰ ـ د شــخصيت اروا پوهنه: د يوه فرد د ســبک يا تګلارې مطالعه، د هغه شي مطالعه، چې هغه د يوه فرد، له نورو افرادو سره د تمايز يا بېلوالي لامل ګرځي، د شخصيت د اروا پوهنې موخه د شــخصيت د جوړېدنې هغه اغيزمنو عواملوته ځان رسول او له افرادو سره د پوهې او دانش په منظور مرسته.

۱۱ ـ د يادېدلــو اروا پوهنه: د انســان او حيوان د يا دېدلــو د څرنګوالي مطالعه اوپه يادېدلو باندې د مؤثرو عواملو مطالعه، د دې ځانګې موخه په اصل کې مرســته له محصل او متعلم سره ده؛ ترڅو وکولای شي، په يادولو د هغه څه کې چې ورته اړتيالري هغه په لاس راوړي.

۱۲ - د مريضۍ اروا پوهنه: د رفتاري نا بهنجاريو مطالعه د هغوی لاملونوته د رســېدولو په منظور او نهايتاً له رفتاري اختلالونو يا عيبونوڅخه يوځای وليکل شي.

۱۳ – د کوچني اروا پوهنه: د نوې ځوانۍ او کوچني د ودې د پړاوونو مطالعه، د رفتار په ودې بانــدې د اغيزمنــو عواملو د لاډېرې پېژندنې لپاره، ځکه چې د کوچني د دورې زده کړه د لوينې د دورې د رفتارونو او زده کړو بنسټ دی. د ماشوم يا کوچني، اروا پوهنه يو ځانګړی اهميت لري.

۱۴ - د مشــاورې اروا پوهنه: د اروا پوهنې له موندنو څخه اســتفاده د ښوونکو، محصلينو او عادي خلکو د دانش او پوهې د لارښونې لپاره او د دې، لپاره چې ستونزې او سختۍ حل او هوارې شي او ديو سالم ژوند درلودل.

Download from: www.aghalibrary.com

ذهني شاته پاتې والی

ذهني شاته پاتې والی یوه بله زمینه ده، چې د اروا پوهنې د پام وړ ده، تقریباً ۳ فیصده نفوس د هوښ په آزمویښــت کې ټیټې نمرې په لاس راوړي، څنګه چې کېدای شي هغوی د هغو کســانو پــه کتارکې ډلبندي شي، چې هغوی ذهني شــاته پاتې والی لــري. د دې جملې مفهوم دا دی، چې لومړی هوښ د هوښ په آزمویښتونو اندازه کېږي، نو بیا ذهني شاته پاتې کسان هغه دي چې په دې آزمویښت کې له ټاکلي حد څخه کمې نمرې واخلي.

ضریب هوښي اوبا(۷۰) سرحده لوړ اوپس پاتې افراد ښيې.

د ماشــوم د هوښــي ضریــب د ۶۵ او ۷۰ ترمنــځ وي، نو هغه کولای شي چــې په مکتب کې پرمختک ولري، چې البته له ماتې سره به مل وي، هغه کولای شي لوستل زده کړي امآ لرې ده، چې له دې یادیدنې څخه پوره ګټه ترلاســه کړي، هغه به یو کتاب تر پایه پورې لولي، خو د تحصیل تر پرېښــودو وروســته به ممکن دومره د بې سوادۍ تر اغیزې لاندې راغلی وي، چې یوازې او یوازې به کولای شي، خپل نوم، لاســلیک او ځینې کلمې و لیکلای شي یا و ویلای شي، له ۷۰ څخه د ټیټو ضریب هوښیو سره سره، لازماً په دې معنی نده، چې فرد نه شي کولای خپل کارونه تر سره کړي. تل به له اشخاصوڅخه یوه ډله په ټیټو د هوښیو ضریب سره ښایې شتون ولري، چې ممکن د هغوی د کوچنۍ دورې د تجربو له محدوده تونو څخه را ټوکېدلي وي. له هغوي څخه ډېري کولای شــی خپل ټغر له اوبو څخه را وباسي. هغه ماشومان چې له ۶۰ څخه ټيټ ضریب هوښي لري، معمولاً پــه لوړو مکاتبو کې نه کامیابېږي. او په ډېرو ټیټوذهني کچه کې قرار لري حتا هغوی نشي کولای خپلې جامې واغوندي او په ټولو مواردو کې د نورو مرستې ته اړتیالري.

د دې حالاتــو عوامــل ډېر متفاوت دي، یو لــه مهمو علتونوڅخه دادی، چــې احتمال لري، د زیږیدو په مهال اتفاقات یا پېښــې مخې ته راشي. البته دغه پېښــې هر ډول مغزي ضرر یا تاوان لره شــاملې دي، چې د زېږېدنې په مهال یا په همدې دور کې حاصلېږي. له بد ه مرغه نیورونونه یعنې د مغزعصبي حجرات نه تجدیدېږي. او ډېری حساسي دي، د زیږېدنې پر مهال مخکې تر دې چې نوي زېږدلی له زیږېدنې کانال څخه د باندې شي، که چېرې مغزته د اکسیجن رسېدل د رسېدلې فشــار د علت په ســبب د نو پربند یوازې د څوثانیو په مخه ودرېږي. او په پایله کې ماشوم ونشي کړای په هغو خپلو خاصو دستګاوو تنفس وکړي، نود مغز حجرات ښایې مړه شي. اوبیا به هېڅ شي ونه شي کړاي دهغوی ځای ونیسي. د دې پېښــې د اهمیت زیانمند شــوې برخې ته او همدا راز د زیانمندی شویو حجراتو په تعداد پوري به ښایې تړلې وي. یو بل ډول اوکاملا ذهني پس پاتیو سره توپیر ممکن له مغزي تاوان ارثي نقص څخه نوي، بلکه ماشوم ته د توجو د فقدان محصول وي.

خورا غم انګېزه موارد د ماشومتوب دوره ده، چې په روزنتون کې لویېږي، هغه روزنتونونه چې په هغو کې ماشومان له فزیکې مراقبتونوڅخه برخمن دي.

اما له رواني پاملرونوڅخه یې بې برخې پرېږدي، هر ماشوم اړتیالري؛ ترڅو له هغوی سره خبرې

Download from: www.aghalibrary.com

وشي، لوبې وشي، هغه باید د انساني او طبیعي چاپېریال د آثارو په معرض کې قرار ونیسي. د نړۍ په مختلفو نقاطوکې ډېر روزنتونونه شــتون لري، چې هلته ماشــومان په سمې طریقې سره تغذیه کېږي، پاکې، ســوتره اوکاملاً صحی جامې اغوندي، اما د خوب په کوچنیو تختونو کې په خپل حال پرېښودل کېږي. هغوی کولای شي چې چت ته ځیر شي، او د ټولو ماشومانو چیغې واوري، هغوی بــل کار نــه ترسره کوي مګر داچې په تصادفي توګه سره کــوم پالونکې او یا کوم روزونکې دهغوی د ســترګو مخې ته څرګند شي. دغه راز چاپېریال د ماشــومانو لپاره ډېر کم محرکونه لري، د هغو ماشومانو حرکې وده چې په دغه راز چاپېریالونوکې لوییږي، ډیرې ناقصې او پڅې صورت مومي.

له همدغو کوچنیانوڅخه ځینې کوچنیان په دری کلنۍ کې په لاره باندې په تللو هم ســم نه پوهېږي، د ځینو اروا پوهانو څېړنودا ښودلې ده، چې په روزنتونونو کې دری کلنه اوسېدنه تقریباً د ۶ میاشــتې څخه تر ۳ کلو او ۶ میاشــتې په متوسطه توګه د ۷۲ ضریب هوښي منځته راوړي، په داسې حال کې چې د روزنتون د کوچنیانو ورته ډله کله د کورنۍ په واک او اختیارکې کېوزي، په پایله کې له طبیعي چاپېریال څخه برخمن کېږي.

په متوسطه توګه سره د ۱۰۰ ضریب هوښي ښیې.

د هوښي آزمایښتونو له اجرا کولو څخه لاسته راغلې پایلې د ۱۰کلنۍ یا ډېرې مودې روزنتون د ماشــومانو په هکله دا ښــودلې ده، چې په فقر کې د رواني چاپیریال اثر د ژوند په لومړنۍ دوره کې نسبتاً تل پاتې ده، ضریب هوښي وروسته له ۱۲ کلنۍ څخه تر۱۵ کلنۍ پورې ډېر لږ بدلون مومي، په بل عبارت هغه ماشوم چې د خپل ژوند لومړني کلونه د فقر په رواني محیط کې تېر کړي، نو بیا به هېڅکله ونشي کړای، چې دخپل هوښ کمبودي جبران کړي.

د لومړي څپرکې لنډیز:

د اروا پوهنــې لغت یا اصطلاح د روان یا ذهــن د پېژندولو په مانادہ، اروا پوه هر هغه څوک دی، چــې روان یاذهن مطالعه کــوي، ځکه چې روان یا ذهن یوازې نه شي کېدای ولیدل شي او نه یې هم مستقیم مطالعه کولای شو.

څرنګــه چې د موټر چلونکې د پیرودنې پر مهال د هغه د وس او قدرت په هکله پوښــتنه نه کــوي، بلکــه عملکرد یا کړنه یې په نظر کــې نیسي، نو اروا پوه هم د ذهن یــا روان کړنه په نظر کــې نیــسي. او د عملکرد له مخې یې د ذهن ځانګړتیاوو ته پام رســوي، نو ځکــه خو اروا پوه په غیرمستقیمه توګه د روان د څرګندېدنو او ښکارولو له مخې کولای شي، هغه څه چې یې په ذهن کې تېرېږي مطالعه کړي.

د روان یا ذهن کړنې او څرګندونې اصطلاحاً، رفتار نومول کېږي، نو بنا په دې رفتار داسې یوه کلمــه ده، چې اروا پوهان یې دهغه څه لپاره کاروي، چې خلک یې تر سره کوي او مطالعه؛ کوي. لکه: خندل، لوبې کول، منډې وهل، مطالعه کول، او... د رفتار یوه برخه حسابېږي، یعنې د عضلاتو

Download from: www.aghalibrary.com

د لیدلو وړ فعالیت او د باندني افرازي مرغیړیو زیم یا ترشح.

ویلای شـو، چې اروا پوهنه د انســان له پیدایښــت سره ســمه منځ ته راغې، اما دعلمي اروا پوهنې تاریخ له لومړنیو ازمویښــتونو سره ســم چې په کال ۱۸۷۹ د آلمان د لایپزیک په ښــار کې ترسره شول پیلېږي.

د نړۍ له هره کونجه له هرې نقطې څخه ډېر شــاګردان دې، آزمویښــتونو ته راغې او خپلو هېوادونو ته له ســتنېدو وروسته په ټوله نړۍ کې د اروا پوهنې د علم تخم پاشي، څکه هرهېواد خپلې ځانګړې طریقې او خپل خاص دودونه لري، نو د اروا پوهنې علم له هغوی سره په مخامخ کېدو کې له بیلا بیلو لارو او طریقو څخه کار اخلي او استفاده کوي.

پــه آلمــان کې ډېر په ســایکوفزیک کار کېــږي. او د وبر د قانون په نتیجه کــې او د خورا کم محسوس تفاوت سره مفهوم منځ ته راغې. په امریکا کې څکه کوم داسې ځانګړي سنت یا طریقه مســلطه نه وه، نوځکه اروا پوهنه په اکثرو ځانګو کې وده کوي. په فرانســه کې د رواني مریضانو مطالعه او د ذهني پس پاتې کسانو تشخیص رونق اخلي، په اتریش کې د فروید عقاید غلبه کوي او په نتیجه کې د نیورونونو مطالعه پیلېږي.

د انګلســتان د اروا پوهنې له ارقامــو سره پیوندېږي، او د داروین د نظریو تر اغیزې لاندې د توارث په مطالعه کولو پیل کوي، په روسیه کې پاولوف له بازتابونو مطالعې ته ادامه ورکوي، داروا پوهنې له ودې سره ســم په ډېرو هېوادونو کې داســې افراد پیداکېږي، چې هغوی د انســان او د انســان د رفتار په هکله ځانګړې نظریې وړاندې کوي. دغه نظریې په نورو کې مؤثرې واقع کېږي او په نتیجه کې یې ډېر مکتبونه منځته راغي، چې مهم مکتبونه یې عبارت دي له:

د ســاخت یا جوړ پالنې، عمل یا کردار پالنې، ټول پالنې، روان کاوي، انسان پالنې، رفتار پالنې، پېژندل پالنې، ټولنه او دود پالنې، ژوندون پالنې څخه.

څرنګه چې درفتار ډولونه او اقسام ډېر زیات دي، نو اروا پوهنه هم مجبورېږي، چې مختلفې څانګــې ولــري. او هریو د هغوی څخه رفتار له یوه ځانګړي لید څخه مطالعه کوي. د اروا پوهنې خــورا مهمې څانګې عبــارت دي له حیواني، فزیولوژیکې، وراثتی، اجتماعــي، ژبه، فردي تفاوتونه، روزنیز روان سنجي، صنعتي عمومي، د شخصیت آزمویښتي، یادېدل، مرضي ماشومان، او مشاوره.

اروا پوهنه د انســانانو درفتار د مطالعې لپــاره مختلفې طریقې په کار وړي، چې خورا مهمې یې عبارت دی له:

آزمویښتونه، له آزمویښتي طبیعي مشاهدې څخه او د هر یوه روان لورى.

له دغو طریقو څخه خپل ځانګړي محدود یتونه او امتیازونه لري.

هره پدیده او هره پېښه چې په انسان پورې اړوندېږي، د اروا پوهنې د مطالعې د مورد زمینه ښایې جوړ، کړی.

کېــدای شي وویل شي یادېدنــه د اروا پوهنې لومړنۍ د مطالعې د مــورد زمینه ده، څکه چې

Download from: www.aghalibrary.com

یادېدنه د زیرېدنې له شېبې سره سمه را منځته کېږي. او د انسان ژوند پرته له یادېدنې څخه امکان نه لري. دیا دېدنې مسئله د مطالعې وړ، له نورو وسایلو څخه ډېره دمطالعې وړ ده.

پوښتنې (د ځان آزموینه)

۱ ـ روانشاسي په اصل کې یعنې مطالعه؟

الف: د روان یا ذهن

ب: د ذهن څرګندونې

ج: رفتاري اختلالونه

د: ذهني شاته پاتې والی

۲ ـ د اروا پوهنې علم مشکل په دې کې دې چې؟

الف: خپله موضوع مستقیمه نه مشاهده کوي.

ب: هم انسان او هم حیوان مطالعه کوي.

ج: زیاتره له ذهني طریقوڅخه استفاده کوي.

د: باید کاملآ له عیني طریقوڅخه برخمن شي.

۳ ـ وروسته پاتې ماشوم هغه ماشوم دي چې؟

الف: یوه بې قرار ماشوم ته ورته وي.

ب: په ښوونځي کې رټل کېږي.

ج: د ښوونکې ویناوې سمې نشي درک کولای.

د: په هوښې آزموینوکې د هغه نمرې له ۷۰ څخه ټیټې وي.

۴ ـ د نوي او تازه مطلب په یادولو کې له لاندې طریقو څخه کومه یوه مؤثره ده؟

الف: د مطالبو ساده تکرار

ب: برخه برخه ویل

ج: یادښت نیول

د: پر له پسې ویل

Download from: www.aghalibrary.com

۵ ـ د ځان ازموينې پوښتنوته ځواب وينه له لاندې پديدو څخه کومه يوه سنجوي؟

الف: هوښ

ب: معلومات

ج: د روان کړنه

د: استعداد

۶ ـ د آبي رنګ شاتنی انځور کوم رنګ دي؟

الف: شين

ب: تور

ج: نارنجي

د: سور

۷ ـ د سره، نارنجي، تور او شنه شاتني انځورونه د عبارت په ترتيب ښايې وي؟

الف: شين، آبي ، سپين، سور

ب: آبي، سور، سپين، شين

ج: نارنجي، تور، سور، شين

د: ژېړ، شين، آبي، سپين

Download from: www.aghalibrary.com

دویم څپرکی

د شخصیت تعریف

ټولېزه موخه:
دشخصیت واقعي درک او ارزونه

د زده کړې موخې: زده کونکې د دې څپرکې په پای کې کولای شي:

- شخصیت تعریف کړي.
- د شخصیت حیاتي عوامل توضېح کړي.
- اعمال توضېح او تفسیرکړي.
- په مختلفو عمرونوکې دانسانانو ځانګړ تیاوې تشرېح کړي.

دشـخصیت تعریف: د شـخصیت د مفهوم تعریف کول د اکثره هغو مفاهیمو چې د انسـان د ځانګړتیاوو اړوندېږي، په شـان سـاده او آسـانه کار ندی، ځکه چې کوم مفهوم دغې کلمې په عامیانه ژبه کې پیدا کړی دی، له هغه مفهوم سره، چې په اروا پوهنه کې ورته قایل شوی دی، ډېر توپیرلري. په عامیانه ژبه کې د شـخصیت کلمه مختلفې مانا وې لري، لکه د دهخدا په لغت نامه کې د شخصیت لپاره راتلونکې معنا وې ذکر شوې دي. شرافت، رفعت، نجابت، د درجې او مرتبې لوړوالی او په ورځنیو خبروکې چې کله دا وایو، چې فلانی شخص ډېر باشخصیته سړی دی، موخه موداوي چې یعنې نوموړی مقام او منزلت لري، خلک ورته احترام لري، ناشایسته کارونه نه ترسره کوي. یو وس او تصمیم نیونه لري، باسـواده دی، شـجاعت لري، چاپلوس ندي او ....په اروا پوهنه کـې بیا له پورتنیو مانـا وو څخه د اروا پوهنې د اصطلاح لپاره یو هم نه کارول کیږی، بلکه معنی یې د فرد له سـبک یا (style) څخه ده، پرته له دې څخه چې یوه ډېره کوچنۍ ارزښـتي پرېکړه

Download from: www.aghalibrary.com

ولرو او یا هم د هغه له بدۍ، زشـــتۍ، ښـــکلا، ښه توب، سمې او ناسمې څخه بحث وکړو، نو بناءً باید ووایو چې هر ســـړی خپل سبک اویو ځانګړی شـــخصیت لري، چې همدغه سبک له نوموړي څخه یو ځانته انسان، تر یوه فرد پورې یې منحصر جوړوي.

ښـــایې غوره به داوي چې ووایو څرنګه چې انســـانان یو له بله د څېرې، د خطونو، تن، غږ، په لاره باندې د تللو د طریقو، خبرې کول، جامو اغوستلو، حرکت کولو، او د داخلي اوباندنیو محرکونو په مقابل کې د عکس العملونو له نظره توپیر سره لري، همدا راز سبک یعنې د شخصیت له نظره هم یو له بله سره توپیرلري، نو په همدې ســـبب ویلی شـــو، چې شـــخصیت یعنې د ځانګړتیا یوه طریقه:

د شخصیت د مفهوم دلاښې روښا نتیا لپاره به غوره داوي، چې د دې کلمې ریښه په نظر کې ونیســـو، د شـــخصیت کلمه د انګلېسي د (personality) یا فرانسوي د پرسانلیته کلمې ترجمه ده، چې دواړه د لاتین د پرسونای له کلمې څخه اخیستل شوي دي. پرسونا یو ماسک (نقاب) و، چې پـــه لرغونـــې زمانه کې به د تیاتر لوبغاړو په خپلو څېـــرو باندې را کش کاوه او هغه به یې تر پایه پورې ساته.

د نقاب یا مخپوټې له ځانګړتیا وو څخه یوه ځانګړتیا دښودنې(نمایش) په اوږدو کې دغه ټیک والی (ثبات) اوتل والی دی، په همدې ترتیب سره کولای شـــو ووایو چې شـــخصیت یعنې د فرد ثابت، رفتار، عنصر او د هغه خوی خصلت او په کلي توګه سره هغه څه چې تل او همېشه له ده سره وي، او د ده له نورو سره د تمایز یا جلاوالي موجب ګرځي، دغه ثبات یوه داسې زمینه وړاندې کړای شي؛ تر څو په مختلفو موقعیتونوکې د فرد رفتار او په عیني توګه سره په یوه اندازه وړاندوینه وشي. لاندې بېلګه زموږ سره مرسته کوي؛ ترڅو د شخصیت مفهوم ښه او بهتره درک کړو.

کـــه چېرې دخپلـــو اطرافیانو رفتار (کړنی) ته پام او غور وکړو، مثـــلاً د پلار، مور، ورور، خور، ګاونډیانو، دوستانو، په کلي توګه سره د ټولو هغو کسانو رفتار چې موږ ورسره اړیکې لرو په نظرکې ونیسو، نو ښایې چې ووینو په مختلفو موقعیتونو کې بېلابېلی کړنې دي. کله بشپړه په سړه وینه کـــې او کلـــه هم بیا ډېـــر په قهر او غصه کې، کله په یوه یـــا دوې افغانۍ چنې وهي اوکله هم بیا ۱۰۰۰ افغانۍ یو چاته ښې.

معروفه وینا ده: چې کله خو د ســـتنې له ســـوري څخه تېرېږي اوکله خو بیا له دروازې څخه هم نه ننوځي، خو له دې سره سره د هغوی په رفتارکې یو ډول ثبات وینو، څرنګه چې کولای شو په بېلابېلو ځایونوکې د هغوی کړه وړه تقریبا په لوړ اطمینان سره پېش بیني کړو، نوپه د اســـاس مجموع صفتونه چې له نســـبي ثبات سره په یوه فرد کې شـــتون لري او نورو ته اجازه ورکوي؛ تر څـــو وکـــولای شي رفتار یې یوه انـــدازه پېش بیني کړي او د هغه له نـــورو څخه په تفاوت پوه شي شخصیت نومول کېږي.

د شخصیت په تکوین یا جوړښت کې دوه کلي عاملونه رول لري، چې هغه حیاتي او اجتماعي

Download from: www.aghalibrary.com

دي، حیاتي عوامل معمولاً ارث ته رسېږي، او له هغې ابتدا څخه په فرد کې شتون لري، اجتماعي عوامل د اجتماعي چاپېریال محصول دي، هغه چاپېریال چې فرد د ژوند لومړني کلونه په کښې تېر کړي دي، یعنې کورنۍ، مکتب او هغه اشخاص چې له هغوی سره اړیکې لري یایې درلودلې، د ماشومتوب د لومړنۍ دورې کامیابي او ماتې.

حیاتي عوامل یا د شخصیت ژوند: لکه څرنګه چې مو اشاره وکړه د شخصیت د ژوند عوامل چې معمولاً د مزاج تر عنوان لاندې په کاروړل کېږي، هغه دي، چې ارث ته رسېږي، له دې عواملو څخه خورا مهم عوامل عبارت دي له:

الف: جنس: د ژوند له عناصرو څخه یو عنصر چې د شخصیت په ټاکلو کې په څرګند ډول رول لري جنس دی، د ښځې او نر حیاتي تفاوتونه ډېر څرګند او متفاوت دي، دغه توپیرونه د فزیولوژي بدن په ظاهري بڼه باندې او پــه ځانګړې توګه سره داخلي مرغېړې په څرګند ډول په نظر راځي. د ښځې او نر په منځ کې د رواني توپیرونو موجودیت له لرغونې زمانې څخه د تائید وړ دي او په اوس وخـت کې د دغو توپیرونومطالعه له مهمو څېرکیو څخـه یو څېرکي (د فردي توپیرونو اروا پوهنې) جوړوی.

په جنس پورې اړونده توپیرونه کېدای شي له مختلفو اړخونوڅخه تر څېړنې لاندې ونیول شي، له هغوی څخه ځینوته په لاندې ډول اشاره کېږي.

۱ ـ حسي او حرکتي کړنې(اعمال): کولای شـو ووایو چې ښـځې د سـړیو په پرتله د رنګونوپه تشـخیص کې او د اندازو په سریع او تېز ادراک کې دپام وړ برتري لري، نن ورځ دشـک او تردید ځـای نه دی پاتې چې ړوند رنګـی ارثي اړخ لري او په جنس پورې د اړونده صفاتوله جملې څخه دي، ځکه چې د ړوند رنګو سـړیو شـمېر د ړوند رنګو ښـځو د تعداد په پرتله شپاړس برابره دی، حتی که ړوند رنګي افراد ځنډې ته کړو بیا هم د رنګ د اداراک له نظره د ښځوبرتري یا لوړ والی په سړو باندې په ډېره آسانۍ اوراحتۍ سره تایدېدای شي.

د حرکتي اعمالو له نظره سرعت اودقت په هغو اعمالوکې، چې ډېره غوړېدنه لري، توپیرونه د سړیوپه ګټه دي، اما د ګوتو د قابلیت او مهارت له نظره بیاهم ښځې وړونکې دي، د ښځو اورېدنه د سړیو تر اورېدنې پیا وړې او قوي ده.

ښایې همدا دلیل وي، چې ښځې له خپلې ستاینې اوستایلو څخه خوشحالېږي. او په عوض کې د سړیو بینایې، یالید د ښځو په پرتله ډېر پیاوړی او قوي دی، او احتمالاً هم دغه دلیل به وي، چې سړي سترګې پېوونکې(سترګې څرودونکي) دي.

۲ ـ ذهني اعمال: د ذهني قدرتونو د زمینې په اړه، چې د آزموینښتونو په مرسته سره یې اندازه اخیسـتل کېږي، بیا هم د ښـځې او نر په منځ کې توپیرونه شـتون لري، لیدل کېږي، چې ښځې د سړیو په پرتله د بصري حافظې او په کلامي آزموینښتونو کې ډېر امتیازونه خپلوي.

Download from: www.aghalibrary.com

حال دا چې ســړي په غیر کلامي آزموینوکې خصوصاً په هغو آزموینوکې چې د فضایې تجســم استــعدادونه ســنجوي، لوړوالی ښیې، په عددي استعدادونو کې هم ســړي برتري لري، البته دغه توپیرونه ورځ په ورځ کمېږي.

۳ ـ د رغبتونــو او خواهشــاتو پېرزوینــې او لورونې. په دې زمینو کې هم د ښــځې او ســړي توپیرونه په بشپړه توګه څرګند او ښکاره دي، اما د هغو تفسیر څه آسانه کار ندی، سړي تر ښځو واک غوښتونکې او دښمني ډوله رفتار ښکاره کوي، دغه توپیر حتی د کوچینوالي په دوره کې لیدل کېږي، هلکان اشــیاوو ته او نجونې بیا ټولنیزو اړیکو ته ډېره علاقه او میلان ښــیې. یوه بله زمینه چې په هغه کې د ښــځې او نرېنه منځ کې مهم توپیرونه وینو، عبارت د ي له تمایل څخه، اختلال کېدلوتــه هیجــاني کېدل، یا د اختلال د رفتارونو د یوه تعداد هیجــاني بې ثباتي مثلآ د نوکانو ژوول او رودل، د ګوتــو په مابین کې د وړو نجونوکې د وړو هلکانوپه پرتله ډېر لیدل کېږي، همداراز د هیجان غیر ارادي څرګندونې هم په ښځوکې د سړیو په پرتله د پام وړ دي.

مثلآ د درد په ځای او حالت کې ښځې د سړیو په پرتله ډېرې کمزورې او ضعیفه وي، همدغه دلیل دی، چې ښځې د ډېر لږ تکلیف او زحمت په مقابل کې د درد احساس کوي، د ځان پېژندنې د هغو خپل پوښتلیکنو د پوښتنو اجرا چې د هغو پوښتنې د اختلال کېدلو په نښو او نښانوپورې اړه لري.

د ښځو پایلې د سړیو په پرتله ډېر ښیې، په مقابل کې کېدای شي د نورو رفتاري اختلا لونو نوم واخلو، چې په اکثرو فرهنګونوکې زیاتره د سړیو له لوري پېښېږي.

لکه غلا، چاقوایستنه، اعتیاد، سړي وژنه، اونور ....

که چېرې د ســړي او ښــځې په منځ کې ټول لیدل شــوي توپیرونه راټول کړل شي، نو د هغو آزموینــو تیاری چې وکولای شي د هغــوی رواني توپیرونه څرګند کړي، ښــایې امکان منونکې وي، دغه آزمویښــتونه به ښایې وښیې، چې یو سړی څومره مردانه صفتونه او یوه ښځه څومره ښځینه صفتونه لري.

باور پردې باندې دی، چې که چېرې په دې آزمویښت کې د یوې ښځې د پایلو توضیح د سړیو د پایلو په توضیح باندې او برعکس د یوه سړي د پایلو توضیح د ښځو د پایلو په توضیح باندې په بشپړه توګه سره برابره شي، نودا به ښایې وړنه وي.

اما څېړنې داښیې، هغه نارینه چې ځینې ښځینه او هغه ښځې چې ځینې نارینه صفات ولري بهتره کولای شي یو جوړښت او سازګاري وښیې، هغه نارینه چې باوري دي حتمآ باید مردانه صفات وښي، او هغه ښځې هم چې یوازې ښځینه صفات ښیې له مېړه سره په ګډ ژوند کې کم جوړښت او سازش لري.

۴ ـ د اعمالو تفســیر: په یوه ټاکلي فرهنګ کې ښــځی او ســړي د شخصیت له نظره څرګند او ښکاره توپیرونه سره لري، یو واقعیت دی، چې په قاطعیت سره تایید شوی او په دقت اوغور سره

Download from: www.aghalibrary.com

تحليل شوي دي، د دې توپيرونو د رېښې تفسير څه آسانه کارندی. بديهي ده، چې له هغوی څخه د ځينوپه هکله، لکه د ژوند دعواملو د مټ قوه ډېر مهم نقش لري، د ځينو نورو په هکله د ژوند د عواملو د ســهم او د اجتماعي نقشــونو تمېز يو سخت کار دی، مثلا د وړو هلکانو خصوصيت پر وړو نجونو باندې او د خودکاره اســتعدادونو په زمېنه کې ښــايې په دې علت چې زموږ په کلتور کــې کوچني هلکان له هماغې د وړکتوب له دورې څخه تشــويق کېــږي، چې د لوبو د خود کاره اســبابو په واســطه لوبې وکړي، حال داچې وړې نجونې بيا په دغه ډول اسبابو باندې له لوبو کولو څخه منع کېږي.

پــه عوض کې وړې نجونې تشــويق کوي، چې ناوې ناوې (گــودي بازي) يا مېلمه پالنې يعنې مهــمان نوازي وکړي، دغــه راز مطالعې کېدای شي، د تفاوت په ټولــو زمينوکې وليدل شي، په دې هکله د ننۍ اروا پوهنې موخه په لاندې شرحې سره ده.

د جســمي او ذهني قدرتونو د ښــځې او سړي په منځ کې د شــخصيتي ځانگړيتا وو له نظره څرگند اوښــکاره توپيرونه شــتون لري، دغه توپيرونه تر ډېرې اندازې پورې محيطي عوامل منځ ته راوړی. له دې سره سره بايد ومنل شي، چې دچاپيريال يا محيطي عواملو اثر او د دوو جنســونو د تفاوتونــو لمنــه د ژوند د عواملو تر کنترول لاندې ده. چاپېريال کــولای شي تفاوتونو ته زياتوالی يا کم والی ورکړي، اما هېڅ چاپېريال نشي کولای، چې يو نر په بشپړه توگه سره په ښځې او ښځه په نارينه تبديل کړي، يا د هغوی توپيرونه په کلي توگه سره له منځه يوسي.

سن يا (عمر)

د هرفرد د شــخصيت جوړښــت د هغه دعمر په زياتوالي سره بدلون مومي. دغه بدلون چې د بدني جوړښــتونو د مجموعې د داخلي مرغېړيو د دســتگاه او د عصبي د ســتگاه د مجموعې تر نفــوذ لانــدې ده. زياتره د حياتي ودې تر اغيزې لانــدې ده، په دې خصوص کې د ځينو پړاونو رول يو ځانگړی اهميت لري.

لکــه پړاونــه چې په هغو کې ژوندي بحرانونه منځته راځي مثلا: د رســېدنې او ودې علايم په هلکانو او نجونوکې پرته له دې چې وغواړو د زيســت دعواملو نقش د شــخصيت په رشد کې کم ارزښــته څرگند کړو، نولازمه ده چــې دا ووايو چې ژوندني او رواني بحرانونــه په يوه مهال منځته راځــي، جنسي بلوغ يعنــې د وړکتوب له دورې يا مرحلې څخه د لوړ کلنــۍ دورې ته تېرېدل په پرمختلليــو فرهنگونوکې معمولاً په ســختۍ سره طی کېږي، د ځوانو نجونــو وده يو نوی او تازه رواني حالــت منځتــه راوړي، چې غالباً په نافرمانۍ او له کورنۍ څخه په بېزارۍ، مخصوصاً له مور څخه په نه اطاعت کولو پېښېږي، لکه څرنگه چې موپه شخصيت کې د جنس داثر په هکله اشاره وکړه د ژوند او چاپيريال عوامل دلته همداراز لاس په لاس ورکوي او د نوي ځوان د شــخصيت په بدلون کې مؤثر واقع کېږي.

Download from: www.aghalibrary.com

د شخصیت ټولنیز عوامل: د شخصیت په شکل نیونه کې مؤثر ټولنیز عوامل هغه جوړښتونه په برکې نیسي، چې له لاندې عناصروڅخه جوړیږي.

کورنـــی محیط هغه ډله چې په کورنۍ پورې اړونـــده ده اوفرهنګ چې یوه ډله په هغو پورې تړلــې ده اجتماعي عوامل معمولاً د نهادي عواملو تر عنوان لاندې په کار وړل کېږي. او دهغوی له نهادي کېدلو څخه هدف دا دی چې کارول کیږي. سره عمل ته واردیږي او استمرار یعنې دوام لري.

الــف: ښــوونه اوروزنه: ټول هغــه اقدامات چې ټولنیــزه ډله یې اخلي؛ څو ماشــوم له ځینو موقعیتونو سره مخامخ شي او د یادېدنې په مرســته د هغه شــخصیت بڼه ونیسي، ښوونه اوروزنه اصطلاحاً په پراخه معنی کې کلمه نومول کېږي، په ډېرو فرهنګونوکې ښوونه اوروزنه سنتي نښې نښــانې لري، اود هغو کســانوله لوري، چې هغه کاروي، کاملاً منل شــوې ده، نوپه همدې اساس اړتیا نشته، چې په علمي څېړنې سره توجیه شي. په نننۍ پرمختللې ټولنه کې له منځه تللې سنتي فرهنګ څخه دغه برخه موجب شــوې ده، چې د علمي ښــوونې اوروزنې د بنسټونو په زمینه کې څېړي، یعنې هغه طریقې چې کولای شي د ګټورتیا اثریې د شــخصیت په شکل نیونه په آزموښتي ډول په ښودلوسره تر سره شي.

یو وارې باید له پامه و نه غورځول شي چې د ځانګړې ښوونې او روزنې ډول آثار یوازې کېدای شي لــه یوې اوږدې مودې څخه ورروســته مطالعه شي، مثلا که چېرې وغواړو د کوچني د شــیدو اخیســتلو د طریقې پایلې د هغه پرشــخصیت پوه شو، نو کم تر کمه باید ۲۰ کاله صبروکړو، ځکه چې له نیمې پېړۍ څخه مخکې، چې کومې ســپا رښــتنې په دې برخه کې پشنهاد شوې، د فرضیو پر بنسټ منځته راغلې، نه د عیني پایلو پر بنسټ اوځرنګه چې د له هغوی څخه ډېریې یوله بله سره تناقص یا ضدیت لري موږ د نسبي عدم اطمینان په حالت کې ساتي.

د ژوند دلومړنیوکلونونقش:

لــه نظریــو څخه یوه نظریه چــې د اروا پوهنې مکتب وړاندې کــړې او کمه تراعتراض لاندې راغلې د شخصیت په وده کې د ژوند د لومړنیو کلونو بنسټیز اثر دی.

د اروا پوهنــې د دې ادعا په تایید آزمویښــتي او حیواني اروا پوهانو ډېرې زیاتې تایید شــوې پایلې راټولې کړې دي، د ژوند لومړني کلونه د عصبي جوړښــتونو د بڼې په چټکه توګه بدلون سره یــو ځای وي، په دې دوره کې څرنګه چې عصبي جوړښــتونه د انعطاف منني له لوړ قدرت څخه برخمن دي.

یادونــه هم په سرعت سره ترسره کېږي او هم ډېر ټینګښــت ښــیې، هغــه میکانیزونه چې د ماشــوم اجتماعي والی ټاکې مختلف ډولونه لري، چې تر اوسه پورې د فرضیې په ډول مطرح دي، د اروا پوهنــې د مکتب له نظــره دوه اصلي ټاکونکې لاملونه چې د کلمې په پراخه مانا د جنسي ودې له پړاوانو او یورنګ جوړونې څخه عبارت دي.

Download from: www.aghalibrary.com

۱ ـ د اروا پوهنــې د مکتــب له نظره د جنسي ودې پړاوونــه ټولې هغه ټولنيزې هڅې، چې په پرلپســې توګه د جنسي ودې موزون پړاونه را ټول کاندي، يا برعکس هغه ګډوډوي، د شخصيت د شکل اخيستنې په تګلاره باندې بنسټيز اثر لري.

په اصل کې د غير طبيعي شخصيتونو مختلف ډولونه د جنسي ودې په لومړنيو پړاوونوکې يو ډول اختلال لري، همداراز اروا پوهنه، چې د ماشوم د تغذيې طريقه د مور د تي په مرسته په ټاکليو ساعتونوکې يا له غوښتنې سره سمه د شيدو اخيستلو نېټه او طريقه په کنټرول کې د سختۍ نېټه اوميزان د ټولو ممانعت کولای شي د شخصيت په شکل اخيستنه کې نقش ولري.

د دې خــبرو دتاييد لپاره چې څومره ډېرې آزمويښــتي څېړنې منځتــه راغلې، تر ننه پورې يې متناقضې پايلې منځته راوړې.

۲ ـ يورنګي کول دويم هغه عامل دی، چې اهميت يې په اروا پوهنه کې د تاييد وړګرځېدلی، د يورنګي کولو موندنې يعنې د زوی ټمايل د پلار د صفاتو په منلوسره اود لور ټمايل د مور د صفاتو په منلوسره ياله خپله جنســه د يوه بل شــخص احتمال يورنګي کول پــه واقعيت کې د والدينو د رفتار له نمونو څخه د بې خبره تقليد يو ډول دی، چې د داخلي ميکانيزم په مرسته ترسره کېږي.

د شــخصيت شکل نيونه د تدريجي اجتماعي کېدلو په بڼه څرګندېږي او د اروا پوهنې مکتب دهغه په و ده کې پرله پسې او ګڼې هم رنګۍ اغيزمنې بولي.

د شخصيت جوړښت:

د فرويد په نظر شخصيت له دريو برخو ياله دريو سطحو څخه جوړيږي، نهاد، زه خپل (اوبرتر زه) په دري کې په لاندې الفاظو ذکر شوي دي. نهاد من (خود) او من برتر

نهاد: هغه قوه ده، چې د اوليه غرايزو له مجموعې څخه جوړيږي او د لذت له اصلي کسبولو څخه پيروي کوي، نهاد دټولو نا خبرو او غريزي غيرارادي طبيعي حالتونو نماينده ده.

دفرويد په وينا سره هرڅوک د زيږېدنې پر مهال نهاد له خپله ځانه سره دنيا ته راوړي، او ټول عمرله هغه سره تېروي، د ژوند اصلي مايې نهاد او د شــخصيت بنســټ ريزي يې کوي، دغه قوه کاملآ داخلي منشــه لري، اوله بهرنۍ نړۍ څخه هېڅ اطلاع نه لري او له درد او غمه تښــتېدونکې ده، هېڅ حد اوسر حد نه پېژني او له هېڅ اصل او قاعدې څخه ماســوا د لذت له کســبولو څخه تابعيت او پيروي نه کوي، نهاد د واقعيت له نړۍ څخه خارج، له اخلاقي موازينو او ټولنيزو قيدونو او بندونوڅخه لرې دی، نو په همدې بنا د آزادۍ په کمال کې او د لزوم په صورت کې په سختۍ اوخشونت سره او د خپلو خواهشاتو د پوره کولو په هڅه کې او د لذت د کسبولو په لټه کې دی.

د نهاد شــتون د موجوديت او ســلامت د ســاتنې لپاره لازمه ده، نهاد دی چې انسان د ژوند د اوليــه احتيــا جاتو د رفع کولو په مقابل کې لکه د لوږې، تندې، جنسي اړتيا او د ګرمۍ او يخنۍ د خطرونو په مقابل کې فعاليت کولو ته اړکوي.

ځکه چې نهاد د لذت له کسبونو څخه پيروي کوي، د انرژۍ په مصرفولو له زدو بندونو څخه

Download from: www.aghalibrary.com

کموي، اوحیاتي تعادل برقراره ساتي.

البته د نا مقبولو خواهشاتو نهاد هم لري، اماځرنګه چې یوازې د فعالیت عامل نه دی، نو نشي کولای په ساده ګۍ سره له انسان څخه یو بې بندوباره فرد منځته راوړي، همېشه له من او له برتر من سره دی، نهاد یوازې په وړو ماشومانو کې چې تر اوسه پورې له اصل واقعیت څخه خبرنه دي او په ځینو رواني فشاره، افرادو کې چې هرڅه غواړي ترسره کوي یې.

ناوړه خبرې کړي او نورو ته آزار رسوي او ناشایسته حرکات کوي. د میدان یکه تاز یا بې ساری دی. د دې لپاره، چې د نهاد مفهوم لا ښــه روښــانه شي، یو فرضي مثال راوړو، یوکوچنی هلک په نظرکــې ونیســی، چې له خپلې مور سره د مغازو مخې ته رســېږي، یو ناڅاپــه یې په مغازه کې د شیشــې شاته سترګې د ده دعلاقې وړ د لوبو په سامان لګېږي، نو هغه ده چې ماشوم دواړه پښې په یوه موزه کې اچوي، چې حتماً دې هغه ورته واخیســتل شي، هر دلیل چې ورته وړاندې کوي، لکه د قیمت لوړوالی، د پیسو نشتوالی، هېڅ کله غوږ نه نیسي، د دې لپاره چې نه د قیمت مفهوم او نه هم د پیســو د نشــتوالي مفهوم ورته مطرح دی، دغه ماشوم په دې وخت کې صرف د نهاد د دستوریا حکم پیروي کوي او له واقعیت څخه تښتېدونکې دی.

من یا اصل واقعیت:

د بهرنــۍ نــړۍ او واقعیت سره د نهاد د بر خورد په وخت کې رامنځته کېږي.ا ود واقعیت له اصــل څخه موخه دا ده، چې منطقي تفکر د من بنســټ جوړوي، من په حقیقت کې د نهاد یوه برخه ده، چې منطقي تفکر د من بنسټ جوړوي، من په حقیقت کې د نهاد یوه برخه ده، چې د بهرنۍ نړۍ د مقتضیاتو په اثر کې د شکل بدلون موندلی دی. د من د مفهوم د لاډېرې روښانتیا په خاطر پورتنی مثال بیا ځلی په نظرکې نیسو. ماشوم دواړې پښې په یوه موزه کې اچولې، چې حتماً باید د خپلې خوښې وړ د لوبو سامان ولري، د ماشوم مور د د بیلابیلو دلایلو په وجه؛ لکه: د قیمت لوړوالی، یا د خراب یا ټیټ کېفیت په سبب د هغه له اخیستلو څخه ځان پېچې، داعمل ځوځلې تکرارېږي اوماشوم په تدریج سره دا درک کوي، چې نباید هر شې په هر مهال کې وغواړي، هغه په دې فکر کې لوېږي، چې باید د هدف لاندې شرایط په نظرکې ونیسي، لکه: هغه وخت دی په دې پوهېږي، چې کله یې مور دګاونډیانو له ښځوسره د پیرودنې لپاره ووځي، یاکله: چې له خپلې نیا، نیکه سره بهروځي، کولای شي چې د خپلې علاقې وړ د لوبو اســباب و غواړي، دغه ځای دي، چې د ماشوم من جوړیږي.

لنډه داچې من د زدو بند (تنش) د کمښت لپاره اولذت ته د رسېدلو لپاره له عقل څخه مرسته غواړي، او دهغه د لارښــوونو پربنسټ د نهاد د خواهشونو ټاکنې ته اقدام کوي. اود هغود مهال،

Download from: www.aghalibrary.com

مکان او د هغوی د وېستلو د څرنګوالي په هکله تصمیم نیسي، نوپه همدې بنا د من دنده دا ده، چې د امکاناتو او بهرنۍ نړۍ د مقتضیاتو په نظرکې نیولو سره اود نهاد د غوښتنو مصلحت عملي کوي؛ تر څو د فرد سعادت او د هغه د ډول د بقآ امکان ومنل شي، له چاپیریال سره جوړښت اود هغــو تضادونــو حل چې د ارګانیزم او د بهرني چاپېریال د واقعیت په مابین کې منځته را ځي او د ډول ډول او متضادو اړتیاوو پوره کول، دغه ټول د من له دندو څخه شمېرل کېږي او یوه برخه یې د مــن ده، چې له ټولنیزو محدودیتونــو او ممانعتونو سره په مقابل کېدو سره د بنې تغیرمونډلې دی، په پورتنیو ســطرونو کې مو وویل، چې من له واقعیت څخه پیروي کوي، اوس دا زیاتوو، چې من اخلاقي او ټولنیزو اصولو او موازینوته هېڅ پاملرنه او توجه نه لري، کله چې دغه توجه منځته راغله د شخصیت دریمه او خورا لوړه سطحه جوړوي، چې فروید هغه من برتر نوموي.

د شخصیت ټیپونه:

د ټیپ مفهوم مســتقیماً د پرسونا له مفهوم یعنې ماســک څخه مشتق کېږي، په لرغوني تیاتر کې د نقش یوڅو محدوده شــمېر شــتون درلود، هر نقش به د ماســک له مخې د پېژندلو وړ و، بنــا پردې کېدای شي وویــل شي، چې ټیپ یعنې د عکس العمل مجموع طرزوو یا د شــخصیت د جوړښــت مجموعو، د شخصیتي ټیپونو له تشخیص یا د اشخاصو د مختلفو ډولونو له طبقه بندۍ څخه موخه دا ده چې د انسانانو جسمي او رواني ځانګړتیاوې مخصوصاً د هغوی رابطه تر مطالعې لاندې ونیول شي.

د دویم څپرکې د مطالبو لنډیز:

شــخصیت مو د ســبک په مانا تعریف کړی اوپه دې تعریف کې موهېڅ ډول ارزښتي پرېکړه عمــلاً نه ده راوړې، ومووېل څرنګه چې انســانان د څېرې دخطونو، غــړ، په لار باندې دتللو طرز خــبرې کولو، جامو اغوســتلو، د محرکونو پــه مقابل کې د عکس العملونو لــه نظره متفاوت دي، همداشان د سبک یعنې د طرز له مخې هم توپیرونه سره لري، همداشان مخکې مو ویلي وو، چې د شــخصیت کلمه د انګلیسي د پرســونالیتي کلمې ژباړه ده، چې هغه هم د لاتین له پرســونالیتي څخه مشــتق شــوې ده. پرسونا په لرغوني تیاترکې عبارت له هغه ماسک څخه وه، چې لوبغاړي به په خپلې څېرې باندې کېښــود او د نمایش ترپایه پورې به یې ســاته، د ماسک له ځانګړتیاوو څخه یــوه ځانګړتیا د هغه ثبــات او دایمي والی و، نوپردې بنا له شــخصیت څخه مو موخه عبارت له هغوځانګړتیــاوو څخــه ده، چې تقریباً په دایمي توګه سره د فرد په وجود کې حضورلري او دهغه له نورو څخه د تمایز موجب ګرځي.

Download from: www.aghalibrary.com

د هر فرد شــخصیت د دوو ډلو عواملو تر اغیزې لاندې راځي. ژوندني (زیســتي) او اجتماعي، کېــدای شي نقــش، جنس، عمــر، او د مرغېړو عصبي عواملوته د شــخصیت اشــاره وشي، نن ورځ تاییدشــوې ده، چې د ښــځو شخصیت د سړیو له شخصیت څخه توپیر لری، همدا راز د ماشومانو او د ځوانانو شخصیت د پاخه عمر او د زاړه عمر لرونکو افرادو له شخصیت سره توپیر لری، همدا راز د عصبي دستګاه د نقش او د داخلي مرغېړیو د سیستم په هکله د شخصیت په څرنګوالي کې هم د تردید ځای باقي نه دی پاتې شوی، لکه د تایرویید د مرغېړویو زیاته څڅېدنه د دې موجب ګرځــي، چې فــرد له اندازې څخه زیات تحریک منونکې وي، اما دهغه په څڅېدنه (ترشــح) کې کمېدنه د دې موجب ګرځي؛ تر څو حساسیت ډېرې ټیټې اندازې او حد ته را ورسوي، ټولنیزعوامل هم پخپل وارسره د فرد د شــخصیت تر اغیز لاندې راولي، له ټولنېزوعواملو څخه کېدای شي، د کورني نقــش یعنــې هغه ډله چې په کورنۍ پورې اړه لري او هغــه فرهنګ چې کورنۍ یې په د ننه کې ځای نیسي اشــاره وشي، فروید باوري و، چې د ماشــوم د ژوند لومړني کلونه د هغه د شخصیت په څرنګوالي کې ډېر مهم نقش او رول لري.

د اروا پوهنې مکتب معتقد دی، چې شــخصیت له دریو سطحوڅخه جوړیږي، نهاد، زه (من) او لوړ زه (من برتر) فراخود د هغې قوي نهاد دی، چې د اولیه غرایزو له مجموعې څخه جوړیږی، د لذت د کســبولو له اصل څخه پیروي کوي، نهــاد ړوند اوکوڼ دی او له هېڅ منطق څخه پیروي نه کوي، نهاد له واقعیت سره په برخورد کې متعادل کېږي اود شــخصیت دویم قســمت یعنې من جوړیږی، من یعنې له منطقي فکر څخه اســتفاده کول او د نهاد غوښــتنې د زمان اومکان د سره سم پوره کول.

مــن (زه) لــه اجتماعــي مقراراتو څخه بې خــبره دی، له مــن څخه یوه برخه لــه اجتماعي محدودیتونــو سره په لګېدلو کــې پر من برتر تبدیلېږي، په همدې بنا من برتر یعنې هماغه د پلار او مور امر او نهې یا د ټولنیز چاپېریال امراو نهې د شــخصیت د دریو ســطحو په منځ کې د من کار له ټولونه زیاد ســتونزمن دي، ځکه چې د نهاد دغوښتونواوټولنیز چاپیریال د محدود یتونو تر منځ باید تعادل ایجاد کړي.

شــخصیتونه په مختلفو ښو طبقــه بندي کوي، او هره طبقه یو ټیپ ونومــوي. اروا پوهانو د انســانانو د شــخصیت پیژندنې لپاره پر پلټنې علاوه دا کوښښ هم کړی؛ څو د هغوی ارزونه هم وکــړي، لــه همدې نظره د شــخصیت ارزونې د ډېر اهمیت او ارزښــت وړ ده، چې کېدای شي په مناســبو موقعیتونوکې د افرادو له شــتون څخه اســتفاده وشي. هغه کړن لارې چې د شــخصیت ارزونــې لپــاره پکارول کېږي، عبارت دي د روان ســنجۍ له کړنلارو(دشــخصیت د عیني آزموینو پوښتن لیکونو) څخه.

Download from: www.aghalibrary.com

د دویم څپرکي پوښتنې:

۱ شخصیت د یوه سړی ..... څخه عبارت دې؟

الف: جسمي ځانګړتیاوې ب: طریقه والی

ج: رواني ځانګړتیاوې د: خوي او خصلت

۲ د ښځو کوم قدرتونه او ځانګړتیاوې د نارینه وو په پرتله ډېردي؟

الف: عد دي استعداد ب: هیجاني والی

ج: مکانیکې استعداد د: د ښمني والی

۳ مزاج یعنې؟

الف: د شخصیت د ژوند عوامل. ب: د شخصیت ټولنیزعوامل.

ج: د شخصیت اکتسابي عوامل. د: د یوه شخص دوران ځانګړتیاوې.

۴ د شخصیت له سطوحو څخه کوم یو ډېر اهمیت لري؟

الف: نهاد. ب: من. ج: من برتر. د: فراخود.

۵ د شخصیت مختلف اړخونه د لاندې طریقې څخه په کومه یوه طریقه ارزیابي کېږي؟

الف: فرافکن. د: بالیني. ج: عیني شخصیت. د: پوښتنلیک

۶ من برتر یا فراخود څرنګه جوړیږي؟

الف: د من د لګېدنې له ټولنیزو محدودیتونو څخه.

ب: د نهاد له لګېدنې څخه یا ټولنیز واقعیتونه.

ج: د نهاد لګېدنه له من او فراخود سره.

د: د نهاد له مهارولو څخه اوطبیعي اړتیاوې.

۷ د نارینه وو کومه ځانګړتیا له ښځو څخه زیاته ده؟

الف: سیالي کلامي ب: ټولنیز والی

ج: هیجاني والی د: دښمني والی

Download from: www.aghalibrary.com

۸ په شخصیت باندې د مؤثرو ټولنیزو عواملو له نهاد والې څخه موخه داده چې هغو ی
الف: په فرد باندې قاطع او مسلم اثر لري   ب: په هره اجتماع کې شتون لري
ج: په ارادي توګه سره وارد د عمل ګرځي   د: د ژوند له عواملو سره ارتباط نه لري

۹ اکثره نابهنجاره اشخاص په هغو کورنیو پورې اړه لري چې:
الف: د هغوی د افرادو تعداد ډېر دی   ب: له والدینو څخه یو فوت شوی دی
ج: د هادي ژوند مسیر نه و   د: والدین د عقیدې اختلاف لري

Download from: www.aghalibrary.com

د هېرېدنې حافظه

ټولیزه موخه:
داطلاعاتو دپروسس دطریقې زده کړه او د حافظې اهمیت د اطلاعاتوپه کسبولو اود هغه په کار ولو کې.

د زده کړې موخې: د دې هدف په پای کې له زده کوونکو څخه انتظارکېږي څو:

ـ له حافظې څخه په اغیزمنه اوګټوره ګټه پوه شي

ـ د حافظې د تقویت په طریقه باندې باید پوه شي

ـ د حافظې په متقابله اړیکو او هېرې باید پوه شي او دهغو اهمیت توضېح کړي

د هېرولو حافظه:

د حافظې د جوړښــت درې ګوني پړاوونه: اروا‌پوهانو کشف کړې ده، چې حافظه کم تر کمه پــه دریو پړاوونو کــې جوړېږي، چې حسي حافظــه (sensory memory)، لنــډ مهاله حافظه (short-term memory)

او اوږد مهاله حافظه (Long- term memory)

۱ـ حسي حافظه یعنې په حسي اندامونوکې د اطلاعاتو مؤقتې ساتنه.

۲ ـ لنډ مهاله حافظه یعنې د ډېرې کمې مودې په مخ د اطلاعاتو ذخیره کول.

۳ ـ اوږد مهاله حافظه یعنې د اطلاعاتو ذخیره کول په راتلونکې کې له هغوڅخه د استفادې په منظور، نو په همدې بنا حسي حافظه اطلاعات د ګذرا په توګه ساتي، لنډ مهاله حافظه اطلاعات تر هغه وخته پورې ساتي؛ څو چې د استفادې وړ وي او اوږد مهاله حافظه بیا اطلاعات د تل لپاره ساتي.

Download from: www.aghalibrary.com

تصویـــر د حافظـــې د بېلابېلو پړاوونو تر منـــځ د اطلاعاتو لږۍ ښـــیي. څرنګه چې وینو حسي حافظې لره کولای شـــو د لنډ مهاله حافظې د انتظار له اتاق سره یې تشـــبیه کړو، وروسته له هغه چې اطلاعات لنډ مهاله حافظې ته وردننه شول کېدای شي له هغو ځایه اوږد مهاله حافظې ته لاړ شي، البته اطلاعات کېدای شي بیا لنډ مهاله حافظې ته وګرځي او د لنډې مودې لپاره تر ګټې لاندې ونیول شي، د حافظې د جوړښت په هر پړاو کې د هېرېدنې امکان شته.

دتحلیل (پردازش) سطحې:

له لنډ مهاله حافظې څخه د بشـــپړې اســـتفادې لپاره د اطلاعاتو د ســـطحې ځانګړتیا ووته د پاملرنې پرځای کولای شو، د هغه ژوره معنی په نظر کې ونیسو.

په مجالســـو کې که یوازې د اشـــخاصو نوم او د هغوی ظاهري وضعې ته پام وکړو،ویل کېدای شي چې په سطحي تحلیل مو لاس وهلی، اما که چېرې دهغوی سیاسي افکارو یا د مذهبي سرګرمیو په هکله بحث وکړو، نوښایې یو ژور تحلیل تر سره کړو، اوښایې ډېرچانس ولرو؛ ترڅوپه بله کتنه کې د هغوی نوم په یاد راوړو، د پردازش د ســـطحو د فرضیې پر بنســـټ، اوږد مهاله حافظې ته د اطلاعاتو د ننوتو ژورتحلیل او په پایله کې د هغوی یادښت ته دمه ورکوي.

د پردازش په سطحو پورې اړوند مطالعاتو کې هغه آزمایښتونه چې د ډېر شمېر کلمو ترمنځ د قافیې کلمې پیدا کوي، یاهغه چې په غټو تورو لیکل شوي وي، علامت ګذاري کوي یې، سطحي تحلیل ترسره کوي، اما هغه آزمویښتونه چې په هماغه فهرست کې د مترادفو کلمو په لټه کې وي، ژور تحلیـــل ترسره کوي، او په پایله کـــې کلیمې د یوه بام په ډول یادوي او اوږد مهاله حافظې ته ښه او غوره سازمان ورکوي، نوبنا پردې کله چې د کلماتو معنی ته توجه کوو، نوپه لاډېر ژورتحلیل لاس وهو او اوږد مهاله حافظې ته د اصطلاحاتو لېږد آسانه کوو.

بیا پېژندنه او په یاد را وړل:

یو شخص په کوڅه کې وینی او مطمئن کېږی چې هغه مو مخکې لیدلی دی، د دې لپاره چې مشخص شي چې واقعاً هغه پېژنی، د بیا موندنې د لارښوونې له یوه ډول څخه استفاده کوی، چې همدغه بیا پېژندنه (Recognition) نومول شـــوېده، خپلـــه اوږد مهاله حافظه ګرځوئ؛ څو هغه محرکونه چې په مخکې لرې، هغه ووینی، یوه شـــخص مخکې خپل کوم اثر پرې ایښـــی او که نه، کومـــه پایلـــه چې دلته په لاس راوړئ ډېره دقیقه ده، اما کله چې غواړی د هغه نوم په یاد راوړی، دبیا موندنې یوه بله لارښـــوونه چې یوڅه ســـخته ده او په یاد راوړل نومول کېږي، کاروو، تاسو د هغه شـــاخص په بنســـټ چې د یوې اطلاع تر بیا پېژندنې ډېره بشـــپړه ده مخ ته ځي او په خپله اوږد مهاله حافظه کې اطلاعات سره له محرکه پلټی، مثلاً دیوه شخص څېره د هغه د نوم په پرتله کلي شـــاخص دی، له دې ټولو سره سره په اغلب ډیرو دغو مواردوکې دغه شـــاخص کفایت نکوي؛

Download from: www.aghalibrary.com

ځو وکولای شــو دیو شــخص نوم دټولو هغو نومونو په منځ کې چې ستاسو اوږد مهاله حافظه یې اشغال کړې ده بیا ومومو.

د خاطراتو د شــکل تحلیل: اروا پوهانو تصور کاوه چې لنډ مهاله حافظه د تازه ســیمیا په رقم تغیــر منونکې، اما اوږد مهاله حافظه چې د وچې ســیمیا په رقــم تغیرنه منونکې ده، لکه څرنګه چې به وروســته ښایې ووینی د لنډ مهالې حافظې محتوی واقعآ تاواني ده، او امکان لري له منځه لاړه شي، یا مخکې تر دې چې په تلپاتې خاطره بدله شي د بنې بدلون مومي، اما ډېری اروا پوهان معتقــد دي، چــې خاطرې اوږد مهالې حافظې ته له ننوتو وروســته هم ممکنې دي چې د شــکل بدلون ومومي.

هېرېدنــه: ځینې څېړونکې علاقمند دي، چې د هېرېدنې هغه حالتونو مطالعه کړي، چې کله ګټور اوکله هم د تأســف وړ وي، که څه هم موږ ټول غم انګېزه او کړاو ورکونکې خاطرې لرو او غواړو چې د هغوی له لاسه خلاص شو.

هېرونه په ډېری وختونو کې بې ځایه او بې مورده ده، د هغوی لاملونه کوم دي؟ لومړنی اروا پــوه چې هېرونه یې مطالعه کړېده (هرمان بینګاوس) و، هغه به وروســته له دې چې د بې مانا هیجا ګانو فهرست به یې په بشپړه توګه سره خاطرته سپاره، خپله حافظه به یې په ټاکلیو فواصلو کې آزمویله، هغه متوجه شــو، چې د فهرســت له یادولوڅخه یو ساعت وروسته یوازې کولای شي، چې په سلو کې پنځه څلوېښت هېجا ګانې په یاد راوړي دغه یاد راوړنه وروسته له یوې ورځې په سلو کې پنځه دېرش او وروسته له یوې هفتې څخه په سلو کې یو ویشتو ته راټیټېږي.

د حافظې د تقویت لارې:

ځینې په دې باوري دي، چې د حافظې د تقویې لپاره باید قوي غذاګانې وخوري، حتی ځینې میندې او پلرونه دا تصورکوي، چې که چېرې د خپلو بچو نســونه په قوي غذا ګانو لکه غوښــه او داســې نورو غذاګانو باندې ډک کړو، نوښایې د هغوی هوش او حافظه بهتره او قوي شي، او ښایې چې بهتره او ښه درس ووایې، دغه تصورسم نه دی، په داسې حال کې، چې په هوش، حافظه، دقت، او د یادېدنې په میزان باندې د غذایې موادو کمښــت منفي اغیزه لري، ځکه چې وړی هلک نشي کــولای دقــت ولري، اوهغه څه چې وایې حافظې ته یې وســپاري، اما د غذایې موادو زیات والی ذهنــي قدرتونو ته زیادت نه ورکوي، د حافظــې د تقویت لپاره باید نورې دیادونې اغیزمنې لارې چارې وکتل شي، د حافظې د تقویې لپاره د یادېدنې د لارو پکار اچولو سربېره داســې غوره شــې نشته، دغه دي، چې اوس د هغوی تعداد ته اشاره کوو.

Download from: www.aghalibrary.com

۱ـ تمریــن: تکــرار یا مرور ذهني یعنې ذهني ګرځېدنه یا فعالیت د یادونې لپاره د دې موجب ګرځي، چې له لنډ مهاله حافظې څخه اطلاعات اوږد مهاله حافظې ته انتقال کړي، ممکن دا چرت ووهــي چې تکرار یــو میخانیکې عمل دی او ډېرګټور ندی، اما بایــد داخبره له پامه ونه غورځول شي، چې په همدې تکرار سره مو د عددي او ســاده محاســبې توري یاد کړي، ماشــومان د کلماتو، املا په ځو ځو ځلې لیکي؛ ځوېې حافظې ته وســپا ري، د ســینما تیاتر، جمناســتیک هنرمندان په نه ســتړي کېدونکې توګه ځینې حرکات تکراروي؛ ځوله هغو څخه عملي حافظه تشــکېل کاندي، وروســته له هغه چې مو فورمولونه، اشــعار، یا متلونه حفظ کړل په دې فکر کې لوېږی، چې څه وخت به هغه کاروو.

۲ - د نویو اطلاعاتو ارتباط ورکول په هغه څه چې مخکې پرې پوه شوي یاست: په ذهن کې د شــته اطلاعاتو ارتباط ورکول په اصل کې هماغه تکرار د هغوی د یوالي لپاره دی، موږمعمولاً د اطلاعاتو په یو ځای کولو سره خپل ځان خپروو او پراخوو، لکه ماشــومان دا یادوي، چې پ له ب سره شــباهت لري، په دې توپیر سره، چې د یوه ټکې په ځای دری ټکې لري همداراز ماشــومان دا یادوي، چې د والیبال توپ د فوټبال له توپ سره شــباهت لري، اما د فوټبال توپ نســبتاً د والیبال توپ ته دروند دي.

۳ - غیــر معمــولي دعواګانې: هغه محرکونــه، چې د لیرې څخه په خپلوکــې سره جلا وي، په راحتــۍ سره په حافظه کې پاتــې کېږي، ځکه چې هغوی ته زیاتره توجه او پاملرنه کوو،او هغوی هــم هیجــاني عکس العملونه ایجادوي، نو په همدې بنا وکولای شــو، د نویو اطلاعاتو په واســطه غیرمعمولي، یا هم شــدیدې دعواګانې منځ ته راوړو، نو په راحتۍ سره به ښایې، وکولای شو، هغه په خپله حافظه کې وســاتو او په لازمه موقع کې بــه یې اظهار کړو. فرض کړئ، غواړی مغازې ته لاړ شی اوځو قلمه خوراکې توکې واخلی، له هېرېدنې څخه د مخنیوې په خاطر کولای شی، نخود له خپلو سترګو، رشته له خپلو باڼوګانو، اسفنج له خپلو ورځو او قلم له خپلې پزې سره تشبیه کړی، اومطمئن اوسی، چې د دې عمل په ترسره کولو سره به انشا الله بیا هغه شی هېر نکړی.

د کلیــدي کلماتو طریقه په دې ډول ده، چې یوه پېژندل شــوې کلمه له هغوکلماتو سره، چې غواړ حافظې ته یې وسپارو تداعي کوو ، دغه طریقه مخصوصآ د خارجي ژبې په یادولوکې ګټوره واقع کېږي. فرض کړئ، غواړی د (News) کلمه د خبرپه معنی ماشوم ته وریاده کړی، کولای شی ووایــی، چــې خبر په اصل کې هرې نوې اطلاع ته ویــل کېږي او NEWS کولای شي له نوې سره تداعي شي ځکه، چې همغږي سره لري.

۴ - له اختصاري علایموڅخه اســتفاده: اختصاري علایم یعنې دکلماتو د لومړنیو حروفو پورته کول اوپه هغو یوه یاځو کلمې جوړول مثلآ د حفظ لپاره مرکبه او طولاني کلمه.

(Electroencephalogram) ....EGG

د اوو رنګونو (سور، نارنجي، ژېړ، شین، آبي، نیلي، چنیا) د ترتیب د حفظولو لپاره باید د سنز سانب کلمه په کاریوسو یا ورڅخه استفاده وکړو.

Download from: www.aghalibrary.com

د دريم ځپرکی لنډيز:

د هرډول اطلاع ساتنه او د هغه په ياد راوړل حافظه نومول کېږي. څنګه چې په دريو پړاوونو کې جوړيږي. حسي، لنډمهاله، اوږد مهاله.

حـــسي حافظه يعنې په حسي اندامونو کې د اطلاعاتو مؤقته ســاتنه، لنډ مهاله حافظه يعنې د ډېرې لنډې مودې په موخه د اطلاعاتو ذخيره کول، او اوږد مهاله حافظه يعنې د اطلاعاتو جوړونې زخيره کول په راتلونکې کې له هغو څخه د اســتفادې لپاره. څېړونکو کشــف کړېده، چې حافظه کم ترکمه په دريو مرحلو کې تشکېلېږي.

١ ـ حسي حافظه

٢ـ لنډ مهاله حافظه

٣ـ اوږد مهاله حافظه

٣ اوږد مهالــه حافظــه: د ژورتحليل د تحليل د ســطحو اوږد مهاله حافظې ته د اطلاعاتو ننه ايســتل اوپه پايله کې د هغو ياد ته ســپارل راحت او آسانه کوي، د تحليل په سطحو پورې اړوندو مطالعاتو کې هغه ازمايښتونه چې د ډيرو کلمو په منځ کې د قافيې کليمې پيدا کوي. ياهغه چې په غټوتورو ليکل شــوي دي نښاني کوي يې، ســطحي تحليل ترسره کوي، اما هغه آزموينې چې په هغه فهرســت کې د مترادفو کلموپه لټه پســې ګرځي کله چې د کلمومانا ته پام وکړو په يوه ژور تحليل لاس پورې کوو او اوږد مهاله حافظې ته د اطلاعاتو لېږد آسانه کوو.

اروا پوهانو فکر کاوه چې لنډ مهاله حافظه د تازه سيميا په شان تغير منونکې اما اوږد مهاله حافظه د وچې سيميا په شان تغير نه منونکې ده.

لومړنی اروا پوه چې هيرونه يې مطالعه کړه هرمان ابينګاهوس و، هغه به وروسته له دې چې کله به يې په بشــپړه توګه سره د بې معنې هيجاګانو فهرست خاطرته وسپاره، خپله حافظه به يې په ټاکلو فواصلو کې آزمويله، هغه متوجه شو چې ديوه فهرست له يادولو څخه يوساعت وروسته يوازې کېدای شي په ســلوکې پنځه څلويښــت هيجاګانې په ياد راوړي، دغه ياد راوړنه وروسته له يوې ورځې څخه په ســلوکې پنځه دېرش او وروســته له يوې اونۍ څخه په سلوکې يوويشتو ته را ټيټېږي.

د حافظــې د تقويــې لپاره بايــد د يادولو اغيزمنې اومؤثرې لارې چــارې زده شي، د حافظې د تقويې لپاره ديادولو د لارښــوونو او نورو چارو څخه پرته بل داســې غوره او بهتره شی نشته، دغه ده چې دهغوی يوه تعداد ته اشاره کوو.

١ـ غيرمعمولي تداعي

٢ـ د اطلاعاتو ارتباط ورکول په هغه څه چې مخکې پرې پوه شوي ياست.

٣ـ له اختصاري علايموڅخه استفاده

Download from: www.aghalibrary.com

د درېیم څپرکي پوښتنې :

۱ تداخل څه وخت منځ ته را ځي؟

الف: مخکنۍ یادېدنه د وروستۍ یادېدنې مانع ګرځي

ب: وروستۍ یادېدنه به د مطالبو د په یاد راوړنې مانع وي

ج: یوه یادېدنه د بلې د تضعیف موجب ګرځي

د: دوې یادونې باید ګډ اړخونه ولري

۲ـ له لاندې کارونو څخه د کوم یوکارترسره کول، په تدریج سره ستاسو حافظه ضعیفه کوي؟

الف: د مطالبو دیوپارچګۍ لپاره تکرار

ب: په لومړي سرکې د څپرکي خلاصه ویل

ج: د مهمو مطالبو لاندې خط کشول

د: د اختصاري علایمو تهیه کول

۳ـ په واقعیت کې د حافظې تقویه عبارت ده له ؟

الف: هرڅومره ډېرتکرار اوتمرین

ب: دیادېدنې دلارو په کارول

ج: مطالعه په ډېر دقت سره

د: د فاسفورس لرنکو اوقوي غذاګانو خوړل

۴ـ هېرېدنه، مخکې له واقعې څخه په څه مانا دي؟

الف: د تازه او نویو پېښوهېرول

ب: له حادثې څخه وروسته د مطالبو په یادونه کې ناتواني

ج: د تازه اشخاصو په پېژندنه کې ناتواني

د: هېرول دپېښو نه مخکې ترپېښېدو

۵ـ د حافظې له ډولونو څخه کوم یو ډول د شخصي تجربو یا آزموینښتونو خاطره ده؟

الف: پېښه ییزې. ب: معنایې. ج: عملي. د: لنډمهاله

۶ـ د لنډ مهاله حافظې توپیر له اوږد مهالې سره په څه کې دی

الف: یادېدل. ب: تحریک. ج: ساتنه. د: په یاد راوړنه.

۷ـ حافظې ته وارد شوي اطلاعات په کوم قسمت کې د بڼې بدلون مومي؟

الف: حسي حافظه. ب: اوږد مهاله حافظه. ج: لنډ مهاله حافظه. د: بینایې حافظه.

۸ـ د نویــو اطلاعاتــو ارتباط ورکول په هغه څه چې تر مخــه پرې پوهېږي، په واقعیت کې هماغه تکرار د هغوی لپاره دی؟

الف: یوه پارچه کېدل. ب: حفظ کول. ج: ذهني مرور. د: تمرین کول.

Download from: www.aghalibrary.com

څلورم څپرکی

احساس او ادراک

ټولیزه موخه:
د حسي او ادارکي اعضاوو نقش، اهمیت، او اغېزې.

د زده کړې موخې: د حسي او ادراکې اعضاوو نقش، اهمیت، اواغېزې د څپرکي زده کړه ییزی موخی له ښوونکې څخه انتظار کېږي؛ څو د دې څپرکې په پای کې:

- احساس او ادراک تعریف او توضیح کړي.
- هغه غړي یا اعضاچې د احساس او ادراک په پروسه کې سهم یا برخه لري، هغوی وپېژني او د هغوی د وظایفو د ترسره کولو څرنګوالی توضېح کړي.
- د نه درک کولو او نه احساسولو علل او عوامل توضېح کړي.

احساس او ادراک: د ارګانیزم رابطه له محیط سره داخیستونکې اعصابو په کړنې (Recepto) او دهغــه په ځواب ورکونکــې (Respondent) پورې تړلې ده، دحیواناتو په لومړنیو ډولونو کې دغه کړنه یوازې د یوې حجرې په اختیارکې ده، په همدې ترتیب حیوان په ټولو محرکونو ځواب ورکوي. په لوړو سطوحو حیواناتوکې دری ډوله کاملاً متمایز اختصاصي اعضا شتون لري، رانیوونکې، ځواب ورکوونکې، او د رانیونکو او ځواب ورکونکو اندامونو په منځ کې اړیکه.

رانیونکي اندامونه: هغه دي چې د محرکونوپه مرسته په فعالیت راځي، محرک له یوې داخلي او یاخارجــي پېښــې څخه عبــارت ده چې په تحریکــې توګه سره منځ ته راځــي او دغه تحریک رانیوونکې اعضا اخلي.

ځــواب ورکوونکي اندامونــه: هغه دي چې د محرک په مقابل کې عکس العمل ښــیې، دغه عکس العمل معمولاً د مرغېړیو د ترشــح په بڼه یا د عضلې د انقباض په بڼه څرګندېږي. بنا پردې

Download from: www.aghalibrary.com

ویلالی شئ چې د مرغېړیو ترشح او د عضلې انقباض محرک ته د ارګانېزم ځواب دی.

رابــط اندامونه: په واقعیت کې مرکزي عصبي دســتګاه ده، چــې له حرام مغز څخه د سرمغز لاندې برخه چې حرام مغز د مغز په نورو برخومرتبط کوي د مغز (بصل النخاع) جوړوي.

احســاس: یعنې د محیطــي تحریکونو لاس ته راوړل د رانیونکــو اندامونو له لارې او دهغوی انتقال داسې مراکزونو ته چې د هغوی د موندنې لپاره اختصاص شوي وي، ادراک یعنې داحساس تعبیر او تفســیر بنا پردې کېدای شي ووایو چې احساس محیطي تحریکونوته یوژوندنی تخلیق او اندام رانیونکې عکــس العمل دی.. هغه محرکونه چې تحریک ایجادوي عبارت دي له میخانیکې، کېمیاوي، الکترونیکي، حرارتي او نوري الکترونیک هغه محرکونه چې انرژي لري.

د اروا پوهنې له نظره د نور احساس: د دې لپاره چې وښیو هغه څه چې وینو یوازې فزیکي اړخ (منعکس شوی نور اندازه) نه ده، د شدت بدلوونکې په نظرکې نیسو او لاندې ساده ازمویښت ترسره کوو.

له دوو مربع ۵ × ۵ سانتي وړو خاکستري کاغذونو څخه یو د A په نامه او بل یې د B په نامه نوموو، د A مربع د یوې سپینې صفحې په منځ کې او د B مربع دیوې تورې صفحې په منځ کې چې ابعاد یې ۱۵× ۱۵ ســانتي متره وي نیښــلوو، په لومړي سرکې دوې غټې صفحې د هغه تصویر مطابق چې په شــکل کې ښــودل شــوي دیو بل څنګ ته ږدو، د A مربع د B مربع په پرتله یوڅه تیاره او تیز وینو، د یوه معمولي ســپین کاغذ ورقه تقریباً د ۱۵×۳۰ ســانتي د ابعادو په درلودلو سره پورتــه کوو، ســپین کاغذ دیوه تصویر په مــخ ږدو، او هغه برخې چې د A او B مربع په مخ لوېږي ســورۍ کوو، ښــایې ووینو چې د دوو مربعو تازه والی او روښــانتیا یو راز او یو برابر لیدل کېږي. اوس پورتنی ازمویښت د فزیولوژي او اروا پوهنې په عبارت ټاکو، طبیعي ده چې دوه مربع خاکستري کاغذونه، نور یو راز او یوبرابر منعکس کوي، ځکه چې موږ هغه له یوه خاکستري کاغذ څخه پرېکړي، اوکه چېرې یوفزیک دان هم دغه د منعکس شــوي نور اندازه واخلې ښــایې ووایې چې دغه دوه نوره یوبرابر انعکاس کوي، اما موږ یې متفاوت وینو، نوپه همدې راز یوشــان ادراک یا که صحیح ووایو یو راز روښنایی به ایجاد کړي.

همداشان کېدای شي وښودل شي چې د نورکېفیت یعنې د رنګ ادراک په دې چې اصولاً د نور د موج په طول تړلی دی او نوروعواملوته د هغې زمینې له جملې څخه چې په هغې قرار نیسي د هغې شــبکې ناحیه چې نور هلته منعکس کېږی د سترګې انطباق یعنې رنګونه چې مخکې ادراک شوي دي وابسته دي. دلته هم د رنګ ادراک یوازې د محرک د فزیکي ځانګړتیاوو نتیجه نه ده

Download from: www.aghalibrary.com

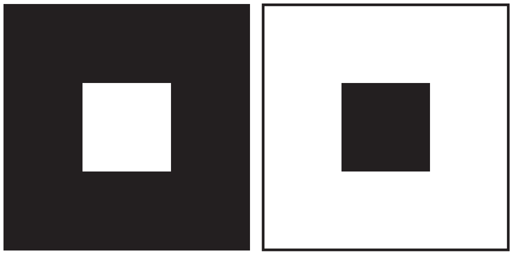

ړوندرنګي (په لیدلو کې ناتواني): (Color Blindness)

ړوند رنګي یعنې بې وسي د رنګونو په لیدنه کې، ځینې افراد هېڅ رنګ نه تشـخیصوي او په واقعیت کې د رنګونو په اړه بشپړ ړوندوالی لري، د دغسې افرادو تعداد ډېر کم دی.

د ړوند رنګۍ دودیز او رایج ډول عبارت دی له د سرو او شنو رنګونو په لیدنه کې چې اصلاحآ (daltonism) نومـول کېـږي ناتواني ځینې افراد په سره رنګ اوځینې بیا په شـنه رنګ او د ځینې افرادو بیا په سرو او شنو دواړو رنګونو باندې، ړوند رنګي یې ممکنه ده د افرادو ړوند رنګي کامله او یا هم ناقصه وي، هغه کسـان چې په سره رنګ ړوندوالی لري،د لیدنې طیف یې نسـبتآ څه لنډویني، اما هغه کسان چې په شنه رنګ ړوندوالی لري، د لیدنې د نور طیف دوه ټوټې ویني، دغه افراد د سوراو شین رنګ په خاکستري رنګ ویني اوپه نارینه ووکې د هغوی تعداد د ښځوپه پرتله ډېردی.

شـاتنی انځور: شـاتنی انځور یعنې هغـه اثرچې د اصلي محرک یوه طرف تـه له تللو څخه وروسـته څه موده په سـترګو کې باقي پاتې کېږي، مثلآ که چېرې یوه نوراني جسـم ته له دېرشـو څخه ترڅلوېښتو ثانیوپورې ځېرشی، نو هغه مهال یوې بې رنګه صفحې ته وګورئ، نویوه توره لکه (داغ) به پکې ووینی، همدغې تورې لکې ته دهغه نوراني جسم شاتنی انځور ویل کېږي. د شاتنیو انځورونـو پـه لید لو کې ټولیز اصل پدې شرحه دی، کله چې لومړنی محرک یوه طرف ته کېږي او په ځای یې تازه محرک راځي، حسي اخیسـتونکي نشي کولای چې تازه محرک پرته له فاصلې څخه ووینې، ځکه چې د مطلقې عدم تحریک پذیرۍ او د نسبي عدم تحریک پذیرۍ په حالت کې دي.

ادراک: نه باید ادراک له احسـاس سره مخلوط او ګډ شي، لکه څرنګه چې مو وویل احساس د حـسي اطلاعاتو عصبي مراکزوته تر ننوتلوپورې دی، حسي اطلاعات امکان لري په مسـتقیمه توګه عضلاتـو او مرغېړیـو ته انتقال شي، یا د لوړو مرکزونـو (cortex) په لور یا د مغز د بهرني قشر په لور لار پیداکړی، او خپل اثریوازې د فعالیت په بدلون سره چې د (cortex) په سطح ترسره کېږي، وښـیې، که چېرې حسي اطلاعات مسـتقیمآ عضلاتو او مرغېړیوته ولېـږدول شي، نو د حاکمیت د ماتحت فرد رفتار به ښایې احساس وي، او له ادراک سره به ښایې رابطه ونلري. اما که چېرې حسي اطـلاع د کورتکـس لوړو مرکزونوته انتقال شي، نو ادراک به ښـایې شـتون ولري، او د حسي اطلاع ترحاکمیـت لانـدې د فرد رفتار او د مغز د بهرني قشر جریانونه ښـایې وي، نو په دې بنا هغه څه

Download from: www.aghalibrary.com

چې احساســوو د حسي رانيونکو له فعاليت او همدا راز هغه فعاليتونه چې د حسي رانيوونکوپه فعاليت پســې د راوړنکي په مســيرونوکې ايجادېږي، او دټي لرونکــو د کورتکس په اړوند ترحسي مناطقــو پورې يا نور ورته نقاط په هغو حيواناتوکې چــې کورتکس نه لري ادامه پيداکوي، ادارک عبارت له هغو منځګړو جريا نونو څخه دی، چې د هغوی د مستقيم احساس جريان په لار اچوي په داسې ځای کې چې منځګړی جريان شتون نه لري، په داسې ځای کې چې تفکر شتون نه لري، په داســې ځای کې چې رفتار په بازتاب ډول سره ترسره کېږي، له ادراک څخه به خبرې نه کيږي، په بل عبارت که حسي اطلاع په مســتقيم ډول سره عضلاتو يا مرغېړيو ته لاړ شي مثلآ د کسي نور منقبض کړي اوخوله د لاړود ترشح يا زيم لپاره پرانيستی پرېږدي.

ګرمي د خولې او ساړه د لړزې موجب ګرځي، له احساس څخه ښايې خبره وشي، اما که چېرې د حــسي اطلاع او ځواب په منځ کې رابطه شــتون ولــري يعنې تفکر په عمل بدل شي نو له ادراک څخه به ښايې خبره وشي.

د ادراک خطــا: مختلفو تجربو داښــودلې ده چې ادراک، رونوشــت، ياســاده ښــکاره کونکې واقعيــت نــه دی، کله چې اداراک له واقعيت سره تطبيق نشي اصطلاحا وايو چې په ادراک کې مو خطا کړې ده.

البتــه نه بايده، د ادراک خطا اوګمان وړلو منځ کې اشــتباه وکــړو، ګمان وړل عبارت له هغه ادراک څخــه دی، چې مشــخصه موضوع نه لــري اود فردي اختلا لونو په اثرمنــځ ته راځي، دغه اختلالونه ممکن جسمی وي، لکه مسموميت او ياهم رواني وي (مزمنې پرتې) ګمان کول معمولا په رنځورو اشخاصوکې ليدل کېږی، اما ادراک خطا برعکس په لومړي سرکې په ټولو افرادو کې ليدل کېږی ثانيا يوه مشخصه موضوع لري.

د ادراک خطا په ټولو افرادو کې يوشان ده، او ټولو خلکو هغه آزمويلې ده، په داسې حال کې ګمان کول يوشــی يايو برابرندی، د ادراک د خطا يو برابروالی موجب شــوی دی، چې وکولای شــو هغه په ازمويښــتي ډول مطالعه کړو، حال داچې د ګمان کولو ازمويښــتي مطالعه امکان منونکې نــه ده، پــه ټولو وګړيو کې د ادراک د خطا له يوه برابر والي څخه موخه داده، چې ټول په يوه راز يا يه يوشان خطا کوي.

د ادراکي خطا ګانو بېلابېل ډولونه شتون لري، چې ځينوته يې په لاندې ډول اشاره کوو.

د مولــر خطــا: لابــر د ادراکي خطا ګانو لــه نمونو څخه يــوه نمونه ده، که چېــرې د A او B دواړوخطونو اوږد والی يو برابر او يو شی وي، نود A خط به له هرلوري دوو مقابل ښاخونوته او B خط به له متضادو يا مخالفو دواړو لوريو څخه محدود وي، د هغوی اوږدوالی ښــايي متفاوت وليدل شي.

Download from: www.aghalibrary.com

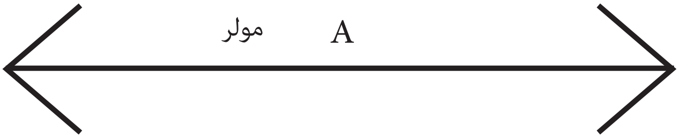

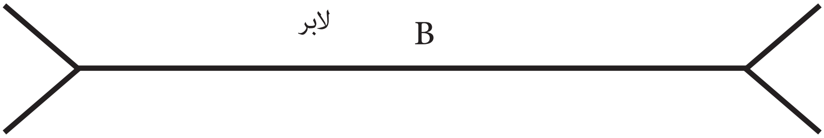

د ځلورم څپرکي لنډيز:

احساس يعنې د رانيوونکو غړيو له لارې د محيطي تحريکونو اخيستنه او د هغوی لېږد هغو مرکزونو ته چې د هغوی د موندنې لپاره ځانګړي شوي دي، ادراک يعنې د احساس تعبيراو تفسير، نــو پــه همدې بنا کېدای شي وويل شي، چې احســاس دژوند يوجريان او د يــو بديهي چاپيريال د تحريکونــو لپاره د رانيونکو غړيو غبرګون دی، تردوو خاکســتري ياخړو مربعــو پورې نور يو برابر منعکس کوي، ځکه چې هغه موله يوه خړ کاغذ څخه پرې کړی، او که يوفزيک پوه هم له همدغه منعکس شــوي نور څخه اندازه واخلي، ښــايې ووايي چې هغه يو راز دوه نوره منعکس کوي اما متفاوت يې وينو، بناءً د نور ادراک يوازې د نور د فزيکي شدت محصول نه دی، که چېرې په متن کې دوه خړ مربع يو شــان واقع شي يو شــان ادراک يا يو شان ځلا به ايجاد کړي. همداشان کېدای شي وښــودل شي چې دنورځرنګوالی يعنې د رنــګ ادراک په دې خاطر چې اصولاً د نور د موج په طــول پــوري تړلی دی، په نورو عواملو پــورې لکه هغه ځای چې په هغې کــې قرارنيسي د هغې شــبکې ناحيه چې نورهلته منعکس کېږي د ســترګو انطباق يعنې (رنګونــه چې مخکې لا ادراک شوي دي) تړلي دي دلته هم همدا شان د رنګونو ادراک يوازې د محرکو فزيکې ځانګړتيا وو پايله ده. ړوند رنګي يعنې د رنګونو په ليدنه کې بې وسي ځينې وګړي هېڅ يورنګ نشي تشــخيصولای او په حقيقت کې په رنګونو کې بشــپړ ړوندالی لري، د داســې وګړو تعداد ډېرکم دی د دوديزې ړوندرنګۍ ډول د سرو اوشنو رنګونو په ليدنه کې چې اصطلاحاً Daltotism نومول کېږي.

که چېرې حسي اطلاع دکورتکس لوړو مرکزونو لېږد وومومي نوښــايې ادراک شــتون ولري او د خلکو چلنه په د مغز د بهرني قشر د جريانونو او د حسي اطلاع تر حاکميت لاندې وي.

ادراک د ساده واقعيت څرګند وونکې نه دی، کله چې ادراک له واقعيت سره تطابق ونه ښيې اصطلاحاً وايو چې په ادراک کې خطا شوي ده.

Download from: www.aghalibrary.com

د څلورم څپرکي پوښتنې:

۱ـ کله چې له ګرمې بخارۍ سره لاس لګېږي، نوپرته له کوم ځنډ يې اثر د مرکزعصبي دســتګاه ته لېږدول کيږي، دې پديدې ته ويل کېږي؟

الف: بازتاب. ب: يادونه. ج: رفتار. د: احساس.

۲ـ له لاندې مواردو څخه کوم يود ادراک په حوزه کې شتون لري؟

الف: خولې کېدل دګرمۍ په اثر. ب: د غذا په وخت د خولې د اوبو زيم. ج: د سترګې د کسي بندېدل اوخلاصېدل. د: دپنجرې ترنه د يخنۍ له امله.

۳ـ ادراکي خطا ګانې ښيې چې ادراک:

الف: له واقعيت سره مطابقت نه ښيې. ب: په ګڼو عواملو پورې تړلی دی.

ج: په مختلفو وګړوکې توپيرلرونکې دی. د: په ټولو انسانانوکې شتون نه لري.

۴ـ له لاندې پديدو څخه کومه پديده د احساس تر سلطې لاندې ده نه د ادراک؟

الف: کتل. ب: پېژندل. ج: تفکر. د: بازتاب.

۵ـ ولې د کم عمره ماشومانو خبرې معمولاً د لويانو تعجب راپاروي؟

الف: د خبرو تعجب آوري. ب: د لويانو په انتظارسره د تضاد په اثر.

ج: د کوچنيانو پېژندنې موقعيت. د: دکوچنيانو د معصوميت په علت.

Download from: www.aghalibrary.com

پنځم څپرکی

شرطي کېدل او يادېدنه

ټوليزه موخه:
د زده کړې غوره طريقې په موخه بيزه توګه او د هغوی کارول، د ژوند په مختلفو اړخونوکې.

د څپرکي د زده کړې موخې: زده کونکي به د دې څپرکي په پای کې:
- يادېدنه د اروا پوهنې له مخې توضېح کړي.
- په يادېدنې پورې اړونده مفاهيم توضېح کړي.
- د يادېدنې ډولونه ښايې زده کړي.

شرطــي کېــدل او يادېدل: په تېرو څپرکو کې مو وويل چې په ارواپوهنه کې لومړی او اصلي د تحقيــق زمينه يادېدنه ده، نوبناءً د رفتارپه هکلــه منظمه مطالعه اوپه هغو پورې اړونده نظريې بايــد د يادېدنې د پديدو په مطالعه کولــو سره پيل شي، د پديدې د اصطلاح يادېدنه شرطي کېدل له ځانه سره لرى. هغه پديده چې ډېر زر د اروا‌پوهنې د علم په بدلون کې ځرګنده شوې او اوس هم بنســټيز رول لري، د کړو وړو اصلي دوه ټاکونکــي عاملونه عبارت له يادېدنې او توارث څخه دي، هغوی په بشپړه توګه يو له بل سره تړلي دي، په اوسني حالت کې له محصل څخه غواړو چې د دې دوو متغيرو شــتون هېڅکله له پامه ونه باسي که چېرې غير شرطي غبرګونونه لکه د ډوډۍ پــه وړاندې دخولــې د اوبودا پيدا کېدل او د نور په وړاندې د ســترګې دکسي نيولتيا يوه طرف ته پرېږدو، نو د انســان او نورو ژوو کړه وړه د يادېدنې تراغيز لاندې دي، اما هرشرطي يا غير شرطي يــون د تــوارث تر اغيزلاندې نــه وي، لکه په ګرمۍ کې خولې کېدل، يا پــه يخنۍ کې لړزېدل، اما نــشي کېداى، چې داسې کړه وړه و مونــدل شي، چې هغه د توارث تر اغيزولاندې نه وي، په عادي چاپيريال کې توارث دى چې د مغزو ډول اوهم دحسي او حرکي د اعضا وو ډول ټاکي. او هغه فرد چــې لــه هغوی څخه برخه وړي له هغې برخې سره په اړه يې يادوي، ارثي توپيرونه د دې موجب

Download from: www.aghalibrary.com

کېږي چې انسان وکولای شي هغه څه یادکړي، چې کوتره یا بیزو یې یادولای نشي، توارث دی چې مورږتــه اجازه راکوي؛ څو وواېوهرڅوک او هر شي ځانته خپل خاصیت لري هره شــځه ځانته خپل خوی او خاصیت لري.

د درمند ټکول دهرې وزې کارنه دی
غواړي نر غویی او زوړ سړی

ســپی، پشــی، او بیزوګانې حتی کله چې په یوشــان موقعیت کې واقع شي، نو مختلف شیان ترلاسه کوي، د نورو ټولوحیواناتو وضع په همدې ډول ده، یادېدنه د عالي حیواناتو په کړو وړوکې همېشــه بنستیزاثرلري، او توارث هم په همدې ډول بنستیز اثرلري، ځینې خلک د یادېدنې اثربې اهمیتــه بــولي او ډېر اهمیت یادېدنې ته ورکوي دواړه عاملونه متقابل کړه وړه لري، په یادو لری، هغه کســان چې د توارث سهم یا برخه نادیده نیسي ورځخه وپوښتی چې ولې قاطر او اسپه سره له دې چې په چاپېریال کې برابره وده کوي خوبیاهم کاملآ متفاوتې ځانګړتیاوي لري.

د یادېدنې په اړه د مفاهیمو بدلون: په تېرو وختونو کې په یادیدنې کې لوی پر مختګ هغه مهال رامنځه شوی چې دغه پدیده په خپلو ډېرو ساده شکلونو کې مطالعه شوې وه. دغې پېژندنې په ځانګړي ډول هغه مهال خپورتیا موندلې چې دحیواناتو یادېدنه مطرح شوې ده.

لــه دې ټولــو سره سره دیادېدنــې مطالعه نه په حیواناتو پیل شــوې، نه په شرطــي کولو. په تېروځېرکــو کې موولیدل چې د انســان یادېدنه کېدای شي ډېره پېچلې وي، په همدې بنا داســې ښــکاري چــې دهغه مطالعه هــم باید پېچلې وي، امــا ابینګهاوس پــه ۱۸۸۵ کال کې یوه طریقه پیداکړه، چې له هغې پکارونې سره د یادېدنې د ازموینښــت مطالعه شــونې شــوه تر کال ۱۸۸۵ م پورې تصورکېده چې هېڅکله نشي کېدای یادېدنه په ازموینښتي توګه مطالعه شي.

مســلماً پوهېدل چې یادېدنه شــتون لري، او همدا راز پوهېدل چــې کوچنیان یې یادولی شي او د فکراوخیال د غوښــتنو په اړه نظریې او د دې غوښــتنو د ترلاسه کولو طرز او طریقه د ارسطو لــه زمانې راهیســې د بحث وړ ګرځېدلې، اما داســې ښــکاري، چې د یادېدنــې د مطالعې ځای په ازموینښــتونوکې ناشــونی دی، ابینګهاوس ټول دغه تصورات په ناځاېیــزه توګه په بل ډول کړل هغــه خلکو ته په بې مانــا هېجاګانو او افرادو ته یې د هغو په وریادولو سره وکولای شــول دغه ســتونزه حل کړي، او وښــیي چې د د غې پدیدې آزمویل آســانه او راحت دي، په هغه پســې بیا مــورګان Morgan و، چې د یادېدنې د مطالعې په هکله یې لومړني ګامونه اوچت کړل، تراندایک Thorandike سمه د مورګان لارې ته ادامه ورکړه، هغه د نولسمې پېړۍ په پای کې دیوې منظمې

Download from: www.aghalibrary.com

مطالعې په واســطه سره وشــو کولای، پاولوف ته چې له یوه ځانګړي اهمیت څخه برخمن و، او د روســیې په هېواد کې او سیده ځان ورســوي او ویې پېژني، پاولوف فزیولوجست وو، ظاهراً ډېر ناوخته له اروا پوهنې سره آشناشــو او له بل لوري ارواپوهان هم تر ۱۹۱۸م کال پورې د نوموړي کارونو ته متوجه نه شول، د دې زمانې څخه وروسته دوو څېړنیزو لړیو یوله بله سره پیوند وخوړ، او په او سني حال کې یوه ازمویښتي مقوله په حساب راځي.

د ابنګهاوس اختراع لکه څرنګه چې پورته اشــاره وشــوه له بې مانا هېجاګانو څخه عبارت وه، یعنې له دوو بې غږه تورو ترکیبونه چې په منځ کې یې یوغږ لرونکې توری شتون لري، لکه: TOZ ، FUD،ZIL ، DAP او ...

هغه له دغو هجاګانو څخه د هغوی د ساتلو په موخو تیارکړل. له دغو فهرستونوڅخه استفاده د تېزې یادېدنې د مطالعې لامل شــو. یعنې دامعلومه شــوه چې یو فهرســت څوځلې باید وویل شي څو وکولای شــو هغه پرته له غلطۍ تکرارکړو، همدا رازمعلومه شــوه چې هېرونه د وخت د تېرېدنې او د تمرینونو تعداد سره څه اړیکه لري.

لکه لاندیني تصویر د حافظې منحنی راښیې چې د هېرېدنې سرعت لومړی تېز وروسته بیاپېژ دی، البتــه د هېرېدنې تخمیني بڼه د مواردو پــه ماهیت او هغه شرایط چې یادېدنه په هغه کې ترسره کېږي تړلې ده.

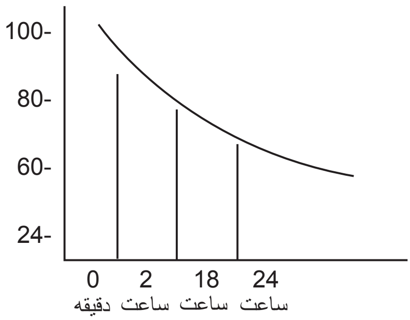

د ابنګهاوس ســاتونکې یاد شــوی انځور د دیارلســګونو فهرستونو له ســاتنې څخه تر بې مانا هېجاګانو پورې. ابنګهاوس به له بې مانا هېجا وو څخه مختلف فهرســتونه حفظول، له حفظ کړل شــویو څخه به یې څینې ۲۰ دقیقې وروســته تکرار کړل او ځینې نور یوساعت وروسته، په همدې ډول تر آخره پورې پورتنی منحنې منځنی یا د مختلفو فهرستونو له پایلو سره ښیې.

کله چې په ابنګهاوس د یوه فهرست یادول بیل کړ او هغه شمېر چې هغه کولای شوای پکې فهرست یاد کړي شمېرل. او بیاددوهم ځل لپاره به یې بیا فهرست یاد کړ او د هغې د تکرار لپاره به یې اړینې دفعې شمېرلې. پورتنی منحني داښیي، چې ابنګهاوس به د فهرستونو په نوې یادېدنه کې د شلو دقیقو په زماني فاصله کې د لومړۍ یادېدنې په پرتله شپېته په سلو او یوساعت په زماني فاصله کې پنځه څلوېښت په سلوکې به یې لږپلټنه پکار وړه.

Download from: www.aghalibrary.com

نو په همدې بنا دهغه په شــل د قیقییزه فاصله کې شــپیته په ســلو کې هېجاګانې چې یې مخته زده کړې وې په یاد یې لرلې، او د یو ســاعت په زماني فاصلې سره یې یوازې پنځه څلوېښت په سلوکې په یاد لرلې.

یادېدنه او دهغې ډولونه:

لاره لیدنه:

یادېدنه له لارې لیدنې څخه: آلماني کشالت پال اروا پوه کهلر لومړنی سړی و، چې اعلان یې وکړ، چې د یادېدنې ټول ډولونه نشي کېدای په شرطي کېدلو بیان شي، نوموړي له هغو ازمویښــتو نو څخه وروسته دغه نظراعلان کړ، چې په خپلو شمپانزو باندې، چې یوډول خاصې بیزوګانې دي، چــې TONY نومول کېږي، ترسره کړي وو. TONY (چې یوخــاص ډول بیزوده) زده کړې یې وه چې له قفس څخه بهریوه ټوټه کاغذ د یوه لرګي په واســطه راواخلي، کهلر تصمیم نیسي؛ څو یوه ټوټــه ډوډۍ د لرګي له اوږدوالي څخه پــه لرې واټن کې کېږدي، او بیا دوه لاسي لرګی د حیوان په اختیار کې پرېږدي دغه دوه لرګي داســې وو، چې وشي کولای دواړه یوله بل سره ونښــلوي او یو اوږد لرګی ورڅخه جوړکړي.

(تصویر ښیې.)

Tony پــه لومړي سرکې هڅه کوي چې یوازې په یوه لرګي سره د ډوډۍ ټوټه ترلاســه کړي، خو په خپل دې کار کې نه بریالۍ کیږي. بېرته د شــا په خواځي او د لرګو په لاس وهنه پیل کوي TONY ناهیلی کېږي او په یوه کونج کې کښیني، وروسته له څه مودې څخه ناڅاپه پورته کېږي او دواړه کوچني لرګي یوله بله نښلوي او یو اوږد لاستی لرګی جوړوي او ډوډۍ ترلاسه کوي، کهلر د دې پېښــې د بیــان لپاره یعنې د یوې مســئلې په ناڅاپي توګه د ځــواب موندنې لپاره د لیدنې اصطــلاح پــه کار یووړه، کهلر متوجــه کېږي، چې دغه ډول لیدنه په تدریــج یعنې په ورو ورو او د تمرینونو د پیاوړتیا په مرســته سره نه زده کېږي، داســې ښــکاري چې دغه لیدنه کله چې د یوې

Download from: www.aghalibrary.com

مسئلې عناصر په سمه توګه سره په سمه توګه د یوه بل په څنګ کې واقع شي. یوځل جرقه وهي، د لیدنې له لارې په یادېدنه کې د پېښــو په منځ کې اصلي رابطه په ناڅاپي توګه کشــفېږي، نه د هڅې او خطا له لارې څخه.

ادراکــي یادېدنــه Perceptual Lengarni : له حسي دســتګاوو څخه چې کله یوه دســتګاه یوټاکلی محرک مومي، لکه کله چې ســترګې نوراخلي، نو وایو احساس (sensation) صورت نیولی دی. بنا پردې احســاس یعنې د حســی عضو د عمل په حوزه کې د یوه محرک قرار نیول. او س که احساس شوي محرک ته معنی او مفهوم ورکړو، په هغه صورت کې ښایې ووایو ادراک Perception صورت نیولی دی. ادراکي یادېدنه یوه شي په ادراک کې تلپاتې بدلون سره له یوې پېښې.

پټــه یادېدنــه: پټه یادېدنه هغې یادېدنې تــه ویل کېږي، چې دیادېدنــې پرمهال کوم ځواب شاته نه لري، یعنې پټه یادېدنه ظاهراً پرته له کوم تقویته زده کېږي. فرض کړئ، د ژمي په موسم کې مو څلورکلن ماشــوم له کوره بهربوولی او هغه ماشــوم د واورې پرمخ یو موټر ویني چې هغه موټرغواړي مخ پربره ولاړشي ولې نشي کولاي مخ پربره و خېژي، نو ماشوم له خپله ځانه هېڅ کوم غبرګون نه ښیې، خوشل کاله وروسته چې کله نوموړی د موټرڅېښتن جوړېږي نو په ژمي کې ورپه یادېږي، چې که موټر مخ پربره ولاړشي ښــایې احتمالآ بېرته مخ په کښــته وګرځېږي، همدا راز کله چې مونږ په تلویزیون کې جاپانی سریال وینو یاپه لومړي ځل له چېنایانو یا جاپانیانو سره مخامخ شو، فکرکوو چې هغوی ټول په یوه ډول او په یوه راز دي، اما وروسته له څه مودې څخه متوجه کېــږو، چې هغــوی ډېرزیات توپیرونه پخپل منځ کې لري. دغه ډول یادېدنه چې ظاهراً تقویت له ځانه سره نه لري پټه یا پټه شوي یادېدنه نومول کېږي.

د پنځم څپرکي لنډیز:

حــاضر څپرکی د دې مطلب په یاد راوړنې سره پیل شــو، چې یادېدنــه او توارث کاملآ په یوه ردیــف کــې دي. او یادېدنې ته پاملرنــه نه بایدو توارث ته د پاملرنې د لړوالي لامل شي، وروســته بیاپه یادېدنې پورې د اړونده لومړنیو ګامونو ځونې د دریو انســانانو د آثارو له ګزارشي لنډیز سره وړاندې شــوي. هرمان ابنګهاوس په ۱۸۸۵کال کې د انسان یادېدنه له حفظ کولو سره ادواد ترندا په ۱۸۹۹م کال کې د پشــیو یوه یادېدنه د معما په جعبه کې او ایوان پاولف بیا په ۱۹۰۲کال کې د سپیو د خولې د اوبو شرطي کول ترمطالعې لاندې ونیول.

دغو دریو څېړنیزو لړیو ادامه مونده او کېدای شي وویل شي، چې نن ورځ د نوې ازمویښــتي اروا پوهنې یوه لویه برخه جوړوي.

تقویــت د کلمــې په کلي مانا کې یعنې هغه پېښــه ده چې له ځوابه وروســته پرته له کومې فاصلــې څخــه حضور پیداکوي؛ ترڅو د هغه د تکرار احتــمال (هغه مهال چې آزموینې په هماغه موقعیت کې قرار نیسي) زیاتوالی ورکړي، کله چې یې احتمال و شي چې یوځواب زیاتوالی مومي.

مفهوم یې دا دې چې هغه ځواب د زده کړې په حال کې دی.

په شرطي کولوکې مو د ځواب له ډولونو څخه مثبتواو منفي تقویت کونکو ته او هم مو اولیه

Download from: www.aghalibrary.com

او ثانویه تقویت کونکوته اشاره وکړه.

مثبــت تقویت کونکی له خپل حضــور سره اومنفي تقویت کونکی یــې له خپل حضورسره د ځــواب د څرګندېــدو احتمال زیاتوي. د ابینګهــاوس تر او ترانډایک او پاولــف تر مطالعې لاندې یادېدنه په هېڅ وجه په ورځني فعالیت کې د انسانانو د یادېدنې د کلۍ منعکس کونکې نده، یوه بله یادېدنه شتون لري، چې د پېژندیزې یادېدنې تر عنوان لاندې موهغوی یاد کړه.

شــناختي یا پېژندنیزه یادېدنه عبارت ده له پټې لارې نه پیژندنه او مشــاهده یې یادېدنه هم له لیدنیزې لارې څخه یادېدنه، ده یعنې د پېښــو ترمنځ د اصلي را بطې کشــف په ناڅاپیزه توګه سره نه د کوښــښ او خطآ له لارې، پټه یادېدنه چې هغه ته یادنیونه ویل کېږي د تولید په مهال اوظاهري غبرګون په څنګ کې نه لري.

د پنځم څپرکي پوښتنې:

۱ـ غیرشرطي محرک کوم یودی؟

الف: روغتون ب: وېره ج: امپول د: سپین لباس

۲ـ شرطي محرک کوم یودی؟

الف: سپین پوښی پالونکی ب: درد آوره پېچکاري

ج: د کوچني مور د: روغتون

۳ـ له سپین پوښو افرادو څخه وېره څه نومول کېږي؟

الف: شرطي محرک ب: غیرشرطي محرک

ج: شرطي ځواب د: غیرشرطي ځواب

۴ـ د انځورپر بنسټ دهېرېدنې سرعت څه ډول دی؟

الف: لومړی تېز بیاپڅ ب: لومړی پڅ بیا تېز

ج: تدریجي او یو قسم د: له تصادفي نوښتونوسره

۵ـ یادېدنه دلیدنې له لارې څه ډول ده؟

الف: دپېښو تر منځ د اصلي رابطې ناڅاپیزکشف

ب: د خطاوو د تعداد تدریجي لږوالی

ج: د مختلفو پېښو ترمنځ د رابطې ایجاد

د: د سختومسایلود حل لپاره د پلټنې پخاطر

۶: مشاهده یې یادېدنه څه ډول ترسره کېږي؟

الف: د طبیعي مشاهدې په طریقې سره

ب: د ذهني مسایلو په عیني کولو سره

ج: د کنشکر په شرطي کولوسره

د: له نورو څخه د نمونې اخیستلو په طریقې سره

Download from: www.aghalibrary.com

هوښ

ټولیزه موخه:
دهوښ مطالعه او د هغه پرحقایقو او ارزښتونو ځان پوهول او له هوښ څخه استفاده د شخصیت، ټبر یا کورنۍ پراساس.

د زده کړې موخې: د دې څپرکي په پای کې زده کونکي باید و کولای شي:

- هوښ تعریف او هم یې ځانګړتیاوې توضېح کړي .
- د مسایلو په حل کې له هوښ څخه د استفادې اهمیت.
- دهوښ د اندازې نیونې طریقې توضېح کړي.
- د هوښ د آزموینو د اصل ځانګړتیاوې توضېح کړي
- په هوښ باندې په چاپیریالي اغیزو باندې پوه شي.
- د ذهني پس پاتې والی عوامل توضېح کړي.
- په مختلفو عمرونوکې پر ضریب هوښیو پوه شي.

د هــوښ تعریــف: ډیری څېړونکي پوهېږي چې هوښ د هغو اســتعدادونو او ځانګړتیاوو له مجموعې څخه دی، چې مستقیماً د مشاهدې وړ نه دی. له دغو ټولو تعریفونو سره سره هوښ د کلونو په اوږدو کې بدلون موندلی، او تراوســه لا داسې تعریف چې د ډېری اروا‌پوهانو د تایید او منلو وړ وي په لاس ندی راغلی. د وخت په تېرېدو سره اروا‌پوهان په دوو ډلو ویشــل شــوي دي، لومړۍ ډله پردې باورده چې هوښ له یوه کلي استعداد او واحد څخه جوړیږی، خو دویمه ډله په دې باور ده، چې د هوښ مختلف ډولونه شتون لري، د هوښ لومړنۍ آزموینې، هوښ+ د یوداسې کلي ذهني استعداد په بڼه، چې ټولې پېژندنیزې کړنې یې یوځای جمع کړې په نظر کې ونیوه.
لکه: لومړی هوښــي آزموینه چې یوه فرانســوي اروا‌پوه آلفردبینه په ۱۹۰۵م کال کې ترتیب

Download from: www.aghalibrary.com

کـړه، یـوازې یوکلي عدد یې په لاس ورکاوه او په واقعیت کې یې هوښ یوه کلي توانایي په نظرکې نیوله، (اسـپیرمن) د همدغې نظریې له طرفدارانو څخه و، هغه د بېلابېلو رواني آزموینو د نمراتو ترمنځ، چې له آزموینو څخه د یوې ډلې په هکله ترسره کېده پورتنۍ همبستګي یې په لاس راوړه، او په دې اساس معتمد شو، چې هوښ یوه یوازنۍ پیژندنیزه توانایي ده او هغه یې د g عامل یا کلي هـوښ ونوموله، د هغه په نظرد g عامل یا کلي هوښ په ټولوپیژندنیزو زمینو کې اسـتدلال د مسـایلو حل او د ښـو پایلو اخیستنه شـونې کوي، په بل ډول که په کلي هوښ یا د g په عامل کې یو فرد لوړ وي، په ډېرى مواردو کې یوه ښـه بریا او لاس برى ښـایي ترلاسـه کړي، اما په برعکس حالت کې ضعیفې پایلې ښـایي ولري. د مطلب د لا روښانتیا لپاره کېداى شي د بنز د موټر ماشین د ژیان د موټر له ماشـین سره پرتله کړو، لومړى په هره جاده او شرایطو کې ښایي ستونزه ونلري، او دویم د لومړي په ډول په ډېرى شرایطو کې ښـایي نه وي پاتې، د اسـپرمن له کارونو څخه په الهام اخیسـتنې سره او د هوښ د اندازې نیونې لپاره د کلي هوښ سـتنډرډ آزموینې تهیه شوې او د نظامي مراکزو، مکاتبو، پوهنتونونو، او فابریکو په اختیار کې ورکړ شوي دي، له اسپیرمن څخه وروسته، ترسون اعلان وکړ چې، هوښ له اوو ذهنیو، بنیادي او مستقلو استعدادونو څخه یو له بل څخه جوړیږى. کلامي ادراک، کلامي روانوالی، عددي اسـتعداد، د فضایي جسـم استعداد، تداعي حافظه، ادراک او استدلال سرعت.

ګلیفورد له ډېرو کلونو څخه وروسـته دغه شـمېر ته زیاتوالی ورکـړ، او څرګنده یې کړه چې هوښ لږ تر لږه له ۱۲۰ عاملونو څخه جوړیږى. له ګلیفورد سره تقریباً په یوه وخت ریموند کتل، (Raymondcattel) د هـوښ د بېلابېلو ډولونو د شـتون نظریه رد کـړه او دایې څرګنده کړه چې دوه ډوله هوښ شـتون لري، سـیال هوښ (fluid intelligence) اومتبلور هوښ (Crystallized intelligence) سیال هوښ یعنې د تازه پېژندنو د کسب توانایي او استعداد او د تازه مسایلوحل.

متبلـور هوښ یعنې د ژوند پـه اوږدو کې د پېژندنو تراکم په بل عبارت متبلور هوښ یعنې د مسـایلو په حل کې د مخکینیو پېژندنو کارونه د سـیال د هوښ د درجې سره زموږ ټولې پیژندنې په دود دسـتور، ښـوونه اوروزنه، او د ژوند په تجاربو، یا ازموینښتونو پورې تړلې دي، څېړنې ښیي چې متبلور هوښ د عمر په لوړ والي سره زیاتېږي، په داسې حال کې چې سیال هوښ د ځلوېښت کلنۍ له عمر څخه نزولي سـیر لري. سـیال هوښ توارث ته او متبلور هوښ یادېدنې ته نسبتېږي. پورتنۍ وینا ته په پاملرنې سره کېداى شي، هوښ په دې ډول تعریف شي.

هـوښ له هغه مجموع اسـتعداد څخه عبارت دی، چې له هغو سره شـناخت یا پېژند ګلوي پیدا کوو، پېژند ګلوۍ یاد ته سپارو او د فرهنګ تشکیلوونکي عناصر په کاروو؛ څو د ورځنې ژوند مسـایل حل کړو او له ثابت چاپېریال او هم له هغه چاپېریال سره چې د بدلون په حال کې دي سازګار شو.

Download from: www.aghalibrary.com

د هوښ اندازه نیونه:

مووویــل چې د هــوښ تعریف د کلونو په اوږدو کې بدلون موندلی، او داســې تعریف چې د ډېری ارواپوهانو د منلو وړ وي، تراوسه لاشتون نه لري، کله کله هوښ په دې ډول تعریفېږي.

څه شی چې هوښي آزموینې اندازه کوي، پرهمدې بنا که همدغه تعریف ومنو او پوهېږو چې هوښي آزموینې څه شی دي، نوبیا به انشاالله د هوښ د تعریف ستونزه هم حل شي.

هوښي آزموینه عبارت له هغو مجموعو مسایلوڅخه ده چې د ازمویل کېدونکي په اختیار کې ایښودل کېږي څو په کاملآ مشخصو او معینو شرایطو کې ځواب ورکړي، دغو مسایلو د حل لاس ته راغلې پایلې د نورو افرادو له پایلو سره تفاوت وشي. په هوښــي آزموینو کې هره آزموینه یوه نمره ترلاسه کوي، چې دغه ته هوښي ضریب یا هوښبهر ویل کېږي. په هره ټولنه کې په پراخو ګروپونو کې آزموینې ترسره کوي، او د هغوی اوســط ۱۰۰ په نظرکې نیسي، بناءً د ســلو ضریب هوښــي د منځني هوښ ښکارندوی وي. له هغه څخه پورته او کښته د با هوښۍ او بې هوښۍ د درجاتو په ترتیب ښیي، فرض پردې دی چې ضریب هوښي کولای شي د تحصیلي بریالیتوب وړاندوینه وکړي، نو په همدې بنا دضریب هوښۍ هره اندازه چې له سلو څخه لوړه وي په هماغه اندازه په مکاتبو او مدرسوکې د کوچنیانو د بریالیتوب احتمال ډېروي. او برعکس ضریب هوښي نشي کولای دټولو ذهني اســتعدادونو ښــکارندوی وي او الزاماً نشي کولای په واقعي نړۍ کې دبریالیتوب د درجې وړاندوینه وکړي، چې ماشــومان به په راتلونکې کې غوره اوښــه مدیران، رهبران او همسران ولري او که نه.

څرنګــه چې د هوښ په هکله بحث نشي کولای له انــدازې نیونې څخه یې بېل وي او څرنګه چې هوښ په هوښــي آزموینواندازه کېږي، نو اړینه ده لومړی هوښي آزموینې مطالعه کړو. د دې کار لپاره باید خپل بحث د هغوی په څو اصلي ځانګړتیاوو پیل کړو. اروا‌پوهان د هوښــي آزموینو لپاره او په کلي توګه سره د رواني آزموینولپاره په څواصلي ځانګړتیاوو قایل دي.

د هوښي آزموینو اصلي ځانګړتیاوې:

۱ ستېندرد والی:

۲ اعتبار(ثبات یا پایښتني)Graduate record examination

۳ اعتماد Reliability

ســتېندردوالی: د هوښــي آزموینو په هکله ستندرډ والی یعنې نورمال یا هنجار درلودل، په بل عبارت ټولې ازموینې باید له آزموینو څخه په پراخه او وسیعه ډلګۍ کې ترسره شي، منځنۍ لوړې او ټیټې نمرې باید له وسطه معلومې شي.

په دویمه مانا: ستېنډرد والی یعنې داچې د ازموینې دکړنې تګلاره کاملأ ځانګړې وي او تل په یــوه ډول تــرسره کیږي د آزموینې د اجرآ شرایط باید د ازموینې په دفتر کې په څرګند ډول پرته له

Download from: www.aghalibrary.com

ابهام څخه باید توضیح شي. ازموینې باید یوشـــان د کړنلارو دســـتور وومومي له ســـتنډرد والي څخه موخه د هغه دشرایطو اجرا ده چې مشاهده شوي تفاوتونه د آزموینو په پایلو کې باید د آزموینو د استعدادونو توپیرونو ته منسوب شي، نه د سوالونو د کړنې ډول ته د توپیر په تګلاره کې د رسېدو لپاره د سوالونو شمېر اود اجرا شرایط د دې هدف لپاره دي، چې دځوابونو د نمرې اېښودنې تګلاره کاملاً په څرګنده او روښانه ډول سره توضیح شي.

اعتبار (ثبات یا پایښت): د یوې آزموینې اعتبار یعنې داچې د پرلپسي کړنو پایلې په یوه ټاکلې ډله کې ثبات ولري.

مثـــلاً: که چېـــرې ۳۰ زده کوونکي په یوه ټاکلې آزموینه کې پرلپســـې تریـــوې آزموینې لاندې ونیســـو، نـــو د دوو نوبتونو پایلـــې به سره نیژدې وي، په دې ډول چې پیـــاوړي افراد په وړو وړو نوبتونو کې پایلې پیاوړې او منځني افراد په دواړو نوبتونو کې متوسط یا منځني او کمزوري افراد په دواړو نوبتونوکې کمزوري وي.

اطمینـــان یـــا اعتماد: روایي یعنـــې دازموینې توانایي د رښـــتنی اندازې نیونـــې لپاره هغه څه چـــې وغـــواړي اندازه کړي د بېلګې په توګه که چېرې د اروایوهنې ښـــوونکی وغواړي د محصلینو معلومات د عمومي اروایوهنې په درس کې وارزوي، نو باید د دې کتاب له مطالبو څخه پوښـــتنې ورکـــړي. هغه کولای شي پـــه یوه آزموینه کې د تعریف روایۍ، اعتبار او د ســـتنډردوالي په هکله پوښتنه وکړي.

هوښي ازموینې او تحصیلي پرمختګ: د هوښي آزموینومختلف ډولونه شتون لري، او هریو له هغـــوی څخه هوښ له بېلا بېلو زاویو اوله نوروڅخه په لږ توپیر سره مطرح کوي، له دې ټولو سره سره ډېری دغه ازموینې کوښـــښ کوي؛ څو داسې استعدادونه اندازه کړای شي، چې تحصیلي پایلې غوره منعکس کړي، دلته د آزموینو په تشریح پیل کوو چې ډېر دود لري.

د هوښ فردي ازموینې: لومړنۍ فردي هوښي آزموینه، چې په ډېر پراخه مقایس کارول کېږي، د استفورد ـ بینه آزموینه ده، په لنډه توګه سره دغه آزموینه د هغې ازموینې له رویه چې د لومړي ځل لپاره د شـــلمې پېړۍ په لومړنیو کې آلفرد بینه په فرانســـه کې جوړه کړې وه، منځ ته راغلې، په ۱۹۱۶م کال کې لوتنیزترمن د بیني ازموینې د امریکا د اکســـفورد په پوهنتون کې له دری کلنو کوچنیانـــو څخه تر شـــپاړلس کلنو پورې د هوښ اندازه نیونه تـــر بیا کتنې نیول کېږي، اوهغه ته د اکســـفورډ آزموینه ویل کېږي. د مینامد بینه د دغې ازموینې وروستنۍ بیا کتنه په ۱۹۸۵م کال کې ترسره شـــو، د ازموینې له انفرادي اجرآ څخه موخه دا ده چې ازمویښت کوونکي په هر نوبت کې یوازې کولای شي یوه آزموینه زه ده کړي، په لومړني بیا کتنه کې دغه آزموینه د ازمویښت ترپایلې

Download from: www.aghalibrary.com

پورې به د عقلي عمر په ډول بیا نېده، عقلي سن یا عمر یعنې دغې کوچنۍ ازموینې ته په ځواب کې د ځومره عمر توانایي درلوده، مثلاً: که یوه اوه کلن ماشوم د اته کلنو ماشومانو متوسطه پایله تر لاسه کوله، نو ویل کېده به چې نوموړي د اته کلنو ماشومانو عقلي سن یا ذهني توانایې لري.

د عقلي ســن عیب داوو، چې نســبي نه وو، او د شــاته پاتې والي میزان یې په د قیقه توګه نه ښود.

مثلاً: که د یوه شــپږکلن ماشــوم عقلي عمر پنځه کاله او د یوه دولس کلن ماشــوم عقلي عمر یولس کاله وي، یو له هغو څخه یو کال شــاته پاتې والی درلود، اما واقعیت دا دی چې شــپږ کلن ماشــوم د دوولس کلن ماشــوم په پرتله ډېر پس پاتې و، ځکه چې د شــاته پاتې اهمیت زیات په ټیت عمرکې وي.

(۱/۱۲ <۱/۶) د دې عیب د له منځه وړلو لپاره ضریب هوښــي محاســبه کوي، چې یونســبي عدد دی، او د عقلي او تقویمي ســن رابطه ښــي، د ضریب هوښۍ د محاسبۍ لپاره عقلي عمر په تقویمــي عمر باندې تقســیموي، او د دې لپاره چې په لاس راغلی عدد اعشــاریه ونلري، هغه په سلوکې ضربوي، نو په همدې بنا د ضریب هوښ د محاسبې فورمول به ښایي داسې وي.

$$1Q = \frac{MA}{CA} \times 100$$

په همدې ترتیب که د یوه اوه کلن ماشــوم عقلي ســن یاعمر اته کاله وي نو نوموړي ضریب هوښي ښایې ۱۱۴ وي

$$1Q = \frac{MA}{CA} \times 100 = 8.7 \times 100 = 1.14 \times 100 = 114$$

په دې فورمول کې که چېرې د کسر صورت اومخرج برابر وي، یعنې که د عقلي او تقویمي سن یو برابر وي، نوضریب هوښي ښايي ۱۰۰ وي، په همدې بنا ویل کېدای شي، چې عادي ماشوم هغه ماشــوم دی چې د هغه عقلي تقویمي ســن یو برابر وي، یاپه بل عبارت بهنجار ماشوم د خپل سن یا عمر مطابق طاقت اوتوان لري.

فرض پردې دی چې د استفورد بینه له آزمون څخه لاس ته راغلې پایلې ـ کولای شي د تحصیلي پایلو وړاندو وینه کړي. هغه ماشومان چې د لوړهوښۍ ضرایب لري اصولآ باید خپلو زده کړو نه تر لوړو ســطحو پورې ادامه ورکړی. اوښــې پایلې لاسته راوړي. د استنفورد- بینه او نورو تحصیلی اســتعدادونو د آزموینو د همبســتګی ضرایب د (0.70-0.80) تر منځ دي به دې اساس ویل کېدای شي چې ضریب هوښي اود تحصیلاتو لپاره استعداد نسبتآ نیژدې اړیکې سره لري په همدې ترتیب

Download from: www.aghalibrary.com

د بيني د استفورد آزموينه د تحصيلي بریالیتوب د وړاندوينې لپاره يوښه غوره شاخص دی.

پــه هوښ بانــدې د چاپېريال اغيز: پرهــوښ باندې د چاپيريال د اغيــز د اړونده مطالعې له بېلابېلو څېړنيزو فونونو څخه مرســته ترلاســه کوي، يوله دې فنونو څخه د ضريب هوښـۍ د ټاکنو د موقعيتی عواملو مطالعه ده. بايد په ياد ولرى، چې ضريب هوښــي هغه عدد دی، چې مونږ ته آزموينــه راکــوي، په همدې بنا په ځينو مواردو کې د هــوښ د ارزونې موقعيت کولای شي تريوې اندازې پورې ټولنيز اواقتصادي توپيرونه منعکس کړي.

له همدغو مطالعاتوڅخه په يوه مطالعه کې ازمويښت کوونکو هڅه کړی ده، چې د نه ځواب په مهال آزموينې په بشپړآرامش کې په سريوسي. دغه ازمويښت کوونکي د دې په ځای چې ساړه اوبې طرفه واوسېږي، تود، ګرم او دوستانه برخورد دې وکړی او د آزموينو د کړنلارې د تفهيم لپاره يې هم ښه اوغوره پلټنه په کاروړې ده.

پايلــه داشــوه چې د کوچنيانيو پرېشــاني د ازموينې په مقابل کې د پــام وړ لږوالی وومي. د هغوی د هوښــي ضرايب په مجموعه کې شــپږ نمرې لوړ د ګوا له ډلې څخه چې د ازمويښــت په عــادي حالــت کې وو په لاس راغلې، نو پــه همدې بنا څرګند معلومېږي، چــې له آزموينو سره د برخورد طرز او طريقه چې يوچاپيرياليز عامل دي. او ضريب هوښي تر اغيزلاندې راولي، په همدې ترتيب يوازې ټولو ماشــومانو ته د ځواب ورکونې د شرايطو په ښــه کولو سره کېدای شي د مالداره او ناداره کورنيو د کوچينانو د هوښی ضريب تر منځ واټن کم شي.

ذهني شاته پاتې والی: هوښي ازموينې که څه هم عيبونه لري خوبياهم د هغو افرادو د ذهني استعدادونو د ارزونې لپاره چې فکر کېږي له هنجار څخه لږه ذهني توانايي لري کارول کېږي .

له متوسطو څخه د ټيټوافرادو د ازموينې په مرسته توپيرورکول کېږي. او تر ځانګړو ازمويښتونو لاندې قرارنيسي، انکار نشي کېدای چې ذهني شاته پاتې والی ياهغه کسان چې ځانګړې مرستې ته اړتيالري د هوښي آزموينو په ځواب ورکونه کې ضعيف دي.

په اوس حال کې ټول اســتادان يا پالونکي دا مني، چې بايد وروســته پاتې زده کونکي د خپل استعدادونو، توان او طاقت سره سم مناسبې زده کړي وومي. نن ورځ چې کوم اشخاص د ذهني توان په ضعف مخصوصآ د ذهني کړنې د سرعت له نظره ضعف لري په ډېره آســانۍ سره پيژندل کېږي.

اروپوهان هغه افراد د ذهني شــاته پاتې والي کســانو په کتار کې ډلبندی کوي چې له اوياوو څخه کم هوښــي ضرايب ولري، مســلمأ ذهني شاته پاتې اشــخاص څرنګه چې يې جدول ښي، د ذهني پس پاتيوالی په بېلابېلو درجو کې دي. په ذهني پس پاتې کســانو کې هم د بهنجار کســانو د برياليتوب په شان شخصيت او انګېزش مهم رول لوبوي، ځکه چې دغه اشخاص په وار وار ماتې خوري او رشخند کيږي، او په آسانۍ سره په خپل نفس باور او عتماد له لاسه ورکوي او نشي کولای

Download from: www.aghalibrary.com

په نويو کارونولاس پورې کړي. هغوی د هغو کارونو د ترسره کولو لپاره چې په خپله يې کولای شي پرغــاړه واخلي معمولاً په خپل پلار اومور يا نــورو قريبانو پورې تړل کېږي. نوپه همدې بنا ذهني شاته پاتې کسان بايد داسې کارونو ته هدايت شي چې زياتره په هغو کې بريالي کېږي. او په پايله کې په خپل نفس باور او اعتماد تر لاســه کوي. سربېره پردې احتمال لري، چې دغه افراد په ځينو زمانوکې بااستعداده او په ځينو نورو وختونو کې کم استعداده وي. د ذهني وروسته پاتيوالی يا د هيجاني اشــخاصو ډېرې تعجب آورې نمونې شته، لکه: د محاسبې دسرعت، ديوه شي حفظ کول او ياهم د موسيقۍ د يادولو په زمينوکې واقعي پوهه په حساب راځي.

دشاته پاتې والي درجه	د هوښۍ ضريب	په سلو وګړوکې	ځانګړتياوې
خفيف	۷۰-۵۰	۸۵-۸۰ په سلو کې	معمولاً کولای شي داسې کارونه يادکړي چې له هغوی سره خپل ځان اداره کړي. کولاې شي يوه کورنۍ تشکېل کاندي، کوچنيان ولري او په غيرتخصصي مشاغلو اشتغال وکړي
منځني	۴۹-۳۵	۱۲-۱۰ په سلو کې	کولای شي ساده او غيرتخصصي کارونه ترسره کړي، کولای شي له خپلو اړتياوو څخه يوه برخه برطرفه کړي .
شديد	۳۴-۲۰	۷-۴ په سلو کې	کولای شي يولاس کارونه تکرارکړي، اما همېشه بايد ترڅارنې لاندې وي، په مناسبې زده کړې سره کولای شي د ارتباط د برقرارۍ اوليه مهارتونه زده کړي
ژور	له ۲۰ څخه کم	يو په سلو کې	يوازې کولای شي لومړني رفتارونه تر سره کړي، لکه په لاره تلل، د ډوډۍ خوړل اود خبروکولو څو ټکي

سن (عمر) او ضريب هوښي: د هوښي آزموينو پايلې د عمر په زياتوالي سره بدلون مومي. تر سترګو کېږي، چې که چېرې ازمويښتونه لازمه زمانه آزموينو ته د ځواب ورکونې لپاره په اختيارکې ولــري. دهغوی پايلې د کلونوپه اوږدوکې ښــايي ثابتې پاتې وي، اما که چېرې مجبوره شي چې په يوه محدوده زمانه کې ځواب ورکړي نو له څلويښت کلنۍ څخه وروسته د هغوی پايلې په هوښي آزموينوکې نقصان يا کمی وښودلای شي.

Download from: www.aghalibrary.com

د لویانو د آزموینو اجرا داښیي، چې د عمر زیاتوالی دکلامي آزموینو په پایلو کې اغیز نه لري، اما د غیر کلامي آزموینو پایلې ټیټې یا کښته راولي.

دغه پېښــې لره کېدای شي د ســیال د هوښ او د متبلور هوښ له نظریې له مخې چې مخکې ورته اشــاره وشــوه بیان شي. په دې ډول متبلور هوښ په لوړو عمرونوکې تقریباً زیاتوالی مومي، اما ســیال هوښ کمېږي، ځکه چې د عمر په زیاتوالي سره دعمل سرعت کمېږي انعطاف مننه هم لږوالی مومي او په پایله کې وګړي نشي کولاي تازه اطلاعات ترلاسه کړي، په لوړوعمرونوکې دقت دسرعت ځای نیسي.

د شپېړم څپرکي لنډیز:

د هوښ په تعریف کې اراوپوهان په دوو ډلو وېشل کیږي، لومړۍ ډله معتقد پر دې دي، چې هوښ یوکلي ذهني اســتعداد دی، چې ټولې پېژندونکې کړنې راټولوي. دویمه ډله بیا پردې عقیده ده چې هوښ له متعددو عواملو څخه جوړیږی، له لومړۍ ډلې څخه ســپیرمن او له دویمې ډلې څخه ترستون او کلیفور ته مو اشاره وکړه، اسپرمن په کلي هوښ یا عامل معتقد وو، او ترستون بیا کلامي ادراکي وو ســیالي کلامي، عددي اســتعداد فضایي تجسم، تداعي حافظه د ادراک اواستدلال سرعت ته اشــاره کوي، حتی ګلیفورد په دې باور ووچې هوښ له ۱۲۰ عاملونو څخه جوړیږي، هم مهاله ګلفورد کتل، په دې معتقد وو چې دوه ډوله هوښ لرو، ســیال او متبلور، ســیال هوښ یعنې د تازه پېژندنو د کسبولو وسنه او د تازه مسایلو حل.

متبلورهوښ یعنې د ژوند په اږدو کې د پېژندنو تراکم د عمر په زیات والي سره لږوالی مومي، اما دویم یې ډېرېږي، په نهایت کې مو هوښ په دې ډول تعریف کړ.

مجموعه هغه اســتعدادونه چې له هغوی سره شــناخت پیداکوو پېژندنې په یاد ســپارو او د فرهنګ تشــکیلوونکي عناصر کاروو؛ څو د ورځنې ژوند مســایل حل کړوو، او له چاپېریال سره د بدلون په حال کې سازګاره شو. هوښ په هوښي آزموینو اندازه کوي.

هوښــي آزموینې له یو شمېر پوښتنو او مســایلو د پروسې د سختی درجو سره جوړیږي، دغه ازموینــې چې په یــوه ځانګړې تګلاره سره چمتو کېږي، د ازمویښــت کونکو په اختیار کې وي. او د افــرادو د پایلــو په پرتله د هغوی هوښــي ضرایب پــه لاس راځي، هره هوښــي ازموینه باید دا ځانګړتیاوې ولري، ستندرد والی، روایي او اعتبار درلودل.

تندردوالی یعنې داچې ازمویښــت باید په یوه شــان اجرا او نمره ګــذاري شي او باید د هنجار درلودونکــی وي، روایــي یعنې د نظر وړ موخه اندازه کړي او اعتبار یعنې د متوالي کړنو د پایلو تر منځ باید دمنلو وړ تړاو ولري. هو ښي ازموینې اجازه ورکوي، چې موږ د افرادو د هوښی ضرایب اندا زه کړو، ذهني پاتې شــوي افراد عادي افراد او نور رســیدلي کســان تشــخیصوو او هغوی ته مناســبې زده کړې ورکړو، ذهني وروسته پاتې شــوي کسان هغه کسان دي، چې د هغوی هوښي ضرایب له ۷۰ څخه لږ وي.

Download from: www.aghalibrary.com

وتلي ذهني وروســته پاتې کسان هغه کسان دي چې د هغوی هوښې ضرایب له ۷۰ څخه کم وي، غوره او وتلي کسان هغه دي چې هوښي ضرایب يې له ۱۴۰ څخه لوړ وي، معولاً ذهني شاته پاتې کســان مســاله ســاز دي، نو په همدې دلیل زیاتره تر مطالعې لاندې نیول شوی دي، څرنګه چې وتلي یا غوره مســاله نه خلقوي، نوځکه خو لږ د پام وړګرځي، لومړنی څوک چې دغه ډله يې مطالعــه کړه ترمن امریکايي ؤ. د هغه مطالعاتو دا ښــودلې ده، چې غوره او وتلي افراد د نورو د قالبي تصوراتو برخلاف ناهنجاره او بیمار نه دي، بلکه د شغل رضایت له ژوند څخه درامد او همدا راز له خپلې ښځې او اولاد سره د رفتار له نظره په پورتنۍ سطح کې قرارلري، وروسته پاتې افراد معمولآ له خپلو میندو څخه له ۲۰ څخه کم او له ۳۵ څخه ډېرنړۍ ته راځي، همدا راز په نیستمنو کورنیو کې د ذهني شاته پاتو کسانو تعداد د شتمنو کورنیو په پرتله ډېروي، په مجموعه کې ویل کېدای شي. چې د انسان هوښي توپیرونه دوه اصلي سرچینې لري.

توارث اوچاپیریال: ارواپوهان پرهوښ باندې د توارث د اثر د ښــودلو لپاره یوازې وکولای شول د حیواناتو په هکله ازموینښتونه ترسره کړي.

د شپږم څپرکې پوښتنې:

۱ د استفورد عمده توپیرـ بینه او کسلر کوم يو دی؟

الف: د استفورد آزموینه ـ بینه د عمرله مخې درجه بندي شوې ده

ب: د هوښ آزموینه او کسلرله دریو ترپنځلس کلنۍ پورۍ اندازه کېږي

ج: د استفورد له ازموینې څخه وروسته آزموینه او کسلر بینه جوړه شوې ده

د: لومړی يې فرانسویانو او دویمه يې امریکایانو تیاره کړې ده

۲ـ د استفورد د نورو آزموینو تفاوت همدا راز دبیني اوکسلر تفاوت دا دی چې؟

الف: د استفورد ازموینه ـ د کلامي او غیرکلامي بینه ده

ب: کسلراو آزموینه دوې برخی لري کلامي او غیرکلامي

ج: د لومړۍ آزموینې روایي غوره ده روایي دویمه آزموینه ده

د: د تحصیلي یادېدنو لومړی استعداد اندازه کېږي

۳ـد ګروهي آزموینو له کره او عمده معایبو څخه يو دادی چې؟

الــف: مهمــې توانايۍ نه انــدازه کوي   ب: ټول کولای شي چې هغه اجــرأ کړي   ج: عمیق یا ژوراطلاعات نشي وړاندې کولای د: ډېر ژر څرګندېږی او نشرېږي.

Download from: www.aghalibrary.com

۴ـ د عمر په لوړېدو سره کوم ډو ل هوښ کمښت مومي؟
الف: کلامي ب: متبلور ج: استدلال د: سیال

۵ـ په هوښ کې دچاپېریال او توارث رول کېدای شي په دې ډول بیان شي؟
الــف: توارث مهمتردی ب: چاپېریال مهمتردی ج: متقابل کردارلري د: هر یو پنځوس فیصده رول لري

۶ـ کوچنی څو په سلوکې خپل هوښ په ارث وړي؟
الف: په سلو کې شل ب: په سلوکې پنځوس ج:په سلوکې اتیا
د: نه دی معلوم

۷ـ وروسته پاتې شوي کوچني هغه کوچني دي؟
الف: چې په ابتدایه ښوونځي کې مردود شي ب: منځنی حدیې له لسویا دوولسو کم وي ج: دهغه ضریب هوښي له اویاوو څخه کمه وي د: له ښوونځي سره جوړښت ونه ښیي

۸ـ رسیدلی یا ذکي کوچنی هغه دی چې؟
الف: ځلېدونکي اســتعدادونه ولري ب: له هنجار یا طبیعي څخه لوړ ضریب هوښــي ولري
ج: په ټولو مواردوکې په هنجارسره وي د: له یوسل اوځلوېښتو څخه لوړه ضریب هوښي ولري

۹ـ هوښ عبارت دی له؟
الف: د صنفي مطالبو د یادېدنې توان ب: له سن سره د معلوماتوسمون ج: هوښي ازمویښت ته د ځواب ورکونې توان د: د مطالبو په حفظولو کې وس او توانایي

Download from: www.aghalibrary.com

اووم څپرکی

انګېزش (Motivation)

ټولیزه موخه :
د انګېزش درک او پوهېدل او هغه عوامل چې په انسان کې د انګېزش او تحرکاتو باعث ګرځي.

د زده کړې موخې: د دې څپرکي په پای کې له زده کوونکوڅخه تمه کېږي؛ څو:

- انګېزش توضېح او تعریف کړي.
- د انګېزش علل او عوامل توضېح کړي
- انګېزش د انسان د داخلي مشابه عامل په توګه وپیژني
- د انګېزش توپیر په تحریک سره توضېح کړي
- انګېزش طبقه بندي کړي

ولې مونږ له ځانه یو رفتار ښیو؟ مثلاً په ډوډۍ پسې ځو. ولې بېلابېل رفتارونه ښیو؟ مثلاً دغذا اوبو، شــهرت، قدرت کســب، ټولنیز پذیرش او د مال په ټولولو پسې ځو. ولې په ډیري وختونوکې فعال یو او یوه لحظه هم نشو کولای ارامه واوسو؟ څرنګه چې علامه اقبال لاهوري ویلي دي: ولې موږ ژوندي یو هغه څه ته چې ارام ونه نیســو او شــهریار بیاوایې ولې د عشق پېښه په افسون او افسانه ونه ترله شي. او همدارنګه نور ډېر سوالونه.

پورتنیو پوښتنو ته له ځواب ورکولو څخه بله هېڅ چاره نه لرو پرته له دې چې ویې منو. داسې عوامل شتون لري چې نه یوازې داچې مونږه فعالیت ته اړباسي بلکه زموږه فعالیت د یوه ځانګړي هــدف لپاره هڅوي. ارواپوهان دغه عوامل انګېزه یــا(Motive) نوموي بناءً ویل کېدای شي چې انګېــزه په موجوده ژوند کې ډېرمهم ځای لري او د رفتــار لومړنی جوړونکی عنصردی، انګېزه ده

Download from: www.aghalibrary.com

چې محصلین دې ته اړباسي؛ څو په ساعتونو ساعتونو د اروابوهنې په مطالعه مصروف شي، بل زده کونکی دې په ازمویښـــتونو کې د میکروب په کشـــف اومشاهدې مشغول شي او دویم زده کونکی دې پـــه ورزش بوخـــت شي دغه انګېزه ده چې څـــوک د مال او متاع په ډېرولو او څوک بیا د خلکو خدمت کولو ته هڅوي. نوبناءً د انګېزې مطالعه یو ځانګړی اهمیت لري.

د انګېـــزش تعریـــف: هروخت د انګېزې یا انګېزش بحث پېښـــېږي، معمولاً دغه پوښـــتنه زده کوونکو ته مطرح کېږي چې انګېزه له انګېزش سره څه توپیرلري.

د فارسي ژبې د دســـتور له نظره انګېزه اســـم اوانګېزش اســـم مصدر د انګیختن له مصدرڅخه دی، د دهخـــدا د لغت نامې د نوشـــتې یالیکنې په بنا انګیخـــتن یعنې په حرکت راوړل څرنګه چې حافظ وایي.

اګرغم لشکر انګیزد که خون عاشقان ریزد
من و ساقي به هم سازیم وبنیادش براه اندازیم

انګېزه یعنی سبب، علت، او هغه څه چې په یوه کار اړ باسي انګېزش یعنې تحریک او ترغیب نوبنـــاءً څرنګـــه چې مو پورته اشـــاره وکړه انګېزه یوداخلي عامل دی چې انســـان په کلي توګه سره ژونـــدی موجـــود په حرکت راولي.او انګېزش داســـې یوحالت دی چې د انګېـــزې د دخالت په اثر ژوندي موجود ته لاس ورکوي، د مثال په توګه: ویل کېدای شي چې د بدن د غذایي موادو کمښت یا غذا ته اړتیا انګېزه او د لوږې حالت انګېزش دی دبدن د اوبو کمښت یا اوبوته اړتیا انګېزه او د تندې احســـاس یا د تندې حالت انګېزش دی، مخالف جنس ته اړتیا انګېزه اومین کېدل او مخالف جنس ته د تمایل احساس انګېزش دی.

د انګېزې او تحریک توپیر:

ومـــو ویل چې محرک د راپارونې ســـبب ګرځي. بنا پردې محـــرک هم د انګېزې په څېر ژوندی موجود په خوځښـــت راولي. د بېلګې په توګه کله چې غږ اورو، د هغه لور ته ورګرځو. کله، چې تېزه رڼا زموږ په سترګو لګېږي، مخ ورنه اړوو او یا هم سترګې پټوو؛ څو سترګو ته مو د ډېرې رڼا د ننوتنې مخنیوی کړی وي. کله چې ډېر وېرېږو او یا ډېره یخني احساســـوو، د ونې د نازکو ښاخونو په شان لړزېږو. اوس دا پوښتنه پیدا کېږي، چې د انګېزې توپیر له محرک سره (چې دواړه ارګانیزم په خوځښـــت راولي.) او د انګېزې توپیر له تحریک سره (چې دواړه د ارګانیزم حالتونه ښـــیي) څه دي. په روان پوهنه کې انګېزه او راپارونه هغه وخت کارول کېږي، چې د شـــخص کړه وړه له ننه څخـــه هدایـــت شي. کله چې د نورو پر وړاندې د ســـترګې د ګردي د پټولو پـــه اړه خبرې کوو، کله چې د خوړو لپاره د خولې د ترشـــح شـــوو اوبو په اړه خبرې کوو له انګېزې نه خبرې نه دي، ځکه دغـــه ټول حالتونه د بهرنیو محرکونو په وســـیله منځ ته راغلي دي. د ټیټو ســـطحو د ځارویو کړه

Download from: www.aghalibrary.com

وړه په داســې ډول دي، چې په پورتني ګراف کې مو وليدل؛ يعنې بهرني محرکونه هغوی هدايت کوي. خو په تدريجي توګه د لوړو ســطحو په څارويو کې دغه اندازه لوړه خېژي. د لوړو ســطحو څاروي تر ډېره د هغوی فزيولوژيک حالتونه چې تل د بدلون په حال کې دي او د پخوانيو عصبي تجربو په وســيله اداره کېږي. په بله وينا د لوړو ســطحو د څارويو او په ځانګړې توګه د انســان کړه وړه يوازې د بهرنيو محرکونو په مرسته (هغه محرکونه چې تل وجود لري) نه هدايت کېږي. بلکه د فزيولوژيکي غوښتنو او په حافظه کې د پخوانيو تجربو پر اساس اداره کېږي؛ نو بنا پر دې نشو کولای چې ووايو هغه ماشوم چې داوبود چينې تر څنګ ولاړ دی، شايد اوبه وڅښي، له دې پرته چې موږ د هغه د تندې په اړه خبروو. همداراز نشــو کولای چې له اور سره د ولاړ ماشــوم دا وړاندوينه وکړو، چې هغه به وســوځي يا به هم کوم ضرر ورته و نه رســېږي، له دې پرته، چې د هغه د پخوانۍ تجربې نه باخبره واوســو، په دې ترتيب د انګېزې لومړنی توپير له تحريک سره دا دی، چــې انګېزه د منځنيو عواملــو د دخالت په اثر منځ ته راځي؛ خو تحريک معمولاً د بهرنيو عواملو دخالت دی. له تحريک سره د انګېزې دوهم توپير دا دی، چې د تحريک منځ ته راوړونکي عوامل (رڼا، غږ، يخني او ګرمي) په مستقيمه توګه د پام وړ دي. خو د انګېزې د راپاروونکو عواملو يــا د کړو وړو د منځنيو عواملو مســتقيمه مطالعه ممکنه نــه ده. په هماغه توګه چې فزيک پوه نشي کولای د ځمکې د جاذبې قوه مســتقيماً مطالعه کړي؛ بلکې يو شــمير پديدې تر کتنې لاندې نيــسي او د ځمکــې د جاذبې قوه معلوموي. روان پوه هم کولای شي، چې د يو فرد له کړو وړو نه د هغــه محرکــه توان معلوم کړي. دريم توپير دا چې هر تحريک د يو ټاکلي محرک له امله منځته راځي، د بېلګې په توګه په خوله کې د خوړو اچول د خولې د اوبو د ترشــح ســبب ګرځي؛ خو يوه ټاکلې راپارېدنه کېدای شي بېلابېلې راپارونې ولري. د مثال لپاره کېدای شي د يو قتل پايله غوســه، وېره، اميدواري، عشق او يا نورې انګېزې ولري.

د انګېزې ډلبندي:

انګېزې په دوو عمده ډلووېشل کېږي.

الف: فزيولوژيکي يا لومړنۍ انګېزې: يعنې هغه انګېزې، چې د يو ژوندي موجود د ژوند د اړتياوو پر بنا منځ ته راغلې وي او ذاتي جنبه لري؛ لکه لوږه، تنده او جنسي اړتياوې.

فزيولوژيکې انګېزې د فزيولژيکي اړتياوو يا د حيواني انګېزې په نامه هم يادېږي، ځکه چې د انسان او حيوان ترمنځ شريکې دي. دغه ډول انګېزې د حياتي تعادل له اصل نه پيدا کېږي او موخه يې د ارګانيزم ساتنه ده.

ب: ټولنيــزې يــا ثانوي انګېــزې: يعنې هغه انګېــزې دي، چې د ژوند اړتيــاوې نه پوره کوي، بلکه د يادولو له امله منځ ته راځي. لکه د قدرت ترلاســه کول، مقام، مال، پرمختګ، د ټولنې سره جوړجاړي، واک ته رســېدل، د يو ټاکلي رنګ خوښــول، د پســتي ټکټونو راټولولو د انګېزو په څېر،

Download from: www.aghalibrary.com

چــې دغه ډول انګېزو ته اکتســابي انګېزې هم ویل کېږي. لــه فزیولوژیکي یا لومړنیو انګېزو څخه کېدای شي په لنډه توګه یادونه وکړو.

لوږه: لوږه د هغو مهمو غوښــتنو څخه ده، چې ژوندی موجود فعالیت ته هڅوي او هم یې فعالیــت یوه لوري ته ســموي. د لوږې انګېزه په دې خاطر مهمه ده، چــې د اړتیا وړ انرژي بدن تــه ورکوي او هم په دې توګه د ارګانیزم موجودیت او حتی د ټولو غوښــتنو پوره کول تضمینوي. ضروري ده چې ژوندی موجود په لومړیو کې وجود ولري او ورپســې د ټولو غوښــتنو د پوره کولو لپاره هڅې وکړي. اوس دغه پوښــتنه را پیدا کېږي، چې مونږ له کومه پوهېږو، چې وږي شــوي یو او په پایله کې د خوړو لور ته ورځو. د لوږې د احســاس یوه لاره د معدې انقباض دی. یعنې کله چــې وږي کېږو په معده کــې انقباضونه منځته راځي، چــې درد ورسره وي، دغه دردونه د لوږې خبرتیا راکوي.

تنــده: تنده هم د لوږې په څېر له مهمو انګېزو څخه یوه ده، ځکه چې د ارګانیزم موجودیت تضمینوي. که یو ژوندي موجود د ډېر لږ وخت لپاره له اوبو نه محروم شي، حتی ډېرې غوښــتنې شاته پرېږدي، او په لټه کې شي، کله یې چې د اړتیا وړ اوبه وڅښلې د نورو اوبو د پیدا کولو هڅه به پرېږدي، په دې توګه داسې په نظر راځي، چې د تندې په وخت کې په بدن کې داسې څه واقع کېږي، چې ژوندی موجود تر ډېر فشــار لاندې راولي. کوم عامل د تندې انګېزه راښــیې؟ له پېژندل شــوو انګیزو څخه د خولې او ســتوني وچېدل دي. په دې توګه کله چې اوبه ارګانیزم ته نه رسېږي، د هغه خوله او ســتونی وچېږي. د خولې او ســتوني د وچېدلو احســاس د اوبو لږوالی منعکسوي. داسې په نظر راځي، چې د اوبو لپاره اړتیا او د ژوندي موجود ټولېز فعالیت یې تنده جوړوي. کله چــې ارګانیــزم په دې حالت عمل کوي په دې پوهېږي، چې د خولې او ســتوني د وچوالي لرې کول تنده له منځه وړي.

جنــسي انګیزې: جنسي اړتیاوې یوه بله قوي انګېزه ده، چې ژوندی موجود فعالیت ته هڅوي. ښکاره ده، چې د جنسي اړتیا نه پوره کول د یوه شخص ژوند په خطر کې نه اچوي او یوازې د هغه د نوع د له منځه تللو ســبب ګرځي. د تندې او لوږې پوره کول د بدن کمښــتونه پوره کوي؛ خو د جنسي میلان پوره کول انرژي نه ترلاســه کوي، بلکې له لاســه یې ورکوي. د انرژۍ دا ډول مصرف لازم دی او رواني فشــارونه راکمــوي. او لازمه ده چې د دغو میلانونو پوره کول طبیعي مســیر ته هدایــت شي؛ څو د راتلونکو منحرفېدلو نه مخنیوی وشي. انســانان باید خپل جنسي میلان له هغو لارو نه پوره کړي، چې ټولنې اجازه ورکړې وي، له دې پرته به په منحرفو کسانو کې وشمېرل شي.

مورنۍ انګیزې: یو قوي عامل د ماشــوم ســاتنې میلان دی، چې کــولای شي یو ژوندی موجود فعالیت ته وهڅوي. ښایي چې دغه میلانونه له انسان نه په حیواناتو کې قوي دي او حتی هغوی اړتیا لري، چې د خپل نوي زیږیدلې ماشوم ساتنه زده کړي. له همدې مخې د ماشوم د ساتنې چلند پــه حیواناتو کې یو غریزه یې چلند شــمېرل کېږي. غریزه یي چلنــد هغه چلند دی، چې په ټولو

Download from: www.aghalibrary.com

ډولونو کې یو ډول لیدل کېږي، له زده کړې بېل دي، د یوې ځانګړې موخې لپاره نه ترسره کېږي، یو بل عامل کولای شي د مور چلند تر اغیزې لاندې راولي، مور ته د ماشوم درلودلو لېوالتیا د ماشوم له زیږېدو مخکې پیدا کېږي. کله ناکله ښځې له غوښتنې پرته د ماشوم څښتنې کېږي، په دې حالت کې د هغوی علاقه د ماشـــوم ســـاتنې نه تر یوې اندازې کموي. البته ډېری موارد لیدل کېږي، چې مور مخکې د ماشوم درلودلو ته لیوالتیا نه درلودله؛ خو وروسته یې له خپل ماشوم سره ډېره مینه درلودله. خلاصه دا چې د انســـان مورنی چلند د حیواناتو مورني چلند ته په ورته چوکات برابر نه دی، بلکه په شدت د زده کړې تر اغیزې لاندې دي. هغه نجونې چې په ماشومتوب کې په نانځکو ډېرې لوبې کوي او د نجونو لوبو ته لیوالتیا ښیي او د ماشوم د درلودلو پر محال ښې میندې کېږي.

د درد انګېزې: دا چې یو ژوندی موجود هڅه کوي له درد نه ځان لرې وساتي، درد هم د یوې انګېزې په توګه شـــمېرل کېږي. درد د عصبي پوســـت یا د بدن د غړو د ډېر ازاد تحریک په وسیله منځته راځي.

د بېلګې په توګه د ســـتنې څوخول او یا د برق شاک د پوست د اعصابو رشتې تحریک کوي او مرکزي عصبي دستګاه ته د تحریک اثر منتقل کېږي او په پایله کې ژوندی موجود درد احساسوي. د لـــوږې، تندې او جنسي انګېزو پر خـــلاف چې جزبوونکی حالت لري، د درد انګېزه دفاعي حالت لـــري. له همدې املـــه ژوندی موجود له هغې نه مخنیوی کوي. په انســـان کې د درد انګېزه نورو انګیزو ته ورته د زده کړې او درک تر اغیزې لاندې دي په دې مانا چې انسان د مخکینیو تجروبو پر اساس او په هغه موقعیت کې، چې دی، د درد په مقابل کې د بېلابېلو بڼو عکس العمل ښیي، هغه سرتېري چې په جګړه کې ټپي کېږي تر عامو خلکو چې همغه ټپونه ورپورې دي ډېر مقاومت ښیي او یا هم لوبغاړي، چې د سیالۍ پر مهال ټپي کېږي.

د خوب انګېزه: که چېرې ژوندی موجود د یوې مودې لپاره له خوبه محروم شي مري؛ نو خوب هم له فزیولوژیکې انګېزو څخه شـــمېرل شـــوی دی. د خوب د پیدا کېدو لپاره درې نظریې په پام کې نیول شوې دي:

لومړۍ نظریه: د سر د وینې کموالی د معدې له ډکېدو ورچاپېر یې د وینې راټولېدل د خوب لامل بلل کېږي.

دویمه نظریه: په حجراتو کې د ســـتړي کوونکو کېمیاوي موادو تولید د وینې له لارې مغز ته رسېږي او فعالیت یې پڅوي.

دریمه نظریه: د عصبي سیســـتم په هایپوتالاموس کې یو د خوب مرکز او یو د ویښـــېدو مرکز موقعیت لري. د دغو دوو مرکزونو تحریک د خوب او د ویښـــېدو لامل کېږي، په بدل کې د هغو تخریبول یا د بې خوبۍ او یا هم د اوږد مهاله خوب لامل کېږي.

د پرمختګ انګېزه: دا چې پرمختګ کولای شي انســـان د شـــتمنۍ له پلوه د هغه ژوند تضمن کـــړي او هـــم د هغه مقام لوړوي؛ نو له قوي انګېزو څخه شـــمېرل کېږي. لکه په دغه متل کې بې

Download from: www.aghalibrary.com

زحمته راحت نشته- که راحت غواړې زحمت درلره بویه «Nopain,Nogain »

دا د اهمیت بېلګه ده، چې خلک د هڅو او پرمختګ لپاره لاس په کاربېږي.

په ننۍ ټولنه کې د پرمختګ انګېزه تر بل هر وخت ډېره تر سترګو کېږي. ځوانان وینو چې د هېواد له لرو پرتو سـیمو هغو ښـارونو ته ځي، چې ډېر پوهنتونونه پکې دي. په ډېر شوق خپلې لوړې زده کړې مخته وړي. ښکاري چې په هره اندازه د پرمختګ انګېزه ډېره وي، نوسیالي به هم په همغه اندازه ډېره وي، لکه د دوو زده کوونکو او یا دوو کارکوونکو تر منځ سیالي د ذهني وړتیاوو له پلوه په یوه کچه وي؛ خو که د پرمختګ د انګېزې له پلوه سره توپیر ولري، نو پایلې به هم سره توپیر لري. دغه توپیر به د هغه چا په ګټه وي، چې د پرمختګ قوي انګېزه لري.

د اړیکو او منلو انګېزه: په نورو پورې تړاو او د هغوی له خوا د منلو احســاس، ملګری کېدل، ډله جوړول، مرسته کول، او د ټولنو غړی کېدل ټولې هغه کړنې دي، چې د انسان اړتیا معاشرت ته او د هغه بېزاري له یوازېتوب نه ښکاره کوي. د دغې اړتیا یا انګېزې رامنځته کېدل داسې بیانولی شـو، کله چې ماشــوم دې نړۍ ته راځي د ژوند د اړتیاوو د پوره کولو لپاره په بشپړه توګه په نورو پورې تړلې وي. هغه د نورو له مرستې پرته خپله هېڅ ډول اړتیا نشي پوره کولی، او په نورو پورې د هغــه تــړاو د دې لامل ګرځي، چې د خپلو اړتیاوو د پوره کولــو لپاره د نورو رضایت خپل کړي. لــه همدې کبله د نورو تــګلارې مني، له بله پلوه د اړتیاوو پوره کولو لپاره د هغوی د تګلارو منل ماشــوم ته آرامتیا وربښــي. په پایله کې پیاوړی کېږي، کله چې ماشــوم لوی شي د خپلو مخکینیو تجروبــو له مخې هغــه لارې تعقیبوي، چې مخکې یې تجربه کړې دي او ډېر هغه لور ته هدایت کېږي، چې ټولنه یې مني.

د ماشوم د لویدو سره سم د هغه اړتیاوې هم پراخېږي او ورو ورو پردې پوهېږي، چې د ډېرو اړتیــاوو لپاره لکــه لوبې کول، له نورو سره همغږی شي. دلته دي، چــې هغه ډلییزو لوبو ته مخه کوي او ټولنې ته راکښل کېږي. د دې لپاره چې ده ته په ډلو کې ځای ورکړي، اړ دي چې هر ډول ســتونزې ومني؛ نو منطقي به وي چې ووایو ټولنیز کېدل نورو ته د منلو وړ کېدل او له نورو سره د اړتیا یوه ټولنیزه او زده کړه ییزه پدیده ده.

د اووم څپرکي لنډیز:

د دغــه څپرکي مطالب مو پــه دې ډول پیل کړل، چې مونږ باید اجبــاري فعالیت ولرو، څکه داســې اړتیــاوې، چې که هغه پوره نه کړو؛ نو ژوند بــه مو له خطر سره مخامخ شي. دا چې زمونږ اړتیاوې بېلابېلې دي؛ لکه اوبه، خواړه، اکســیجن، مخالف جنس، پرمختګ او داســې نورې اړتیاوې لرو، نو فعالیتونه او کړه وړه به موهم بېلابېل وي. روان پوهان هغه عوامل، چې ژوندی موجود له هغې څخه انسان په فعالیت راولي، انګېزه بولي او هغه حالت چې په ارګانیزم کې انګېزه رامنځته کوي راپارونه ورته وایي د بېلګې په توګه کولای شو، چې ووایو د خوړو د اړتیا لپاره احساس انګېزه

Download from: www.aghalibrary.com

ده او لــوږه انګېــزش ده له انګېزې سره د انګېزش اړیکه د محــرک او تحریک اړیکې ته ورته ده. هماغــه ډول چې محرک تحریک رامنځته کوي، انګېزه هــم انګېزش رامنځته کوي؛ خو انګېزش او تحریک سره توپیر لري او هغه دا دي.

۱- انګېزش د تحریک په خلاف، د منځنیو عواملو له امله رامنځته کېږي.

۲- د انګېزش د منځته کېدو لامل نه لیدل کېږي.

۳- یو انګېزش ممکن له بېلابېلو انګېزو څخه رامنځته شوی وي.

۴- کېدای شي یو انګېزش په بېلا بېلو طریقو ولیدل شي.

۵- انګېزش د تحریک خلاف دوراني دی.

انګېــزش په دوو عمده ډلو ویشــل شــوی، فزیولوژیکې یا لومړنۍ انګېــزې، ټولنیزې یا ثانوي انګېــزې، فزیولوژیکــي هغه دي، چې د ژوندي موجود د ژوند اړتیــاوې پوره کوي او هدف یې دا دی، چې د ارګانیزم موجودیت له خطر سره مخ نشي. لوږه، تنده، جنسي اړتیا، درد او خوب له دغو مهمو انګېزو څخه شمېرل کېږي.

د لوږې او تندې، درد او خوب انګېزې د ارګانیزم موجودیت تضمینوي. جنسي انګېزې د شــکل دوام تأمینوي؛ خو نه پوهېږو چې د اکتشــاف انګېزه دارګانیزم موجودیت تضمینوي که نه؟ خو دا چې په ټولو کې دي او د کړو وړو لامل کېږي له انګیزې څخه شمېرل کېږي

د اووم څپرکي پوښتنې:

۱:- د ژوندي موجود د اصلي فعالیت لاملونه دا دي چې.

الف: د هغه د وجود لپاره لازم مواد دایماً کمېږي.

ب: بهرني محرکونه هغه په حرکت راولي.

ج: داسې جوړ شوي، چې باید فعالیت وکړي.

د: که فعالیت ونه کړي، نو سمدستي له منځه ځي.

۲:- د انګېزش او تحریک تر منځ دغه توپیر دی چې:

الف: یو ټاکلی تحریک بېلابېل محرکونه لري.

ب: یوټاکلی انګېزش بېلابېلې انګېزې لري.

ج: تحریک دوراني خو انګېزش مقطعي دی.

د: انګېزش بهرنی؛ خو تحریک داخلي دی.

Download from: www.aghalibrary.com

۳:- کـوم لانـدني حالتونـه معمـولا د بهرنيو عواملـو د لاس وهنې لـه املـه رامنځته کېږي

الـف: ځانګـړې لـوږه. ب: جنـسي اړتيـا. د: د مورمينــه. د: د خولې د اوبو ترشح کېدل.

۴:- د لوږې اصلي لاملونه دا دي:

الف: د معدې انقباضونه. ب: د وينی د شکر کمېدل.

ج: د ځانګړو موادو اړتيا . د: ځانګړې لوږه.

۵:- د تندې احساس په کوم يو لامل پورې تړلی دی:

الف: د چاپېريال توده هوا. ب: مصرفي خواړه.

ج: د حجراتو د اوبو کموالی. د: د خولې وچوالی.

۶:- په انسان کې له درد څخه د مخنيوي انګېزه هم د زده کړې تر اغيزې لاندې ده؟

الف: په ټولو انسانانو کې ليدل کېږي. ب: د انسان موجوديت تضمينوي.

ج: زغم يې په حالاتو پورې تړلی دی. د: انسان هڅوي.

۷:- انګېزه يو له هغو عواملو څخه ده چې ژوندی موجود فعاليت ته هڅوي.

الف: منځنی. ب: ټولنيزې. ج: فردي. د: فزيولوژي.

۸:- کومه يوه لاندې انګېزه حياتي تعادل تر پوښتنې لاندې راولي؟

الف: درد. ب: اکتشاف. ج: لوږه. د: مورني مينه.

۹:- له انګېزش سره د تحريک يو بل توپير .... دی.

الف: دوره يې والی ب: انعطاف نه منل ج: نا ډکېدونکې د: موقتي والی

Download from: www.aghalibrary.com

هیجان

ټولیزه موخه:
په هیجان پوهېدل اودهغه اهمیت د انساني مسؤولیتونو او واقعیتونو په درک کولو کې

د زده کړې موخې: له زده کوونکو نه تمه کېږي، چې د دې څپرکي په پای کې:
- هیجان تعریف کړي او د هغه ماهیت توضیح کړي.
- د هیجان عکسل العمل توضیح کړي.
- د عصبي دستگاه رول او اهمیت په هیجان او رواني عکس العملونو کې پوه شي.
- د هیجان په هکله د نظریاتو په بېلابېلو ډولونو باید پوه شي.

د هیجــان تعریف: هیجان یعنــې کلي عکس العمل، قوي او لنډ ارگانیــزم په یوه غیر منتظره موقعیت کې سره له یوه خووښوونکي او یا نه خوښوونکي عاطفي حالت ته وایی

هیجــان د انګلیــسي د Emotion کلیمې ژباړه ده. د Emotion لغت د ریښــې له نظره یعنې هغه عامل چې ارگانیزم په حرکت راولي. مثلاً غوســه داسې عامل دی، چې یو فرد بې هوښه کوي، ښادي، غم، هېره او نگراني هم کولای شي د هیجان له نمونې څخه یوه ښه نمونه وي.

ښــه ده چې غوســه ، ویره، غم، کرکــه، ماتې، بخیلي، شرمندگي او نور ټــول د هیجان اجزاوې شــمېرل کېــږي. د دغو ټولو حالتونو تعریف کول ډېر ســتونزمن کار دی. دغــه برخې دژوند مهم عواطف جوړوي، ځکه د ذهن مهم موقعیتونه منظم کوي. د هیجان د حالتونو ځانگړتیاوې دا دي، چې رواني او فزیولوژیکي ستونزې له ځانه سره لري. د دې ستونزو ظاهري بڼې ته هیجان وایې.

د هیجان اصلیت: په روان پوهنه کې هیجان ډېر یو بنســتیز او حســاس ځای لري، ځکه چې د هغــه اړیکــه له اړتیــاوو او انگېزش سره ډېره نږدې ده او کولای شي، چې د بدن رواني ســتونزې

Download from: www.aghalibrary.com

منځته راوړي. هیجانونه کولای شي، چې د انسان سلامتي تضمین کړي د بېلګې په توګه وېره سبب ګرځي، چې انسان له خطر نه خپل ځان وساتي. او غصه سبب ګرځي، چې په دښمن حمله وکړي.

فیلسوفانو، فزیولوجستانو او روان پوهانو، چې د هیجان په هکله ډېرې هلې ځلې کړې دي، د هغوی اصلیت او د عمل شېوې ترې اوسه هم په روښانه توګه بیانې شوې نه دي او د یوې فرضیې پــه حالت پاتې دي دغه محققانو د هیجــان فزیولوژیکي بڼې (د زړه او تنفس د ضربې تغیرات، دخولې وچېدل، خولې کول....) او د هغو اثر د ذهن په تګلاره کې (د تلقین مننې ډېرښت، د ارادي کنټرول کمښت)او له هیجان څخه راپیدا شوي کړه وړه(ژړا، خندا، تښتېدل، پټېدل...)مطالعه کوي. دغه مطالعې ښــيي، د هیجان دځرک په تکوین او ښــکاریدنه کې دود ډېر رول لري. لکه په چېن کې چې انســان په غوســه کېږي؛ نو خپلې سترګې را وباسي. له دې شرایطو سره سم د هیجان تولید او د فزیولوژیک پایې تر اوسه هم په ښه توګه نه دي پېژندل شوي.

هیجان نه یوازې له راپارونکي عامل سره تړاو لري، بلکې خپله شخص، د فعل جسمي او ذهني حالت، د شخصي ژوند د شخصیت تاریخچه او د هغه په پخوانیو تجربو پورې هم تړلی دی. سمه ده، چې په ځینو استثنایي حالتونو کې ډلییز حالتونه راپیدا کېږي.

او د ډېرو خلکو لپاره یو شان معنی ورکوي (لکه له زلزلې یا په ښار کې د دښمنانو له خوا له بمبارد څخه ناځاپي وېره) د هیجان اصول فردي احســاس دی. یعنې امکان لري د یو شخص ټاکلی حالت په بشــپړه توګه په غوســه واړوي او یاپې ووېروي؛ خو په بل مــورد کې ممکن هېڅ عکس العمل را منځته نه کړي.

په ټولییزه توګه هیجان هغه وخت رامنځته کېږي، چې انسان له یوه ناځاپي حالت سره مخامخ شي او یا هم د انســان حالت د زغم وړ نه وي. په حقیقت کې هیجان د تعادل د برابرولو لپاره د ارګانیزم له هڅې او موقعیت سره د انسان نه برابرېدل دي، چې د لنډې مودې لپاره له منځه تللي. نو ویلای شو د هیجان موخه د تعادل رامنځته کول او د ارګانیزم د موجودیت ساتنه ده.

د هیجان عکس العمل:

کولای شو ووایو چې هیجان د فزیولوژیک رواني مجموعه ده او د هغه عضوي نښې ډېر نوی والــی لري؛ نو ځکه که چېرې فکر وکړو، چې هــر هیجان یو خپل خاص فزیولوژیک عکس العمل لري کاملا ساده فکر به وي.

کلــه چې دا هیجان په ډېــره چټکۍ سره تېرېږي، د هغه فزیولوژیــک عکس العمل له هغې موقع نه یو نواخته دی، چې هیجان ملایم او اوږد مهاله وي.

د وینــې او تنفس کمېدل او ډېرېدل او د ســطحي رګونو انقباض د عکس العمل له جملې نه دي، چې د غم، ښــادۍ، غوســې او وېرې په هیجانونو کې په چټکۍ سره لیدل کېږي. هغه وخت چې هیجان ملایم او اوږد مهاله دی، لکه د حسادت فزیولوژیکي عکس العملونه د شدید هیجان له عکس العمل څخه توپیر لري.

Download from: www.aghalibrary.com

په هر حال د هیجان د ډول او د هغه د جسمي عکس العمل تر منځ اړیکه یوه ساده اړیکه نه ده، د هیجان په فزیولوژیکي عکس العمل کې راپاربدلې او تحریک شــوي ډولونه لیدل کېږي، چې په ورته وخت کې بېلابېل جوړښتونه لري. لکه د غم هیجان د افسرده ګۍ په ډول څرګندیږي؛ نو په ترتیب سره لاندې حالتونه په انسان کې لیدل کېږي:

سســتي، کســالت، قد کوږوالی، داوړو لوېدل، د څېرې راټولېدل، د وجود د حرکت نشتوالی، د وینې د راتاوېدو پخېدل، د عضلو بې حسه کېدل او د ذهن له کاره لوېدل. همدا راز د غم هیجان کولای شي فعاله بڼهځان تدویني، چې په هغې حالت کې ژړا، چیغې، زګېروی او د وینې را تاوېدل او د تنفس د دستګاوو له حده ډېر فعالیتونه جسمي او رواني تحریک لیدل کېږي. نو د غم فعاله فزیولــوژي له ځینو اړخونو د ښــادۍ فعالې فزیولوژۍ ته به ورتــه شي. بر عکس د غم غیر فعاله فزیولوژي له ځینو اړخونو به د ښادۍ د ارامې فزیولوژۍ ته ورته وي.

د هیجان عصبي اســاس: ډېری منځني هیجان عکس العملونه خود سره عصبي دســتګاه سره تړاو لري.

دغه دســتګاه له دوو عصبو ســمپاتیک (د عصب سیستم) او پاراسمپاتیک چې د دوی عمل له یو بل سره مخالف دی جوړېږي. هغه حرکتونه چې خود سره عصبي دستګاه منځته راوړي معمولا پاشلي، اوږد او کنډ اثر لري. دغه اثر د ترشح شوې غدې، لکه ادرینالین په وسیله تقویت کېږي، نو ځکه داســې ښــکاري، چې د منځني عکس العمل خودسره عصبي دستګاه تړاو لري چې یو پورتني مرکز سره چې نن یې ځای په تالاموس یعنې په منځني مغز کې تشخیص کېږي، هماهنګ کېږي. د څېرې ظاهري حرکات او غیر ارادي کتل هم دې مرکزسره تړاو لري. په دې حال کې ارادي اکتسابي حرکات دکورتکس (د مغز بهرنی قشر) د کنترول لاندې وي. د پیدایښت او تکوین له نظره د مرکز عصبي دستګاه له بېلابېلو قسمتونو، منځني مغز، چې د هیجان د عکس العمل له تنظیم کوونکي غړي نه شــمېرل کېږي، له مغز د بهرني قشر نه (کورتکس) ډېر پخوانی دی. او همدا راز د بشپړتیا له پلوه هیجان یو زوړ او د ټیټې کچې عمل وشمېرو. څرنګه چې مخکې هم ورته اشاره وشوه دوه عصبه ســمپاتیک او پاراســمپاتیک له یو بل سره مخالف عمل کوي. د سمپاتیک عصب ارګانیزم د اضطراري حالاتو سره د مقابلې لپاره وي؛ خو پاراسمپاتیک عصب هغه د خوب او آرامتیا لوري ته بیایي. د هغوی د عمل کولو تفاوت دا دی، چې هر یو بېل بېل کېمیاوي مواد آزادوي. دسمپاتیک عصــب هغه مــاده افرازوي، چې د هغه اثر لکه ادرینالین هورمون، چې دغه غده کلیوي ده، او د حرکت ســبب ګرځي. د هغه په عوض کې پاراســمپاتیک عصب هغه ماده آزادوي، چې د آرامولو خاصیت لري. د ســمپاتیک عصب رول د هیجان په پیدا کولو کې کولای شو په لاندې توګه خلاصه کړو:

د زړه ضربان ډېرېږي؛ څو ډېره وینه عضلاتو ته ورســېږي او هغوی د خطر سره په مقابله کې چمتو کوي. د بدن د سطحې رګونه وړېږي؛ څو د وینې فشارونه پورته ولاړ شي او د ګنګس والي د حالت فشار په سطحي توګه ترلاسه کېږي.

Download from: www.aghalibrary.com

ولاړېږي، تنفس ډېرېږي؛ څو لازمه اکسیجن ارګانیزم ته ورکړل شي. د سترګې توروالی خلاصېږي؛ څو خطر په ښــه توګه وپېژندل شي، ذخیره شــوي خواږه مواد په سرې کې آزادېږي؛ څو لازمه نیرو د بدن دفاع او یا له خطر نه تېښته چمتو کړي.

د هیجان اړوندې نظریې:

د هیجــان په وخــت د آګاهۍ د حالت تحلیل دوې نظریې منځ تــه راولي، چې یو له هغو نه ځانګړی اړخ د پام وړ ګرځوي، یوه نظریه چې هرپارت آلماني فیلســوف ته نســبت ورکول کېږي، چــې ذهني واقعیتونه ښــیې، یعنې فکرونــه د هیجان د پیدا کېدلو اصلي عامــل دي. له دې امله ارګانیزم موقعیتونه مناســب او موزون درک کوي او په پایله کې د ښــادۍ هیجان له لاسه ورکوي او یا برعکس نامناسب حالت درک کوي، چې له هغه وروسته یا خواشیني او یا هم غوسه کېږي.

روښــانه ده چې د هغه د درک او حالت پوهاوی د هیجان په تولید کې ارزښــتناک رول لري؛ خو په خپله هیجان نه دی. امکان لري چې یو انســان بېلابېل حالتونه په بشــپړه توګه درک کړي او د هغوی اړیکې هم ورته روښــانه وي؛ خو هېڅ ډول هیجان احســاس نکړي. دوه تنه د یو ځای خطر درک کوي.

د پورتنیو نظریو پر خلاف کولای شــو موضوع پرته له هییجان نه هم یاده کړو، انســان په یو وخت کې د غم احساس کوي، له دې پرته چې په عامل یې پوه شي، کسل یا غمجن کېږي. د دغو حالتونو لامل ډېر وخت فزیولوژیکه ریښــه لري. پــه دوراني اختلالونو کې ناروغ په دوره یي توګه کله خوښ او کله هم خواشینی وي. له دې پرته چې هغه یو پېژندل شوی لامل وي، هغه ناروغي، چې د پاتې کېدو په حالت کې ده د هېڅ بدې پېښــې یا اندېښــنې په مرســته نه خواشینی کېږي. هغه ناروغي، چې د افسرده ګۍ دوره تېروي، له هر ډول خوښــې پېښې پرته له خپل غم څخه نه خلاصېږي.

بلــه نظریه برعکس د هیجــان د فزیولوژیک په نورو پدیدو ټینګار کــوي. دغه نظریه لومړی دیــکارت مطــرح کړه، جیمز او لانګه په ډېر دقت دغه نظریې ته وده ورکړه، دغه نظریه د دې پر ځای چې هیجان د عضوي پدیدو لامل وبولي، عضوي پدیدې د هیجان لاملونه بولي. د دغې نظریې له مخې، چې د جیمز لانګه په نظریه شهرت لري، هیجان د عضوي اختلالونو درک بلل کېږي.

د اتم څپرکي د مطلبونو لنډیز

هیجان د ارګانیزم د لنډ، شدید او کلي عکس العمل یو غیرمنتظره موقعیت ته له ځانه سره یو عاطفي حالت خوښ او ناخوښ څخه عبارت دی. هیجان هغه عامل دی، چې ارګانیزم په خوځولو راولي، دا چــې هیجــان د ارګانیزم د اړتیاوو او انګیزو سره نیــږدې اړیکې لري، او کولای شي چې د

Download from: www.aghalibrary.com

ډېــرو رواني اختلالونو يا بدني روان ريښــه وي، او له لــوړ اهميت نه برخمن وي. هيجان نه يوازې د هيجــان راپارونکــی اصلي عامل بلکــې په خپله فرد ته او د هغه فعلي حالت، جســمي، ذهني، شــخصيت، د ژوند تاريخچې او مخکينيو تجروبو سره تړاو لري، هيجان هغه وخت منځ ته راځي، چې شخص غافل ګير شي، او يا که حالت له تحمل نه بهر وي. د دې سره سم د هيجان موجوديت د فــرد ناســازګاري د ارګانيزم د موقعيت تلاش د تعادل برقــراري ده، چې موقتاً له منځه تللې ده. هغه عکس العملونه چې د ارګانيزم په وړاندې هيجان ښيې،

منځنــي د ليدنې او حرکتي عکس العملونه دي، په منځنيو عکــس العملونو کې ټول ارګانونه شــامل دي، لکه د وينې د راتاوېدو تنفس، غدو او د عضلو سيستم. په هر حال د هيجان پر محال د دغو ارګانونو کړنې بدلون مومي، د بېلګې په توګه د زړه حرکت چټک او يا هم پڅېږي، د وجود سطحي رګونه تنګېږي، او د انسان رنګ اوړي، غږ او تنفس يې بدلېږي د معدې، مرۍ او د کولمو حرکتونــه درېږي، د خولې دغدو ترشــح پــرې کېږي، په بدل کې د ځينو نورو غدو ترشــح لکه د اوښکو، متيازو او خولو ترشح ډېرېږي، ويښتان مستيقم ودرېږي او د ځيرې کرښې بدلېږي.

هيجان حرکتي او ليدني عکس العمل، لکه د وېرې د هيجان يادونه کولای شو: له وېرې څخه د ترسره شوي کار ځای لرېوالی، تمايل، حتې د پټېدو لرې ځای ته له وېرې څخه د ځان ساتنې تمايل پــه خپــل ځای کې د بې حرکتۍ تمايل د هغو هڅو پر وړانــدې منفي عکس العملونه چې غواړي د وجــود غړي په حرکت راولي. چيغې کول او پــه ځينې مواردو کې د فعاله دماغي کړنو ته اقدام (غرغرکول، د شونډو چيچل، منګولې اچول)

د هيجــان د ظاهري عکــس العملونو برخې ته د هيجان جلوې وايــې. د هيجان ډېری جلوې غير ارادي دي، لکه د لاســونو رېږدېدل، د رنګ اوښــتل او داســې نورو په بدل کې کولای شــو د هغــه هيجان لــه جلوو څخه يادونه وکړو، چې په چاپېريال او ښــوونه - روزنه پورې تړلي دي په اصطلاح کې ورته کســبي او ټولنيزې جلوې وايي، لکه خندېــدل، چې لومړۍ جلوه هغه کړنه ده، چې کولای شي د ښوونې او روزنې تر اغيزې لاندې راشي او شکل يې بدل شي، لکه مينه ناکه خندا، تحقيروونکــې خنــدا، ځورونکې خندا، مالګينه خندا او يا نېش لرونکــې خندا ولرو. هيجان کولای شي د ذهن کړنې تر اغيزې لاندې راولي، په دې توګه د هغه د تحريک او راپارونې سبب وګرځي.

د هيجــان د توليــد د اصليت او څرنګوالي په اړه، چې د آلماني هربــارت نظرياتو ته ورته والی ورکوي معتقد دی، چې هيجان د موقعيت د درک له امله منځ ته راځي.

په دې توګه، چې ارګانيزم يو موقعيت ښه او مناسب درک کوي او په پای کې په ښادۍ او شوق راځــي او بل موقعيت ډېر خطرناک ترنظــر ورځي او په نتيجه کې وېرېږي او يا غمجن کېږي، بله نظريه چې د جيمز لانګه په نظريه پېژندل شوې ده د هيجان فزيولوژيکي پديده ده. دې نظريې ته ورته د جمسي بل ډول والي څخه خبرتيا د هيجان سبب ګرځي.

Download from: www.aghalibrary.com

د اتم څپرکي پوښتنې:

۱:د هیجان جلوه عبارت ده له:
الف: فزیولوژیک عکس العملونه. ب: د هیجان منځني عکس العملونه ج: د بل رقموالي ظاهري برخې. د: د ډېر شدید زر تېرېدونکی دخالت

۲: له لاندې عکس العملونو نه کوم یو د هیجان اکتسابي تجسم شمېرل کېږي؟
الف: مسخرې. ب: خندا. ج: سړه خوله د: ژړا

۳: د هیجان د اصلیت په بیان کې له موجوده ستونزو نه یوه دا ده:
الف: د هیجان جسمي نښې ثابتې او روښانه نه دي.
ب: د هیجان په اړه بېلابېلې نظریې شته.
ج: د هیجانونو نښې د محیط تر اغېزې لاندې راځي.
د: هیجان یو فردي احساس او بشپړ خصوصي دی.

۴: د لاندې موردونو څخه کوم یو ډېر د هیجان تر اغېزې لاندې راځي؟
الف: تل پاتې او پخوانۍ زده کړې.
ب: بشپړ ټینګ او غریزه يې عادات.
ج: د فرد عکس العملونه او خود سره عملونه.
د: د شکل نیولو په حال عادات.

۵: د هربارت په نظریه، چې له عقل اخیستونکې نظریې سره سمه ده، هیجان عبارت دی له
الف: د عضوي پدیدو څخه پوهاوی.
ب: د هیجان په موقعیت نه پوهېدل.
ج: د خودسره عصبي دستګاه لاس وهنه.
د: د هیجان احساس د بدني تغیراتو له امله.

۶: د هیجان لرونکی شخص معمولاً
الف: د انرژۍ کموالی لري. ب: اخلاقي موانع نه لري.
ج: ښه پرېکړه کوي. د: ډېره ښه حافظه لري.

Download from: www.aghalibrary.com

۷: د جیمز لانګه له نظریې سره باید ووایو
الف: لومړی وېرېږو او له هغه وروسته رېږدو.
ب: لومړی ژړا کوو وروسته غمجن کېږو.
ج: لومړی سپی وینو، وروسته وېرېږو.
د: لومړی درک کوو، وروسته وېرېږو.

۸: د هیجان په هکله هغه څه، چې ډېر ارزښت لري، عبارت دي له
الف: د هیجان د وضعیت شدت.
ب: د پېښې پر وړاندې د لیدنې طریقه.
ج: تازه او یا هم زوړوالی.
د: د پدیدو د پېښو خپل اهمیت.
۹: کوم لاندېنی عبارت ښيي، چې هیجان کولای شي د جوړجاړي ارزښت ولري؟
الف: انسان هیجاني لیدل کېږي.
ب: هیجان پر دښمن د برید لامل ګرځي.
ج: هیجان ذهن پخ او فلجوي.
د: هغه حیوان چې ځان مړ ښيي؛ خو ژوندی وي.

۱۰: که یوازې د فزیولوژیکو پدیدو څخه پوهاوی د هیجان لامل شي، مونږ باید وکولای شو، چې
الف: خپل غږ پورته کړو او غوسه شو.
ب: خپله تېښته ووینو او په شدت ووېرېږو.
ج: خپل رېږدېدل وګورو او ووېرېږو.
د: حالت درک کړو او هیجاني شو

Download from: www.aghalibrary.com

سرچینې او اخځلیکونه:

۱- روانشناسی عمومی   اثر دوکتور حمزه گنجی ۱۳۸۵.

۲- ارتباطات تجارت.

۳- لکچر نوت های روانشناسی.

Download from: www.aghalibrary.com

د ښوونیز نصاب د پراختیا د ریاست پیغام

د پوهنې وزارت د تخنیکي او مسلکي زده کړو معینیت د ښوونیز نصاب د انکشاف ریاست د ټولنې د عیني او ښکاره ضرورت په درک کولو سره چې د محصلینو او شاګردانو د درسي کتابونو په برخه کې یې تخنیکي او مسلکي رشتې درلودې او لري یې، په لومړي سر کې یې تصمیم ونیو، چې په ښوونیزو پلانونو او درسي مفرداتو باندې بیا کتنه وکړي او ورپسې بیا د شاګردانو او محصلینو د درسي کتابونو د تالیف لپاره مبادرت او کوښښ وکړي. د خدای(ج) په فضل او مرحمت سره او د ادارې او حسابدارۍ څانګې د ښوونکو په میرانې او همت سره د ادارې او حسابدارۍ درسي کتابونه تالیف شول تر څو په وړیا ډول د شاګردانو او محصلینو په واک او اختیار کې ورکړل شي.

د علم او معرفت له ټولو لوستونکو، علاقمندانو، د ادارې او حسابدارۍ د مکاتبو له ښوونکو، ګرانو شاګردانو او د تخنیکي او مسلکي زده کړو د چارو له متخصصینو او همدا شان له ټولو څېړونکو او شنونکو څخه صمیمانه هیله کیږي، چې د دې کتابونو په مطالعې سره چې په لومړي ځل د ښوونکو او د ادارې او حسابدارۍ څانګې د مسلکي غړو له لوري تالیف او تدوین شوي دي. د مسلکي، تخنیکي او علمي مطالبو او مفاهیمو د څرنګوالي په هکله خصوصاً د هغوی املایي او انشایي اشتباهاتو په اړه مونږ ته لارښوونه وکړي، ترڅو په راتلونکي کې وکړای شو، په همدې او نورو برخو کې ګرانو شاګردانو ته له دې څخه ښه، غوره، ګټور او ارزښتناکه موضوعات وړاندې کړو.

همدا شان له ګرانو شاګردانو او محصلینو څخه هیله کوو ترڅو د دې کتابونو د مطالعې او استفادې پر مهال د هیواد اقتصادي ستونزې، فقر او وروسته پاتې والی په نظر کې ونیسي او د کتابونو په ساتنه کې کوښښ او زیار وباسي، ترڅو د ډېرو شاګردانو او محصلینو د ګټې وړ وګرځي.

پته: د پوهنې وزارت- د مسلکي او تخنیکي زده کړو معینیت

د تعلیمي نصاب د پراختیا ریاست

د درسي کتابونو د چمتو کولو عمومي مدیریت

Download from: www.aghalibrary.com